A KOLOZSVÁRI UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(TEOLÓGIAI AKADÉMIA, FŐGIMNÁZIUM, ELEMI ISKOLA)

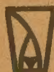
ÉRTESÍTŐJE

AZ 1916—17-IK ISKOLAI ÉVRŐL

SZERKESZTETTÉK
A TEOLÓGIAI RÉSZT:
GÁLFI LŐRINC,
DÉKÁN

A TÖBBIT:
DR. GÁL KELEMEN,
IGAZGATÓ

XXXVIII. ÉVFOLYAM

KOLOZSVÁR,
KOLOZSVÁRI HIRLAP RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KÖNYVNYOMDÁJA
1917.

A KOLOZSVÁRI UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(TEOLÓGIAI AKADÉMIA, FŐGIMNÁZIUM, ELEMI ISKOLA)

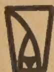
ÉRTESÍTŐJE

AZ 1916—17-IK ISKOLAI ÉVRŐL

SZERKESZTETTÉK
A TEOLÓGIAI RÉSZT:
GÁLFI LŐRINC,
DÉKÁN

A TÖBBIT:
DR. GÁL KELEMEN,
IGAZGATÓ

XXXVIII. ÉVFOLYAM

KOLOZSVÁR,
KOLOZSVÁRI HIRLAP RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KÖNYVNYOMDÁJA
1917.

Fekete Gábor.

1845—1917.

Majdnem az utolsó pillanatban, az Értesítő lezárása előtt érkezik az a megdöbbentő hír, hogy Fekete Gábor főgondnok, v. b. t. t., a kolozsvári kir. tábla elnöke, az I. oszt. polgári hadi érdemkereszt tulajdonosa, stb., életének 72. évében e hó 18-án reggel 5 órakor meghalt. Ez a haláleset nemcsak azért tölti el mély megilletődéssel a kollégium igazgatóságát, mert mint főgondnok, intézetünknek is egyik világi főfelügyelője volt, hanem közelebbről azért is, mert 1897—1907-ig, mikor a csókfalvi zsinat főgondnokká választotta, tehát 10 esztendeig kollégiumunknak egyik felügyelő gondnoka volt. Igazgatósági üléseinken — ha csak tehette — mulhatatlanul megjelent s ez idő alatt nemcsak vezette, irányította tanácskozásainkat, hanem az intézet minden gazdasági, anyagi, szervezeti, valamint belső nevelési ügyei iránt állandóan és melegen érdeklődött. Hasznos és bölcs tanácsaival szolgált az új intézeti épület építésénél, az internátus és konviktus új szervezeteinek megállapításánál.

Csak természetes, hogy ezt a fáradhatatlan buzgóságú munkaerőt egyházunk bizalma szélesebb területű és díszesebb munkamezőre hivta el, de mióta tőlünk megvált, azóta is fenntartotta velünk tanárokkal az érdeklődést s nevelésügyünk iránt azóta sem szünt meg melegen érdeklődni. Nem Alma materünk neveltje volt, nem egyháza intézetében, idegen légkörben nevelkedett s annál nagyobb és igazabb a mi tiszteletünk emléke s elismerésünk buzgó és áldásos működése iránt. Fényes és egyenletes biztonsággal mindig felfelé vivő életpályája ragyogó bizonysága annak, hogy szeretve és féltve őrzött székely faja kiváló jelességeivel megáldva mire viheti a szorgalom, a fáradhatatlan munkásság és szeplőtlen erkölcsi integritás.

Székely-magyar fajának olthatatlan szeretete, erőt és lelkesedést súgárzó, rokonszenvre hangoló egész lénye, fényes elméje, az igazságért hevülő és emberszeretettel telt lelke, itéletének mindig szabatos és találó élessége, mellyel a kérdéseket elemzi s az igazságot kutatja — intézetünk történetében sokáig fog élni az emlékezetben s marad értékes kincsként drága hagyománya.

I. RÉSZ

TEOLÓGIAI INTÉZET

1. A szószéki beszédről.

Az akadémiai tanév megnyitó ünnepén felolvasta *Csifó Salamon* tanár.

Növendékeink között bizonyára vannak lelkiismeretes, kötelességtudó, sőt ambiciózus ifjú emberek. Ambiciózus ifjú emberek, akik a lelkészi pályán nemcsak kenyeret akarnak keresni, anyagi megélhetést, maguknak társadalmi állást biztosítani, hanem lelki kielégitést is szerezni tekintet nélkül arra, hogy rögös az út, sikamlós a pálya, sokszor csüggesztő, sőt háládatlan a munka s jutalom nem kivülről, hanem csak belülről — önlelkünkből származik. Voltak, vannak — mondom — és mindig lesznek oly ambiciózus ifjak, kiket egy benső sugallat, az Isten és emberek szeretete, a hit és erkölcs értékének felismerése, a testvériség utján egy szebb világnak — istenországának építése a lelkészi pályára ösztönöz, vezet.

Ezekért és ezért vallomással kezdem. Mint ifjú emberek lelkesedéssel néztünk a jövő elé; igyekeztünk magunkévá tenni azt, amit előnkbe adtak s az önképzésre való buzditás sem hangzott el fülünk mellett hiába. Azt hittük, hogy ha ezekkel felkészülten lépünk az életbe, lesz mit predikálnunk; tudni fogjuk, hogy mikor, mikép és mint kell imádkoznunk s így tökéletesíteni fogjuk az embereket és építeni istenországát. Nekem legalább, egy titkos aggodalom csak akkor lopózott lelkembe, mikor arról értesültem, hogy egy tekintélyes egyházközségben a lelkészi működést tényleg meg kell kezdenem. A fény homályosulni kezdett; a vidámság helyét komoly gondolatok, a lelkesedést aggodalmak kezdték felváltani lelkemben. Hát csakugyan csak prédikálásból, imádkozásból fog állani életem? Mit fogok tenni, ha az öregebbek fordulnak hozzám tanácsért – hozzám ifjú emberhez, a tapasztaltak a tapasztalatlanhoz, a terhek alatt meggörnyedtek, a terhet még nem ismerőhöz? Milyen legyen életem az ifjak, a férfiak és nők előtt? Van-e elég lelki finomságom; van-e elég emberszeretetem, van-e

és lesz-e elég higgadtságom, türelmem elviselni a bántódásokat is? Mikép fogom tudni vigasztalni a szenvedőt, főleg az özvegyet és árvát; el tudom-e fojtani könnyeimet a koporsók, a sirok mellett s mikor egyesek megtörve, mély gyásszal állanak meg kedveseik sírhantjánál: tudni fogok-e én akkor is reménnyel, hittel és bizalommal tekinteni az égre – az örökélet forrására? Hogy fogom teljesithetni hivatásomat, feladatomat a szegénynek kunyhójában avagy a gazdagnak fényes hajlékában? Minő erővel, minő viselettel fogok megállani a betegnek ágya mellett és fogom meg végbúcsura talán épen ragályos betegségben haldokló keresztény testvérem kezét? Sok hasonló gondolataim miatt el nem feledem azt az időt! Mintha egy ür tárult volna fel előttem addigi tanulmányaim kicsinysége és az élet kötelességek nagysága miatt. Először éreztem életemben, hogy mily kicsiny, mily semmi az ember azon a nagy munkatéren, azokkal a kötelességekkel szemben, melyek előttünk állanak! Pedig mily keveset láttam még akkor abból, a mi eljövendő vala. Szerettem volna most már más pályát kezdeni, hol gondolataim szerint inkább megfelelhetek feladatomnak, hol megtarthattam volna vidámságomat s napi munkám elvégzése után, nyugodtan, gondok nélkül hajthattam volna álomra fejemet. De betelt a jó Isten akarata. S azt hiszik, hogy mikor lelkészi pályámat tényleg megkezdtem; mikor az emberekkel az érintkezést többé ki nem kerülhettem; mikor már a munkatér teljes felelősséggel előttem állott; mikor azt éreztem, hogy a további munkámról már nemcsak tanáraimnak, nemcsak szülőimnek és önmagamnak, hanem embertársaimnak és Istennek is felelős vagyok; azt hiszik — mondom — hogy csökkent aggodalmam, az önmagammal való küzdelmem? Nem, sőt megsokasodott. Könyveim olvasásában, álmatlan éjszakák gondolataiban kerestem, gyüjtöttem az erőt. Ekkor viszhangzott életemben először e szózat lelkemben: „az én életem nem az enyém, hanem azé, aki engem elbocsátott“. Az önküzdelemben a feladat nagysága, erőm kicsinysége lesujtott s először éreztem életemben, hogy minden tanulásom mellett az *életből* alig tudok valamit s először villant meg agyamban, hogy miben áll e mondás igazsága: *nem az iskolának*, hanem *az életnek tanulunk.* Küzdelmek között vergődve, az ember ilyenkor arra a pontra jut, hogy megrémülve a kötelességek sokasságától, a teljesítéshez kivántató erő nagyságától

és érezve a gyengeséget: vagy egyszerre akar mindent végezni és letörik, vagy pedig farizeusi módon kibékíti lelkiismeretét azzal, hogy cselekszik a látszatnak, nem törődve tovább sem Istennel, sem emberrel, sem másokkal, sem önmagával. Az Istenben való bizalom megrendülésének, az isteni cél és emberi erő félreismerésének az ideje ez! Ily tépelődések között estek szemeim Jézusnak az evangeliumi nőhez intézett szavavaira: *„ez a mit tehetett, azt mívelte!“* E mondás világosságot derített előttem arra, hogy fokozatos az Isten országának építése s hogy Isten senkitől többet nem vár, nem kiván, mint a mit megtehet, de ezt aztán elvárja. Ezután nyugodt lelkiismerettel arra kellett és kell igyekeznem, hogy megtegyem, amit tehetek s elvégezzem a munkát, melyet az atya reám bizott.

Nem szégyenlem ezeket bevallani, mert így volt ez minden pályán millió meg millió emberrel régen s igy fog lenni sok meg sok millió egyénnel ezután, sőt nem kétlem, hogy mostani lelkiismeretesebb növendékeink közül is nem egy fogja megizlelni e pohárt. Utóvégre nincs is abban semmi szégyenleni való; hiszen ha Jézus pályájára lépése előtt böjtölt és éhezett, ha nagy gondjai között magányba vonult és sirt; ha Augusztinus könyek között tördelte kezeit és zokogással töltötte be az éjjel csendjét; ha Luther rémképeket látott Wartburg várában: nekünk, az ezeknél sokkalta gyengébb lényeknek is meg van engedve, hogy átessünk a lelki küzdelmeken s az ezekkel járó keserveken, nem azért, hogy elessünk, hanem hogy megerősödjünk.

Mindaz, amit elmondtam, annyira egyéni, annyira szubjektive, hogy joggal mondhatják: senkit az nem érdekel, miért is mondtam hát el ezeket? Megfelelek e kérdésre.

Akit mi *lelkész* névvel jelölünk, annak már magában a bibliában több és különféle nevei fordulnak elő. De idők folyamán a kereszténység is nemcsak hogy egyes új neveket adott, hanem a teendők vagy végzett kötélességek és munka szerint, közöttük rangfokozatokat is teremtett. A nevek mint apostol, gazda, sáfár, jó pásztor, pap, püspök, presbiter, tanító, lelkiatya, lelkipásztor, prédikátor, előljáró, lelkész, elnök, dékán, szolga, áldozár stb. mind csak egy-egy ágát jelölik annak a foglalkozásnak, amelyre vagy melyekre a lelkész hivatott, amelyek elvégzésére önmagát kötelezi s melyeknek teljesítését tőle elvárják. Újabban a lelkész teendőit

és kötelességeit a következő fogalmakkal jelöljük: *kormányzó, pap, tanító* és *lelkipásztor*. Sokan teljesen elégségesnek tartják e neveket, úgy gondolkozva, hogy ezek minden tekintetben fedik azt a munkakört, melyhez a lelkésznek hivatás és kötelességszerü teendőit szabnia kell. Tudományos szempontból ez elnevezésekkel meg is elégedhetünk, mert aztán e szavaknak értelmezésénél különkülön akkora kört huzhatunk, a mekkorát csak akarunk. Hiszen egyik-másik név alá egész bátran illeszthetjük be, a törvénytudó, az író, bölcsész, a gazdász, az orvos, a kertész, a kereskedő stb. neveket és pedig egyfelől csak azoknak a foglalkozásoknak a neveit, amelyeknek teljesítését a lelkésztől, mint olyantól elvárják, másfelől pedig azokét is, melyeket ha nincsenek elvégezve, a lelkész mulasztásainak tekintenek. Mindez azt jelenti, hogy nincs az az állás, mellyel szemben annyi igénnyel, sőt követeléssel állanának elő az emberek, mint a lelkészi és nincs az az állás amelyen egy embernek annyi mindenhez kellene és kell értenie, mint a lelkészin.

A fennebbi esetet tehát mintegy figyelmeztetésül mondtam el; figyelmeztetésül, hogy ifjaink, látva a nagy és sokágú munkakört önmaguk előtt, ha bármily szorgalommal, sőt kitüntetéssel végzik is tanulói pályájukat: ne legyenek isten tudja minő nagy reményekkel, sőt elbizakodással, hanem jegyezzék meg, hogy a való, a komoly élet még azután következik s bár igyekezünk mi az ifjakat magára a való életre késziteni elő, mégis — higyjék el nekem — aránylag kevés az, amit e tekintetben adhatunk. A sulyos feladat csak később következik. Csupán egy igazság áll meg örökre: az, hogy aki nem vet jó alapot itt, jól épiteni tovább soha, soha nem tud ott — az életben. Jó alap nélkül sokan működnek, de a nyitott szem, az éber figyelem mindenütt észreveszi a nagy hiányt, az ingadozást. Fokozott mérvű kötelessége hát mindenkinek a jó alapot megvetni.

Eddigi tanítói pályámon arról győződtem meg, hogy éveken át küzdenek az ifjak azzal, hogy mit, miért kell tanulni az intézetben; minő összefüggésben lehetnek és vannak az egyes szakok és tárgyak egymással. A teológiai enciklopédia feladata mindezt nyilvánvalóvá tenni; valamint azt megokolni, hogy miért állanak fenn a kettős, hármas, avagy négyes szakcsoportok: szintén a teológiai enciklopédia feladata; arra azonban már felolvasásom célja köve-

teli rámutatnom, hogy az összes teológiai tárgyak fő tekintetből *elméletiekre* és *gyakorlatiakra* oszlanak. Fölösleges volna arra törekednem, hogy ezek egyikét a másik fölé helyezzem, mert egyenlőkép fontos mindkettő. Azt azonban bizton merem állítani, hogy — nézetem szerint — a gyakorlati tárgyakkal való foglalkozás inkább megköveteli a kiválóbb egyéneket, mint a többi. Megengedem, hogy erről sokat lehetne vitatkozni, de eddigi tapasztalatom a kimondott meggyőződést erősítette meg bennem. És éppen e meggyőződésem kifejezésénél kénytelen vagyok mély sajnálatomnak adni kifejezést a felett, hogy akkor, a mikor — hála Istennek — teológiai akadémiánk kifejlesztése előtt az útat megnyitni sikerült; ugyanakkor nem sikerült a gyakorlati tanszék fontosságát annyira elismertetni, hogy ennek egyhamari betöltésére ujabb áldozatok hozását remélhetnők. Pedig egy bizonyos: az, hogy minden elmélet csak akkor ér valamit, ha azt a való életbe átültetni, illetőleg ott megvalósítani tudjuk; ellenkező esetben a legszebb elmélet is bátran maradhat a négy fal között, hogy boldogítsa az álmadozókat, az ábrándozókat. Sőt én az elméletből is csak azt becsülöm, aminek a való élet s a komoly életben az emberek hasznát veszik. *Célszerűségi* elv biz ez, de ha valaki az istenországa építését munkálja, bizony, bizony csak azokra van elméletileg és gyakorlatilag szüksége, amelyek az építésben anyagúl és eszközül szolgálnak, szóval, amelyek az építésben segítik. Csodálkozhatnak, hogy akkor, amikor nekem, jó részben az elméleti tárgyak ellátása a kötelességem, a gyakorlati tárgyak fontosságát annyira kiemelem. De mást nem tehetek, mert a való élet által szolgáltatott igazságot ki kell mondanom, annál inkább, mert nem csak a könyvek tanulmányozása, hanem közvetlen az élet, a gyakorlati falusi és városi lelkészkedés tapasztalata győzött meg engem ez igazságról.

Ugy tapasztaltam, hogy a lelkész tudományossága, ismerete, jelleme, sőt egész munkálkodása két téren válik leginkább szembetünővé és lesz a birálatnak is leginkább tárgya: a *lelkipásztorkodás* és a *lelkészi szolgálat,* illetőleg a szószéki tanítás terén. E kettő szoros összefüggésben áll egymással. Ez alkalommal a szószéki tanításról óhajtok néhány észrevételt, illetőleg útasítást feljegyezni.

Pár év óta a szónoklástan s az ezzel összefüggő szeminárium feladatommá tétetett s azt tapasztaltam, hogy bár eltárgyaljuk

a szónoklástan elméletét — beosztásunk szerint az I évfolyamon, — s igyekezünk a szemináriumokon a gyakorlatot is megszerezni, mégis, hacsak egy állandó kritikus nem áll szüntelen egyesek háta mögött, egész könnyedén, minden lelkiismeretfurdalás nélkül teszik túl magukat nem a szabályokon, hanem az egyházi szónoklás elvein s választanak valamely oly kényelmes útat egyházi tanításaik elvégzésére, mely jó az időnek eltöltésére, de nem egy bizonyos tárgynak a megtanítására. Az idősebb növendékek az elmondandókban kompendiumot, az ifjabbak utasítást kapnak a szószéki tanítói szolgálatra; a papi, a liturgiai szolgálatot azonban ez alkalommal mellőzni akarom.

Amint azt minden tanuló, aki retorikával foglalkozik, tudja, a szónoki beszédeknek három faját különböztetjük meg: a parlamenti, a törvényszéki és egyházi beszédeket. Tulajdonságaik sok tekintetben megegyeznek s mégis óriási az eltérés közöttük Mindeniknek közös tulajdonsága az, hogy csakis egy cél felé tör, a magyarázatot, a bizonyítást, az alkalmazást egyik sem nélkülözheti s mindenik ott tartja szem előtt a meggyőzést, az akaratnak a saját javára való megindítását. Tehát mindenik szól az értelemhez és a szivhez, hogy a hallgatóságban kedvező vagy kedvezőtlen elhatározást teremtsen. A nagy különbség e beszédek között abban van, hogy mig a parlamenti és törvényszéki beszédek csakis egy közvetlen közeli, egy kéznél fekvő cél elérését munkálják, addig az egyházi beszéd a közeli cél elérésével egy általános nagy célt: a vallás-erkölcsi világ állandó építését tartja mindig szem előtt. Úgy, hogy ha el is érte talán a mai beszéd a célját, ez csak eszközzé vált az általános, távoli cél megközelitésére s az egyházi szónok legjobb sikerei esetén is csak annyit mondhat el: „nemhogy elértem volna a célt, hanem igyekszem, hogy azt elérjem." A parlamenti beszéd, ha sikerült egy törvényjavaslatot keresztül vitetnie, vagy azt megbuktatnia; a törvényszéki beszéd, ha a vádlottat elitélték, vagy felmentették — a szerint amint egyiknek vagy másiknak érdekében szólt — elérte célját, bevégezte munkáját. Az egyházi szónok előtt állandóan újabb célok állnak, melyek az egy örök cél felé mutatnak. Nagy különbség az is e beszédek között, hogy mig a parlamenti és törvényszéki beszédek tárgya rendesen adva van, addig az egyházi szónoknak egy nagy mezőről, a vallás-erkölcsi élet mezejéről, saját magának kell tárgyát kiválasztania s

míg azok maguk teremthetik meg kiindulásukhoz az alapot, addig az egyházi beszéd kiindulási alapja adva van a bibliában, vagyis az alap itt valamely örök igazságot tartalmazó tekintély. Nem szándékom felsorolni mind e beszédek közötti hasonlóságot vagy különbséget, melyek szerkezet, irály és hangulat tekintetében is fennállanak, de a fennebbiek alapján hangsulyozni akartam, hogy az egyházi szónok a parlamenti és törvényszéki beszédeket ne tanúlmányozza, úgy, hogy azokat maga előtt a szószéken is mintáknak tekintse, amint több embernél tapasztaltam e hajlandóságot.

Nem azt akarom ezzel mondani, hogy az egyházi szónok nem tanulhat sokat a parlamenti és törvényszéki beszédekből. Sőt ezek tanulmányozását felette szükségesnek tartom, mert, amit oly sokszor hiába keresünk az egyházi beszédekben, megtaláljuk a világi szónoki művekben; megtaláljuk azt, hogy szigoruan *egy célra törekednek* minden eszközzel s ezért *a magyarázás, a bizonyítás és alkalmazás* — az egyházi beszédnek is ugyancsak e legfontosabb alkatelemei — oly alaposak és kétséget kizárásra törekvők, hogy ez eszközök használását az egyházi szónokok a világiaktól bátran elsajátithatnák. Cicero beszédei mindig hiresek maradnak arról, hogy annak, aki az emberek gondolatvilágát, a szív- és lélek megindító eszközeit kellő mélységgel kitanulni igyekszik, miképen lehet nehány rövid szóval nem sejtett és maradandó sikert elérni. Hazánk világi szónokai közt Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Szilágyi Dezső, Eötvös Károly, Ugron Gábor, Bartha Miklós, gróf Apponyi Albert szónoki beszédei mindig nagy figyelemmel tanulmányozhatók. Mindezeknél a mélyre szállást, a szigoru logikusságot, az oly szükséges distingválást, a kérlelhetetlen következtetést, a meggyőződés szilárdságát s e mellett a beszéd megfelelő méltóságát, a kifejezések tisztaságát és erősségét és a hangulat emelkedettségét tapasztaljuk. Mikor e nagyok beszédeit olvassuk, jól eső lélekkel tapasztaljuk, hogy a szónok semmi téren sem enged méltóságából, nem habozik meggyőződésében s oly könnyedén kezeli tárgyát, mintha a kérlelhetetlen igazság Istene sugná minden szavát. Ezeket bizony mind eltanulhatja az egyházi szónok a világiaktól. Megtanulhatja különösen azt, sőt azt meg is kell tanulnia, hogy minden oldalról annyira ismerje tárgyát, hogy azzal mintegy bűvész játszódjék hallgatósága előtt, melyet elbűvölnie kell; elbűvölnie az igazság erejével.

A keresztény egyházi szónok, mint tudjuk, sok tekintetben kötve van. Kötve van azáltal, hogy ő annak igazságai hirdetésére vállalkozott, akinek eszméin felépült a keresztény társadalom: Jézus igazságai és eszméi által, mert megdönthetetlen elvnek kell állania minden egyházi szónok előtt, hogy „senki más alapot nem vethet, mint amely egyszer vettetett s mely a Jézus Krisztus". Kötve van továbbá az általános kereszténység eszméi és céljai által, melyek a vallás-erkölcsi élet terén nem a Védák, nem is a Koránra támaszkodnak, hanem azokra az eszmékre és azokra a könyvekre, melyek először hirdetik nekünk Istenről az addig ismeretlen atyaság fogalmát, az emberek testvériségét, a halhatatlanság hitét. És kötve van az egyházi szónok még külön ama testület eszméi és igazságai által, mely mint szervezet, *egyház* néven jelenik meg előttünk, vagyis kötve van saját egyházának hitelve, erkölcsi felfogása és céljai által. Mindeme kötések azonban egyéni szabadságunkban alig korlátoznak. Hiszen e korlátok közé állásunk *önkéntes.* Keresztény szónok Jézust és a kereszténységet meg nem tagadhatja, keresztény unitárius egyházi szónok pedig más célt, mint az egyház célja és eszméi, nem taníthat. Nem hal meg ezzel az egyén bennünk, hiszen amikor mi a keresztény unitárius egyház eszméi és céljai hirdetésére *önkéntesen* vállalkoztunk: akkor tulajdonképpen a mi egyéniségünk megnyilatkozására kerestük a teret, vagyis a mi és egyházunk célja azonos.

Rendkivül fontos tényező minden szónoknál és épenséggel elengedhetetlen az egyházi szónoknál az, hogy érezze a *felelősséget.* Felelősséggel tartozik az egyházi szónok Istennek, kinek akaratát, Jézusnak, kinek eszméit hirdeti, a kereszténységnek, melynek célját kell előmozdítania, saját egyházának, melynek specialis céljai és eszméi szolgálatára vállalkozott s melyre attól, az ő becsületében bizva, a missziót megnyerte; felelősséggel tartozik saját gyülekezetének és hallgatóságának, melynek az örök élet eledele és itala helyett nem szabad mérget adnia; melyet tanítani, gondozni, nevelni, felvilágosítani, ápolni, gyógyitani, erősíteni felfogadott szent kötelessége, és felelősséggel tartozik a szónok saját lelkiismeretének, hogy egyetlen lelket is meg nem mételyez, el nem veszít. Aki a felelősségérzetből nem csinál keveset, az tudni fogja, hogy mi a szükséges teendője; érezni fogja, hogy a lelkészi szolgálatnak csupán a szónoki tanítási részét is óriási nehézségekkel,

erőfeszítéssel lehet megoldani. S én részemről nem habozom kimondani, hogy sok tekintetben könnyebb a tanári kathedrán, mint a templomi szószéken tanítani. Itt együtt vagyunk, vitatkozhatunk, a tévedéseket helyre hozhatjuk, az igazságot tovább kutathatjuk, birálatainkkal egymást építhetjük; ott — a templomi szószéken vitatkozni nem lehet, tévedésünkkel a lelkeket csak megtéveszthetjük, kimondott igazságainkat vissza nem vonhatjuk s ha azokat talán megdöntötték, igazságaink iránt ezután mindig kétséget fognak támasztani; itt tanítunk a tanulni vágyódással; ott kijelentjük az Isten akaratát tekintélylyel és méltósággal. Nem hangsulyozhatom tehát eléggé, hogy mennyire szem előtt kell tartania az egyházi szónoknak saját felelősségét, mennyire számot kell vetnie felelősségérzetével.

A felelősség azt követeli tőlünk, hogy a mennyire csak lehetséges elkészüljünk pályánkra. Készülni kell, mint ifjunak, itt az intézetben és készülnünk kell később künn az életben. De mivel előbb azt jegyeztem meg, hogy egyfelől épen a szószéki szolgálatban mutatja be, ismerteti meg magát a lelkész, bizonyára kérdésül intézik hozzám, hogy a cél érdekében miket tartok leginkább ismerendőknek? Tagadhatatlanul, ha a teret tekintem, melyen a lelkésznek működnie kell: a hit- és erkölcs tudományban való jártasságot nevezem meg elsőnek, mert ezek a kutatásoknak, a fejlődésnek és előhaladásnak a jelen időkig elért eredményeit állítják elönkbe. Mivel pedig — mint azt tudják — beszédünkhez a kiindulást a biblia nyujtja, s tulajdonképen abban van letéve a kereszténység alapja, minden félreértéstől vagy téves eszméktől való mentesség, esetleg megszabadulás okáért, nem tudom eléggé hangsulyozni, hogy teljes erejükkel tanulmányozzák az *exegesist.* A történelem a fejlődés folyamatát fogja feltárni, mig a bölcsészet bepillantáshoz segíti az egyének és tömegek lelki világába, mely miatt koronkénti kontemplative és meditative gondolkozásra van szükségük. Társadalom tudományok tanulmányozása felette kivánatos, ámde ki kell jelentenem, hogy szocialismus és közgazdasági kérdések nem szószékre való tárgyak. A mit ezenkivül nagy mértékben tanulmányozni kell: az, az emberi lélek és élet minden változatában, mert ezeken és ezekben kell felépíteni a vallás-erkölcsi életet, az Isten országát. A tanításhoz erős meggyőződés kell; tanulmányozás által mindenki megszerezheti ezt. Utolsónak

említem meg, hogy minden tanulmány, minden tudományos meggyőződés hiába való, ha nincs a szószéki szolgában tiszta jellem, szeplőtlen becsület. Erkölcsi magasság, a szószéken is minden tudományon felül álló magasság.

Az egyházi beszéd a kereszténység szüleménye; a pogány Istentiszteletnél ez ismeretlen volt; a zsidóknál bibliai magyarázattal találkozunk. Jézus követte egyfelől a zsidók példáját, vagyis bibliai helyhez kötvén tanítását, a mint fel van róla jegyezve, kezdé magyarázni az irásokat; másfelől pedig íráshoz nem kötve, szabadon beszélt, hirdette az evengeliumot. Ez azt jelenti, hogy ama kétféle egyházi beszéd alakkal: *a tételes beszéd és a homilia alak* használatával már Jézusnál találkozunk, nem mint kifejlett beszéd alakokkal, hanem mint alappal, amelyen e kétféle alak az idők folyamán határozott kifejlődéshez juthatott és jutott. Az apostolok beszéde *missiói* volt. A második századból származó, római Kelemennek tulajdonított korintusbeliekhez intézett 2-ik levél határozottan tételes beszédnek tekinthető. Mi legyen a beszéd tárgya? Erre az apostoli korszakban Ignác azt mondta Polykarpnak, hogy beszélj a szeretetről, a családi békéről, a házastársak hűségéről és szeretetéről. Ime akkor már nem annyira bibliai magyarázat az egyházi beszéd, mint inkább lelkipásztori, a gyakorlati élethez alkalmazkodó. A beszéd alakok határozottabb kifejlése a II-ik században veszi kezdetét, amikor a liturgia is fontosabbá kezd válni és kialakulni. A homilia valódi megalapítójának Origenest mondják, aki ilynemű beszédei által az őskereszténység idejében legtöbbet tett arra, hogy a tudományos világ is elfogadhassa a kereszténységét. A tételes beszéd kifejlése idejéül az V-ik századot jelölhetjük meg. Ekkor találkozunk az ugynevezett perikopákkal; eddig — feljegyzések szerint — a püspökök jelölték ki a szentiratokból a felolvasandó szakaszt, melyről magyarázatot tartani, vagy a melyre a beszédet alapítani kellett. De találkozunk tételes beszéddel már a III. században is, mikor „az eretnekségek miatt szükségessé vált vita és védekezés; a kereszténységnek a nyilvános élettel való kapcsolódása és gyakoribb érintkezése; a szenteknek, főleg a vértanuknak tisztelete“ a tételes beszédek használatát határozottan igényelte. Később hozzájárult a tételes egyházi beszéd alak kifejléséhez az, hogy az ünnepek megállapíttatván, ezeken méltató, dicsőítő beszédeket kellett

mondani s valamint ilyen, úgy temetési és más speciális alkalmaknál is egyedül a tételes beszéd alak volt a legcélszerűbb.

Meg kell tehát állapodnunk abban, hogy eltekintve a missiói beszédektől, az egyházi beszédnek ma két alakja van: a *homilia* és Keppler elnevezése szerint, a *tételes beszéd*. Homilia alatt értjük azt a beszédet, mely a felvett alapigét megfelelő föltétel felállítása után tételenként elemezi, magyarázza oly célzattal, hogy végül is a főtétel igazsága bebizonyítva levén — azt illetőleg elhatározásra birja akaratunkat. Tételes beszéd az, mely valamely szentirási tételt alapul véve, megállapítja, kitűzi a tárgyat, a célt, a bizonyitási, az alkalmazási tételeket s kidomborítva a tárgy igazságát: annak követésére vagy elkerülésére indítja az akaratot. E két beszéd alak közül az utóbbi van inkább gyakorlatban. Nem fölösleges azért röviden arról is szólanunk, hogy mikép kell az ily beszédet készíteni.

Az egyházi beszéd megírásánál első sorban az alapige megválasztására van szükségünk. Ezt föltétlenül a bibliából kell vennünk. Bármily szép gondolatok lehetnek is egyes iróknál, én soha se tudnék addig a szabadosságig elmenni, hogy beleegyezzem abba, hogy más helyről, mint a bibliából, alapigét engedném választani. Nincs tér és idő itt, hogy ez álláspontomat bővebben megokoljam; de azt hiszem, fölösleges is. Alapige lehet a bibliából bármely olyan mondat, melynek tiszta, határozott értelme van s mely alkalmas arra, hogy kifejtve, keresztény vallási és erkölcsi igazságokat tárjon elénk. Az alapige értelmezésének, illetőleg tartalmának elégséges anyagot kell nyujtania egy beszédhez; annak sem tulbőnek, sem eszmeszegénynek lennie nem szabad. Az alapige megválasztása ezért nem igen könnyű. Végig nézek száz beszédet és alig tiznél találok helyesen megválasztott alapigét. Mik birnak befolyással alapigénk megválasztásánál elhatározásunkra, azt igen hosszadalmas lenne itt kifejtenem; azt azonban ki kell emelnem, hogy e tekintetben elsőrendű döntő ok az, hogy *miről* és *miért* akarunk prédikálni?

Ha alapigénket megválasztottuk absurd dolog tovább mennünk addig, míg abból beszédünk tárgyát, azaz főtételünket meg nem állapítottuk. Mi szükséges ehez? Alapigénknek értenünk kell minden egyes szavát külön-külön és a többiekkel való összefüggésében. De ez nem elég. Értenünk, ismernünk kell a bibliai iró

szellemét, szándékát, akaratát külön önmagában és a többi irókkal sőt az egész bibliával való összefüggésében. Értenünk, tudnunk kell egész határozottan, hogy az alapigében mit mond az iró, mit fejezett ki azzal. Ennek a kifejezésnek: *az iró azt akarja mondani*, csak abban az esetben van helye, ha vagy nem tudunk elég mélyre szállani, tehát magunk nem értjük még az irót, vagy ha homályos a kifejezés talán a fordítás avagy az eredetiben helytelenül használt szó miatt. Az alapige teljes megértéséhez az exegezis vezet.

Ha alapigénk értelmével tisztában vagyunk, akkor annak esszenciája, lényege lesz a főtételünk vagy beszédünknek a tárgya; beszédünk pedig az alapige értelmének a kibővítése. A további már most attól függ, hogy mi a célja beszédünknek, miért akarjuk tárgyunkat megtanítani. E cél határozza meg, hogy mely oldalról kell tárgyunkat megvilágítani, annak igazságát bebizonyítani, azt az életre, a jelenlegi hallgatóságunk életére alkalmazni. Itt áll tehát előnkbe az a feladat, hogy tisztában kell lennünk a szónoki beszédnek amaz alkatelemeivel, melyek oly szépen nyilatkoznak meg a világi beszédekben, tisztában kell lennünk, hogy beszédünk tárgyához szükséges a magyarázat, a bizonyítás és alkalmazás. Magyarázat kétféle van: alapige- és tárgymagyarázat. Alapigénket gyakran kell megmagyaráznunk. Tárgymagyarázatra akkor van szükségünk, ha kétségünk merül fel, hogy a hallgatók nem ugyanazt értik az alatt, amit mi, avagy a mikor eltérő lehet a tárgy értelmezése és a szónoknak egy értelemre, a saját értelmezésére kell jutnia a hallgatóival. A tárgymagyarázat minden más alkalommal vagy elmaradhat, vagy éppen fölösleges. Az altételek beállitása, mint emlitettem, attól függ, hogy mely oldalról kivánjuk tárgyunkat megvilágítani, megtanítani. De bárhogyan is állítjuk be ezeket, a tény az, hogy az altételeknek a beszéd bizonyító erősségeinek kell lenniök. Bebizonyítanunk kell altételeink igazságát úgy, hogy azok alapjában véve, közvetett úton, a főtétel igazságát bizonyitsák. A bizonyitásnak azonban semmi értelme sincs, ha nem hozzuk tárgyunkat, annak igazságát szoros kapcsolatba a jelen élettel, mert egyetlen beszédnek is a való élettől függetlenül elhangzania nem szabad. Mikor beszédünket az élettel hozzuk kapcsolatba, akkor már az alkalmazást végezzük.

Mindaz, amit beszédünkben eddig végezünk, az értelemhez

szól, tehát tanítunk, meggyőzni akarunk. Ami ezután következik, az már a szivhez szól, az az akarat megindítása, megfelelő cselekvésre birása. Ez már legtöbbször a beszéd mellett, az ezzel összefüggő, ebből folyó külön beszédnek — a befejezésnek a dolga, melyben éppen mert a meginditás, a cselekvésre birás a fő, nagy szónoki erőnek kell megnyilatkoznia. A befejezésben domborodik ki a beszéd célja s egyszersmind a beszéd egysége.

A bevezetés a tutajdonképpeni beszédet megelőzőleg a hallgatóság figyelmének felkeltésére, esetleg jóindulatának a megnyerésére szolgál.

Jól tudom, hogy mindezt csak akkor tehetném teljesen világ· ssá, ha egy kiválasztott beszéden szemléltethetném. Erre azonban nem ez a hely és alkalom. Legyen elég itt újból felhivnom a figyelmet arra, hogy határozott cél nélkül beszélni soha sem szabad, hacsak szófecsegők nem akarunk lenni s beszédünknek határozott tárgyának kell lenni; ennek igazságát szem elé állitni a magyarázás, bizonyítás és alkalmazás dolga, mely az altételek feladata.

Nem boncolhatok itt egyes beszédeket, de annyit kénytelen vagyok mégis megjegyezni, hogy a sok olvasott egyházi beszédnél éppen a cél és tárgy kitüzés mellőzését láttam. Olyanok ezek a beszédek, mint a gerinctelen ember: állandó betegek, nyügei az élőknek; mivel nincs ami az izmokat és húst a csontokon, a csontokat pedig összetartsa, összeesnek ezek már a szellő fuvalmára. Puha vatta között heverésznek; heverészhetnek is, mert se Isten, se ember hasznukat nem veszi. Fölületes elméknek, kényelemszeretetnek a gyümölcsei ezek!

Az előadottak után, bizonyára sokan azzal vádolnak, hogy én az egyházi beszéd irásánál az úgynevezett *kicövekelésnek* vagyok hive, aki e tekintetben a scholastikusok nézetéből semmit sem engedek. A vádolóknak sok tekintetben igazuk van, mert azt tartom, hogy minden beszédnél elengedhetetlen a főtételnek tisztán és világosan való kijelentése. Szüksége van erre magának a szónoknak, hogy tudja mihez tartsa magát és szükséges ez a hallgatóságnak, hogy elhatárolva a beszéd tárgyát minden más tárgytól, koncentrálni tudja figyelmét és tudja, hogy mit kell vagy kellene ma megtanulnia. Különben is a főtétel kitüzését éppen oly természetesnek tartom, mint azt, hogy a mikor a tanító az iskolában

növendékei elé lép, kijelenti, hogy a mai órán a vegytanból a *vizet* fogjuk megismerni, avagy mértanból, hogy ma a négyzetet fogjuk megtanulni. A főtétel kitüzésétől rendesen csak azok irtóznak, akik vagy nem tudják koncentrálni gondolataikat, vagy nem tudják eszméiket egy irányba terelni, hanem szeretik a szertecsapongást, esetleg egyes szép gondolataiknak minden cél és haszon nélküli feltálalását. Semmi egyéb nem ez, mint önfitogtatás, tévesztése annak a célnak, hogy nem magunkat mutogatni, hanem másokat tanítani a mi szent kötelességünk. Az ily lelkészek beszédeinél azt tapasztalja az ember, hogy beszédjüknek semmi összefüggése sincs alapigéjükkel. A lehető legkönnyebb módja ez a beszéd irásnak, de az igy készített beszédek nem hagynak nyomot maguk után. Egy kis hullámverés az egész, mely hamar elsimul s azután köd előttem, köd utánam.

Ami azt a vádat illeti, hogy a scholasztikusok módszeréhez ragaszkodom, ebben van valami igazság, mert a scholasztikusok megkiséreltek mindent megmagyarázni és bebizonyítani s így kétséget kizárni; nem rajtuk múlt, hogy céljuk nem sikerült, hanem azon, hogy lehetetlenre vállalkoztak. A magyarázás és bizonyítás terén teljesen ragaszkodom a scholasztikus állásponthoz, noha a főtételen kivül nem követelek más kicövekelést. Megelégszem azzal, ha a beszéd folyamán a tárgy igazsága be van bizonyítva, ámde úgy, hogy megállapíthassam magamnak a hallottakból, hogy a szónok tárgya igazságát ezzel meg ezzel bizonyította.

A beszéd-írás terén sok rendszertelenséggel találkozunk s alig tudjuk felfogni, hogy magában az emberben gyökerezik-e ennek oka, avagy esetleg egyes rossz példák rontják el a szónokokat? Rendszertelen beszédekkel minden népnél találkozunk, legtöbbel az angoloknál; ámde a szónokoknak nem ezeket kell például venni, hanem a jó, rendszeres munkákat. Tanulmányozzuk az angoloknál Frederik W. Robertson, Martineau, Stopford Brooke beszédeit, szebbeket ezeknél nem kaphatunk. Rendszer, egészséges gondolat, bölcsészet, költészet, keresztény élet, hit és bizalom, reménykedés és vigasztalás, a megalázkodásban a felmagasztaltság érzete sehol szebben nem nyilatkozik meg, mint e beszédekben. A németeknél Hausrath, Lang H., Schwarz K. beszédei szintén szolgálhatnak mintául. Nálunk magyaroknál bátran merem bárkinek is kezébe adni a Székács, Győry V., Fejes, Dobos J., Tompa Mihály,

Nagy Péter, Herepei G., Ferencz József, Péterfi Sándor — egyszerűségükben is mintául vehető — továbbá Hock János beszédeit. Szóval kapunk jó mintát eleget, csak kövessük azokat.

A temetési beszédek közül ma is legjobbnak tartom a Tompa Mihály és Dobos J. halotti beszédeit. S ha a temetési beszédeket is már megemlítettem, nem tehetem, hogy meg ne jegyezzem, hogy felette sok ama temetési beszédekből és imákból, melyeket olvastam és hallottam, nagyon távol esik a céltól. Egy részük nem egyéb, mint óbégatás, jajgatás, egy kezdettől végig huzódó bucsuztatás, vagy a mint mondani szokták, ártatlan szent dicsériád. Az eszme és gondolat, mely minket tanítana, az elmélkedés, mely a könnyek között is Istenre és a való, vagy jövő életre irányítana, a legtöbb beszédből és imából hiányzik. Tisztelet adassék a kivételeknek, mert olvastam és hallottam teljesen megfelelőket is. Az imákra nem akarok itt kitérni.

Az egyházi beszédírás terén általában véve sok a kivánni való, sok a hiány s épen ezért kevés az érdeklődés. Ennek okát illetőleg dr. Mihályfi Ákossal tartok: „A mai predikációnak legnagyobb gyengéje, hogy legkevesebbet merít a szentbeszéd ősforrásából, a szentírásból. Talán egyetlen egy kor sem hanyagolta el annyira a szentírást a predikációban, mint a miénk. A szentírás volt eleddig minden korban a predikáció főtárgya, főanyaga, a szónok részéről csak az alkalmazás vagy a magyarázat járult hozzá. Ma az ellenkező történik. Minden a szónoké, az az egy-két idézet, melyet a szentírásból kiragad, csak díszlet, dekoráció jellegével bir. Ép ezért nélkülözi a mai predikáció az igazi szellemet, ihletet és kenetet.“ Nem értek azonban egyet Nordau Miksával, aki az egész mai vallásos életet hazugságnak tekintvén, fölöslegesnek tartja a templomot, haszontalannak a szószéki tanítást, mivel — mint mondja — elmult már az az idő, amikor a templom volt a tanuló hely és a pap a tanító; ma a templomok és papok helyét elfoglalták a szinházak, a felolvasó-termek, tudományos gyülések, hol a papoknál sokkal képesebb és elfogulatlanabb szakemberek tanítanak.

A mi időnk nem mult el, a szószéki tanítást nem helyettesítheti semmi. Ez az én nézetem! A templomok megfognak újra telni, ha . . . ha minden lelkész érezni fogja a nagy felelősségét és *megteszi azt, amit csak tehet!*

Szólanom kellene még az egyházi beszéd speciális anyagáról, hangulatáról, irályának kellékeiről, esetleg az egyházi szónoki beszédek koronkénti hanyatlásáról vagy emelkedéséről s talán a mai korban igen divatossá váló ama szokásról, hogy nemzeti nyelvünk helyett idegen szavakat kezdenek használni szónokaink; de már is túlhosszasan vettem igénybe a türelmet. Sokat szerettem volna adni, mert rendkivül lényegesnek tartom a lelkész szószéki szolgálatát, érzem azonban, hogy csak keveset adhattam. Én a szószéki szolgálattól a vallási, erkölcsi, egyházi és társadalmi életben megujhodást várok; megujhodást, minő volt a reformatio ideje; csakhogy igazi, teljes erővel végzett szolgálatnak kell ennek lennie. S épen mert ezt várom, azért is kivántam ezt tenni értekezésem tárgyául.

Erdély keleti részéről a nyugat felé megindult népáradat visszatérő útjában van. Az újjáteremtés munkájának kell kezdetét vennie. A hatóságok — ki kell mondanunk — eléggé fejvesztettek, hogy ne mondjuk, gyámoltalanok voltak a keletről menekülő testvéreink ügyeinek intézésében. Nem sokkal több okosságot, tanulást, tapasztalatot mutatnak — mint hallom — a visszatelepítés munkájában. Maholnap igazán betelik az a régi mondás, hogy a bajban, a veszedelemben levőnek kizárólag csak Isten a támassza. De bárhogyan is lesz, az újjáteremtésnek föltétlenül meg kell kezdődnie s az meg is fog kezdődni, mert Isten úgy akarja.

Magam csak arra vagyok kiváncsi, hogy a megújítás nagy munkáját a jegyző és szolgabiró, avagy a lelkész és tanító fogják-e sikeresen kezdeni, folytatni és keresztülvinni? Amazok kézben az anyagi erővel, törvény és rendeletekkel, ezek pedig tisztán erkölcsi, keresztény testvéri alapon állva, a nagy felelősségüket Isten és emberek előtt érezve a szívnek, a léleknek hatalmával, a felvilágosító, a tanító, a vigasztaló és bátorító szónak erejével.

„A szívnek teljességéből szól a száj.“ Ha lelkészeink oly szívvel és lélekkel rendelkeznek, aminő szükséges és méltó e nagy és nehéz napokhoz: nem félek a jövőtől; akkor az ujrateremtés munkája és annak dicsősége az övék lesz. Csak érezzék a felelősségnek érzetét és szóljanak, prédikáljanak; szóljanak úgy, a mint az méltó ahhoz, aki Isten akaratát köteles hirdetni a nép-

nek; csak szóljanak úgy, a mint kell szólania a nagy mester követének, a tanításban és jóltevésben helyettesének.

A szó hatalmáról tanubizonyságot tett már sok idő. Vajha fajunk, testvéreink ujjáteremtésében megmutatkoznék az napjainkban is. Szólni feltétlenül kell erővel, igazsággal, szent meggyőződéssel; de aztán saját tanítása szerint kell élnie, dolgoznia, cselekednie is a lelkésznek, mert nagy a felelősség s itél az Isten, az emberek és a lelkiismeret.

---

2. Tanévmegnyitó beszéd.

Mondotta *Gálfi Lőrinc* dékán.

Nagyérdemű közönség! Nemes ifjúság!

Mint akadémiánk dékánjának, nekem is van az elmondottak után még egy nehány szavam Önökhöz tanévünk megnyitása alkalmával. Ohajtanám, hogy tanulási időszakunk nyugalmat és lelki megújulást nyujtson azoknak, akik falai közé jöttek. Ohajtanám, hogy alma materünk csendes sziget legyen abban a viharzó tengerben, amely már oly hosszú időn át tombol. Ohajtanám, hogy ne is említsem a háborút, ezt a nem a mi akadémiánkra való tárgyat, amely már két esztendőn keresztül lelki életünkből oly nagy részt foglalt le magának. És ohajtanám, hogy egész valónkat töltse el valódi feladatunk, az Istennel és az ő országával való foglalkozás.

Azonban sajnos, mindez csak kegyes, de elérhetetlen óhajtás jelen tanévünk megnyitásánál is. A nagy világháborúban benne vagyunk, benne élünk és mozgunk, és a mostani tanévünk kezdetén még inkább elfoglal, mint a megelőző években. Ott van az álmunkban és ébrenlétünkben, imádkozásunkban és napi munkánkban, mindennapi kenyerünkben, sőt az általunk szívott levegőben is. Otthonukra és családjukra, barátaikra és ismerőseikre is alig gondolhatnak anélkül, hogy abban a világháború részt ne követelne.

De az egyéni érzéseken és veszteségeken tul akadémiánk is nagyon megérzi e háború romboló hatásait. Hiszen a tudomány már a régi világfelfogás szerint a muzsák birodalmához tartozik, akik a fegyverek zajában elnémulnak. E tanév munkaidejének két hónapját elvesztettük, s amikor most munkához foghatunk, látjuk, hogy az időn kivül még sok mindent elvesztettünk. Első éves hallgatónk egy sincs, mert hőseink között harcolnak hazánk védelmében nem csak azok, akik intézetünk hallgatói szerettek volna lenni, hanem azok is, akik felvételükért tényleg folyamodtak.

Sőt soraikból még azok közül is többen távol vannak, akik akadémiánknak régebbi tagjai, mert vagy nem érkezhettek még meg onnan ahová ellenségeink elől elmenekültek, vagy feldult otthonaik rendbehozása tartja még vissza őket.

Legtöbbet veszitett azonban az édes anya, az egyház, amelynek mindnyájan fiai vagyunk, s amely minden fiának veszteségét az anya fájdalmával érzi. Egyházunk alkotó elemeinek fele még ma sincs otthonában, s egyházközségeink nagyobb részének állapotáról még képet sem tudunk alkotni egyhamar.

Ilyen körülmények között hivatásunk, kötelességeink és feladataink nem szorulnak hosszas magyarázatra. Egyházunknak komoly, erős és bölcs vezetőkre van szüksége, akik a romokat eltakaritni és a pusztulás helyein új életet teremteni akarnak is, tudnak is. Ennek a munkának egy jelentékeny része Önökre vár mint egyházunk leendő lelkészeire. E feladatnak megfelelni csak úgy tudnak, ha az előkészülésre való éveket komoly munkával, minden tehetségük megfeszítésével és teljes odaadással felhasználják. Intézetek és tanárok segiteni tudnak valakit céljának eléréséhez, de hogy valaki tettre képes és tettre kész ember lehessen, arra egyéniség, egyéni tehetség, egyéni akarat, egyéni munka szükséges. Sikert és elismerést a papi munkásság minden terén csak egyéni lelkületükkel, egyéni lelkületük kifejlesztésével és értékével várhatnak.

Tanácsom tehát az, hogy e tanévet is éljék úgy át, hogy az életnek legyen nevezhető. Szemeikkel lássanak, füleikkel halljanak és józan eszükkel itéljenek. Kutassák azt, ami való, és különböztessék meg attól, ami csak látszat. Nem fogják ezt könnyü munkának találni, de a valóság megismerésének élvezete nagy jutalom lesz a nehéz munkáért is

Akadémiánk létezésének alapja az a szilárd hit és meggyőződés, hogy e világot csak a valláserkölcsi jellem munkája tudja Isten országává tenni Igyekezzenek e hitet és meggyőződést megszerezni és életük drága kincsévé tenni, mert csak úgy lehetnek derék harcosai a béke idején is annak a nagy háborúnak, amely megszünteti a farkasok és hiénák úralmát és biztosítja a jézusi szeretet és a keresztényi elvek diadalát.

Ezzel akadémiánk 1916—17-i tanévét megnyitottnak nyilvánítom.

3. Adatok az 1916—17. tanév történetéhez.

Országunk és nemzetünk létért vívott nagy küzdelmeinek harmadik esztendejét élte át akadémiánk a lefolyt tanévben. Ez a harmadik esztendő még súlyosabban nehezedett intézetünk külső és belső életére, mint a megelőző kettő, úgyhogy akadémiai életünk minden terén a kényszerhelyzet által parancsolt körülményekhez kellett alkalmazkodnunk.

Az oláh betörés tanévünk megnyitását csak november 4-re tette lehetővé, miáltal tanévünk két hónapja elveszett. E két hónap alatt hallgatóink egy része is osztotta a székely menekülők mostoha sorsát, s közülök Bartok Zuárd másodévet végzett hallgató önként jelentkezett hadi szolgálatra, hogy az ellenség kiverésében résztvehessen. Tanáraink a Kolozsváron keresztül menekült hitrokonok érdekében teljesítettek dicséretes szolgálatot.

Hallgatóink létszáma a hosszú háború következtéken jelentékenyen leapadt, minthogy érettségi vizsgálatot tett ifjainkat besorozták és elvitték katonáknak, mielőtt akadémiánk tagjaivá lehettek volna. Ennek következtében első éves hallgatónk egy sem volt.

A megapadt létszám mellett lehetségessé vált, hogy elhelyezésünket kissé kényelmesebbé tehessük, mint amilyen a megelőző két évben volt. A hallgatókat úgyanis egy háló és egy dolgozó szobában elhelyezhettük, miáltal egy tanteremhez is hozzájuthattunk. Az előadások egy részét azonban így is a tanári szobában és a hallgatók dolgozó szobájában voltunk kénytelenek megtartani.

A megélhetési viszonyok megnehezülésével hallgatóink egy részére is sulyosabbak lettek az önfenntartás gondjai. Az ember és munkaerő nagy hiánya azonban mégis lehetővé tette, hogy ifjaink e gondokat elviselhessék, habár nem egy esetben ezért jelentékeny áldozatokat is kellett hozniok. Hallgatóink egy nagyobb része Kolozsvárt juthatott megfelelő jövedelemhez, három azonban kénytelen volt Kolozsváron kivül keresni meg kenyerét. Tanáraink

osztoztak a tisztviselőosztály közös nyomorában és fokozott munkájában. Fenntartó hatóságunk igyekezett a megélhetési nehézségeken enyhitni, s éppen tanárainkra vonatkozólag e tekintetben hathatós támogatója volt a kormány is, amely tanáraink háborús segélyére 3000 koronát adott. Igy vált lehetővé, hogy tanáraink is megkapták *rendkívüli segély* címen fizetésük 25, 30 vagy 35%-át. Minthogy pedig fenntartó hatóságunk tanáraink megélhetését ezzel sem látta biztosítottnak, családi *rendkivüli háborús segély* címen négy tanárunk családjának kiutalt összesen 650 koronát.

A nyomasztó körülmények folytán ifjú akadémiánk a fejlődésben nem haladhatott gyors lépésekkel. Kezdeményezéseink is csak épen visszafelé nem estek. Tanárainknak az *országos tanári nyugdíjintézetbe való belépése* megtörtént, ami úgy a fenntartó hatóságra, mint az egyes tanárokra jelentékeny teherrel járt.

A hallgatók munkájának könnyitésére és eredményesebbé tételére megindult *jegyzetkiadás* részint munkaerő, részint anyagok hiányában előbbre nem haladott, hanem csak a szükséges pótlásokra szorítkozott.

A mult évben felállitott *iskolai méhes* berendezése a folyó tanévben is jelentékenyen gyarapodott különösen a földmivelésügyi miniszter hathatós támogatása folytán, aki egy műlépprést és egy mézpergetőgépet ajándékozott 145 korona értékben. Hallgatóink méhészeti oktatása így gyakorlati úton teljes lehet, s abban az illetők kellő készséggel vesznek részt. Iskolai méhesünk körül méheknek való virágok tenyésztése is megkezdetett. Ezen kivül hallgatóink résztvettek az Erdélyrészi Méhész Egyesület által teologiai hallgatók részére rendezett *méhészeti tanfolyamon* is, amelynek vizsgálatán szép eredményt is mutattak fel, amint erről a vizsgálatra meghivott és azon résztvett dékán meggyőződött. A méhészeti kiképzés hallgatóink számára új és kellemes foglalkozás, amelyet régebbi teologus növendékeink nélkülöztek. A gyümölcsfatenyésztés megkezdése a legközelebbi jövő teendői közé tartozik.

Hallgatóink létszámának lehető kipótlására a szükséges lépéseket megtettük A teologiai pályára készülő ifjakkal az érintkezést fentartottuk. Főhatóságunk felírt a közoktatásügyi miniszterhez az iránt, hogy tegye lehetővé a lelkészi pályára készülő ifjaknak az akadémiánkra való belépést, és püspökünk személyes érintkezés útján kilátást is nyert, hogy besorozott ifjaink, akiknek

nem volt lehetséges az intézetünk kötelékébe való belépés, de harctéri szolgálatot még nem teljesítnek, szabadságot kaphatnak, hogy akadémiánk hallgatói lehessenek. Ez köríratban az esperesi hivatalok útján is köztudomásra hozatott.

A *hallgatók létszáma* mindkét félévben tizenöt volt és ez megmaradt a tanév végeig.

A tanévet november 4-én délelőtt 11 órakor érdeklődő közönség jelenlétében ünnepélyesen nyitottuk meg. Ez alkalommal imát mondott Sófalvi Domokos negyedéves hallgató, elnöki megnyitót Ferenc József püspök, értekezést olvasott fel Csifó Salamon tanár, a tanévet megnyitotta Gálfi Lőrinc dékán. Az előadások mindkét félévben a tantervnek megfelelő módon és a jóváhagyott tantárgyfelosztás szerint történtek.

Személyi változások sem az akadémia igazgatóságában sem a tanári testületben nem történtek. *Győrfi István* tanárt az egyház képviselő tanácsa 1916 augusztus 31-től a lelkészi szolgálat alól felmentette és teljes teologiai tanári jogokkal és kötelességekkel ruházta fel. Igy akadémiánknak tényleg négy rendes tanára lett. A *jogi tanulmányok* tanítását ez évben is dr. Váradi Aurél egyházi tanácsos végezte heti egy órában. A *német nyelvet* László Gyula tanította heti két órán, a *testgyakorlást* ugyanő heti két órán. *Éneket* és *orgonázást* tanított heti három órán Sándor János kollégiumi ének- és zenetanár. Az *egészségtan* tanítása e tanévben tantervszerint szünetelt.

A helybeli Ferencz József kir. tudományegyetem bölcsészeti és neveléstudományi karának akadémiánk másodéves hallgatói beiratkozott rendes tanulói voltak mind a két félévben. A kötelezett bölcsészeti és neveléstudományi előadásokat rendesen hallgatták és kollokválási kötelezettségeiknek úgy az első, mint a második félében eleget tettek. A harmad és negyedéves hallgatók közül az egyetemre senki sem iratkozott be.

A *karácsoni szünidő* 1916 december 21-től 1917 január 3-ig a *husvéti szünidő* április 4-től 18-ig tartott. Szüreti szünidő és pünkösti szünidő nem volt, minthogy azok ideje tanévünk keretén kivül esett volna. A tanév bezárása május 26-án történt s ez idő után csak az elmaradt kollokviumok és vizsgálatok tartattak meg.

A *kollokviumok* mindkét félévben a rendes időben tartattak meg és ezek közül többet a püspök is meghallgatott.

Alapvizsgálatot tett 1916 december 18-án Weress Béla elégséges eredménnyel. *Lelkészképesítő* vizsgálat a jelen értesítő ideiéig még nem tartatott. *Vallástanári vizsgálatot* tett 1916 jul. 5-én Csiki Gákor lelkészjelölt. *Teologiai tanári vizsgálat* letevésére engedélyt nyert dr. Kiss Elek kissolymosi lelkész

Lelkészjelölteink közül rendes alkalmazást nyertek: Csiki Gábor a kolozsvári, Pap Ferenc a kedei, Katona József a tarcsafalvi, Kozma Zoltán a polgárdi, Pál Dénes a kőrispataki és Vári Domokos a lókodi egyházközségben; segédlelkészi szolgálatot teljesített Gombási János Aranyosrákoson és Fazákas Béla Nyárádszentmártonban; felügyelőtanári szolgálatot teljesített Benedek Gábor a kolozsvári, Lőrinci Zoltán a székelykeresztúri főgimnáziumnál.

Rendes hallgatóink közül felügyelőtanári állást töltött be Sófalvi Domokos negyedéves a kolozsvári főgimnáziumnál; magántanítóskodott Gyulai Árpád negyedéves Szatmárököritón, Kiss Jenő harmadéves Vasasszentgothárdon és Biró Lajos harmadéves Septéren.

A hallgatók *magaviselete* általában jó volt. Nagyobb fokú engedetlenség és kötelességmulasztás csak egy esetben mutatkozott. A háború, különösen az oláh betörés és annak következményei, valamint egyeseknek kereső foglalkozása némelyeket meggátolt abban, hogy teljes odaadással éljenek hivatásuknak. Ennek következménye az a szomorú jelenség is, hogy hirdetett pályázataink kellő eredményt nem mutatnak fel. A dolgozásra való készséget, tehetséget és képzettséget azonban mutatják a negyedéves hallgatók szakvizsgálati dolgozatai, melyek közül némelyek az átlagosan messze felülemelkednek.

Angol és amerikai hitrokonainkkal az érintkezés a világháború következtében teljesen szünetelt. Oxfordi és manchesteri ösztöndíjunkat senki sem vehette igénybe, németországi ösztöndíjunk szintén nem használtatott fel.

Alapitvány akadémiánk részére a lefolyt tanévben nem tétetett.

Legátusokat fogadtak a következő egyházközségek: Abrudbánya, Ádámos, Aranyosrákos, Árkos, Bölön, Budapest, Dicsőszentmárton, Felsőrákos, Homorodalmás, Kolozsvár, Kövend, Küküllődombó, Magyarszovát, Nagyajta, Székelykeresztúr, Torda, Torockó, Torockószentgyörgy, Ürmös, Vargyas, Verespatak, Karácsonyfalva és Polgárdi. Kiküldetett karácsonykor 15, husvétkor 17,

pünköstkor 22 legátus, vagyis összesen 54, akik közül 6 nem volt akadémiánk hallgatója. Sajnos, hogy némely helyekre nem küldhettünk minden esetben legátust az arra vállalkozók hiánya miatt.

4. Internátus és konviktus.

Az akadémia hallgatói a kolozsvári unitárius kollégium épületében laknak és a kollégium konviktusában étkeznek. Az internátus költségeit egészen a magyarországi unitárius egyház viseli, s így a tanulókat az nem terheli. A konviktus költségei nagyobb részben szintén az egyháznak ilyen célú alapitványaiból fedeztetnek, amely javadalmazást a hallgatók érdekeik és körülményeik szerint konviktusi kedvezmény címén élvezik.

Az internátusnak a folyó tanévben 11 tagja volt, minthogy a rendes hallgatók közül kettő a gimnázium internátusában lakott, egy künnlakó és egy magántanuló volt vidéken. Az internátus felügyelője Biró István negyedéves hallgató volt.

A konviktusnak tizenhárom tagja volt, minthogy egy magántanuló háznál étkezett, egy pedig vidéken tartózkodott.

5. Fontosabb hivatalos íratok.

Az E. K. Tanács 683—1916 szám alatt kiutalja a tanároknak a valiás és közoktatásügyi miniszter áltál adott 2000 korona rendkivüli államsegélyt.

Az E. K. Tanács 699—1916 szám alatt tudomásul veszi a lelkészi szakvizsgálat eredményét.

Az E. K. Tanács 735—1916 elnöki szám alatt tudatja, hogy a Tibáld József és neje alapítvány 1917 január 1-től életbe lép.

Az E. K. Tanács 1129—1916 szám alatt Győrfi Istvánt a lelkészi teendők alól felmenti és fizetését kiutalja.

Az E. K. Tanács 1148—1916 szám alatt az akadémia 1917. évi költségvetését jóváhagyja.

Az E. K. Tanács 388—1916 és 1193—1916 elnöki számok alatt megküldi a vallás és közoktatásügyi miniszter 9076—1916 és 11213—1916 elnöki számú köriratát a teologiai beiratkozásokról.

Az E. K. Tanács 1257—1916 elnöki szám alatt tudatja, hogy a tanév november 1. előtt nem nyitható meg.

A kollégium igazgatósága a 543—1916 szám alatt értesít az akadémiai hallgatóknak adott konviktusi kedvezményekről.

Az E. K. Tanács 2314—1016 szám alatt engedélyt ad Gyulai Árpád negyedéves hallgatónak a magántanulásra.

Az E. K. Tanács 1913—1916 szám alatt jóváhagyja a tantárgyfelosztást és kiutalja az óradíjakat.

Az E. K. Tanács 443—1916 főjegyzői szám alatt elrendeli, hogy november 30-án, a király temetése napján, gyászünnepély tartassék.

Az E. K. Tanács 1491—1916 elnöki szám alatt engedélyt ad Vince Lajos felvételére.

Az E. K. Tanács 1606 - 1916 elnöki szám alatt 354 K 35 f.-t utal ki menekült hallgatók részére az erdélyi menekültek segélyző bizottsága által adott összegből.

Az E. K. Tanács 1694—1916 szám alatt Kiss Jenő és Biró Lajos harmadéves hallgatóknak engedélyt ad magántanulásra.

Az E. K. Tanács 133—1917 elnöki szám alatt intézkedik az Est szerkesztősége által menekült árvák segélyezésére adott 1000 korona felhasználásáról.

A méhészeti felügyelő 34—1917 szám alatt értesít, hogy a földmivelésügyi miniszterium 158078—1916 számú rendeletével mintaméhészetünk részére egy műléppprést és egy mézpergető gépet ajándékozott.

Az E. K. Tanács 221—1917 elnöki szám alatt megismerés végett közli a vallás és közoktatásügyi miniszter 52858—1916 számú leiratát az akadémia tanárainak az országos tanári nyugdíjintézetbe való felvételéről.

Az E. K. Tanács 222—1917 szám alatt közli a háborús pótlékról hozott határozatait.

Az E. K. Tanács 348—1917 szám alatt elrendeli, hogy pénztárából a fizetések az új bélyegtörvény szerint felbélyegzett nyugtákra történjenek.

Az E. K Tanács 413—1917 szám alatt közli az akadémia anárainak az országos tanári nyugdíjintézetbe való belépéséről hozott határozatait.

Az E. K. Tanács 107—1917 szám alatt közli a kolozsvári temetőben eltemetett egyházi jelesek sírjainak gondozásáról hozott határozatait.

Az E. K. Tanács 623–1917 elnöki szám alatt felhívja a dékánt, hogy Péter Ödön gyepesi lelkésznek állítólag elveszett papi oklevele helyett bizonyítványt állítson ki a vizsgálati jegyzőkönyv alapján.

Az E. K. Tanács 743—1917 szám alatt közli határozatát, mely szerint az iskolai év május 26-án bevégzendő.

Az E. K. Tanács 625—1917 szám alatt engedélyt ad Fekete Lajosnak alapvizsgája letevésére.

Az E. K. Tanács 641—1917 szám alatt kirovja az akadémiai tanárainak az országos tanári nyugdíjintézetbe történt belépése folytán fizetendő összegeket.

6. Az akadémia elöljárósága és tanári kara.

Az akadémia fenntartó hatósága a magyarországi unitárius egyház, amely felügyeleti, törvényhozási és igazgatási jogát az egyházi főtanács, az egyházi képviselőtanács, a püspök és egyházi főgondnokok által gyakorolja. A közvetlen igazgatást az intézet vizsgáló bizottsága, igazgató bizottsága és dékánja végzik.

a) A vizsgáló bizottság.

Elnöke a püspök, akadályoztatása esetén az egyházi főjegyző.

Tagjai: 1. az iskolai felügyelő gondnokok, Kozma Ferenc ny. kir. tanfelügyelő és Gál Jenő kir. ítélőtáblai tanácselnök; 2. az intézet tanárai; 3. a kollégium igazgatója; 4. az E. K. Tanács által kiküldött három vizsgálóbiztos, Végh Mihály, Vári Albert és Gyulay Árpád egyházi tanácsosok; előadó és jegyző Gálfi Lőrinc dékán.

b) Az igazgatóság.

Elnök az akadémia felügyelő gondnoka, előadó Gálfi Lőrinc dékán, jegyző Győrfi István, bizottsági tagok az intézet tanárai és a kollégium igazgatója.

c) A tanári kar.

1. *Boros György* az ótestamentumi teologia, bibliamagyarázat és hébernyelv rendes tanára, okleveles és felszentelt pap, az

unitárius egyház főjegyzője, egyházi tanácsos, az északamerika cambridgei Harward-egyetem tiszteletbeli tudora, a kolozsvári Ferenc József tudományegyetemen az angol nyelv tanítója, Kolozsvár város törvényhatósági bizottságának, iskolaszékének, állami iskolai gondnokságának, az állami tanítóképzőintézet igazgatótanácsának, az Erdélyi Irodalmi Társaságnak, az Erdélyi Muzeum Egylet választmányának és bölcs. nyelv. és történelemtudományi szakosztályának, a Pro Transylvania kormányzó tanácsának, a Gyermekvédő Liga választmányának, az unitáriusok nemzetközi tanácsa intézőbizottságának, a Brit és Külföldi Unitárius Tarsulatnak levelező tagja, az Unitárius Közlöny szerkesztője, a Dávid Ferenc Egylet titkára. Tanár 1879. óta. Irodalmi működése:

Emlékezzünk Brassairól. 1916 jun. 26. Ellenzék. — Krisztus Pilátus előtt. Felolvasás. Szétszórva. — Vezércikk az oláh betörés alkalmából. U K. 1916 9—10 sz. — Hazafelé. Vezércikk. U. o. 11. sz. — Nekrolog I. Ferencz József haláláról. U. o. 12. sz. — Egyházi beszéd a király temetésekor. U. o. 12. sz. és külön füzetben. — IV. Károly. U. o. 1917 1 sz — Erdélyért vezércikk. U. o. 1 sz. — Arany. Arany János születése, 100. évfordulója. U. o. 3. — Imádság. 1917 márc. 11. U. o. 4 sz. — Szerkesztette az 1916. évi Főtanács jegyzőkönyvét.

2. *Csifó Salamon*, az egyháztörténelem és egyházjog rendes tanára, okleveles és felszentelt pap, egyházi tanácsos, az egyház pénzügyi bizottságának tagja. Tanár 1903 óta. Irodalmi működése: *A szószéki beszédről* megjelent a jelen értesítőben. *Péter,* vasárnap délutáni előadás.

3. *Gálfi Lőrinc*, az újtestámentumi teologia- és bibliamagyarázat rendes tanára, okleveles és felszentelt pap, okleveles középiskolai tanár, egyházi tanácsos, az intézet dékánja, a Keresztény Magvető társszerkesztője, a Dávid Ferenc egylet pénztárnoka, a kolozsvári Nemzeti Kaszinó könyvtárnoka. Tanár 1892 óta Tanított mint óraadó tanár a főgimnáziumban heti tizenöt órán. Irodalmilag nem működött.

4. *Győrfi István*, a vallásbölcsészet és neveléstan rendes tanára, okleveles pap, egyházi tanácsos, az akadémia igazgatóságának jegyzője, az akadémia könyvtárának és méhesének felügyelője és az önképzőkör védnöke, a „Méhészeti Közlöny“ szerkesztője. Tanár 1912 óta. Irodalmi működése: Az élet bátorság. (Unitárius

Közlöny.) Feltámadunk; A segítő szeretet; Új tüzek; Pro Transylvania; Mult és jövő; A székely méhészekért; Téli méhes. (Méhészeti Közlöny.) Méhészeti Útmutató; megjelent 1917-ben.

5. *Sándor János,* a főgimnázium ének- és zenetanítója, az akadémián az éneklés és orgonázás óraadó tanára.

6. *Dr. Tompa János,* kollégiumi orvos, az akadémián az egészségtan óraadó tanára.

7. *Dr. Váradi Aurél,* egyházi tanácsos, ügyvéd, az akadémián a jogi tanulmányok óraadó tanára.

8. *László Gyula,* főgimnáziumi tornatanár, az akadémián a német nyelv és a testgyakorlás óraadó tanára.

7. Előadott tárgyak.

a) A Teologiai Akadémián.

A második évfolyam hallgatóinak külön.

1. *Bevezetés az ótestamentumba,* mind a két félévben heti két órán, tanár dr. Boros György.

2. *Egyháztörténelem,* mind a két félévben heti három órán, tanár Csifó Salamon.

3. *Az újtestamentum teologiája,* mind a két félévben heti két órán, tanár Gálfi Lőrinc.

4. *Ótestamentumi bibliamagyarázás,* mind a két félévben heti három órán, tanár dr. Boros György.

5 *Szeminárium az ótestamentumi bevezetésből,* mind a két félévben heti egy órán, tanár dr. Boros György.

6. *Szeminárium az újtestamentumi teologiából,* mind a két félévben heti egy órán, tanár Gálfi Lőrinc.

A harmadik és negyedik évfolyamnak együtt.

1. *Hittan,* egész éven át heti három órán, tanár dr. Boros György.

2. *Unitárius egyháztörténelem,* egész éven át heti két órán, tanár Csifó Salamon.

3. *Ujtestamentumi bibliamagyarázat,* az eredeti szöveg alapján az egész éven át heti három órán, tanár Gálfi Lőrinc.

4. *Szimbolika teologia,* az egész éven át heti két órán, tanár Gálfi Lőrinc.

5. *Vallásbölcsészet,* az egész éven át heti három órán, tanár Győrfi István.

6. *Szeminárium a vallásbölcsészetből,* az egész éven át heti egy órán, tanár Győrfi István.

7. *Teologiai enciklopedia,* az egész éven át heti egy órán, tanár Győrfi István.

8. *Angol nyelv,* az egész éven át heti két órán, tanár Győrfi István.

9. *Jogi tanulmányok,* az egész éven át heti egy órán, tanár dr. Váradi Aurél.

A negyedik évfolyamnak külön.

Lelkipásztori gondozástan, mind a két félévben heti egy órán, tanár Csifó Salamon.

Mind a négy évfolyamnak együtt.

1. *Szónoklati gyakorlatok,* az egész éven át heti két órán, tanár Csifó Salamon.

2. *Németnyelv,* az egész éven át heti két órán, tanár László Gyula.

3. *Éneklés és orgonázás,* az egész éven át heti három órán, tanár Sándor János.

4. *Testgyakorlat,* mind a két félévben heti két órán, tanár László Gyula.

b) **Az egyetemen a második évfolyamnak.**

Az első félévben.

1. *Ethica,* heti három óran, tanár Dr. Schneller István.

2. *Aristoteles philosophiája,* heti két órán, tanár Dr. Hornyánszky Gyula.

3. *Aristoteles és Leibnitz logikája,* heti két órán, tanár Dr. Varga Béla.

4. *Angolnyelv,* heti két órán, tanár Dr. Boros György.

A második félévben.

1. *Pedagogika,* heti három órán, tanár Dr. Schneller István.

2. *Ethica fejlődési alapon,* heti három órán, tanár Dr. Schneller István.

3. *A nevelés részletkérdései,* heti két órán, tanár Dr. Schneller István.

4. *Aristoteles követői,* heti két órán, tanár Dr. Hornyánszky Gyula.

5. *Kant logikája,* heti egy órán, tanár Dr. Varga Béla.

6. *Angol nyelv,* heti két órán, tanár Dr. Boros György.

8. Az akadémia hallgatói.

A hallgató neve	Születésének éve	Születésének helye	Szüleinek foglalkozása
Második évfolyam.			
Dézsi Gábor	1895	Nagyajta	kisbirtokos
Fekete Lajos	1897	Szentábrahám	vállalkozó
Kovács Béla	1897	Kolozs	tanitó
Kozma Béla	1894	Nyomát	tanitó
Orbok Gyula	1897	Rugonfalva	kisbirtokos
Vincze Lajos	1886	Magyarnemegye	postamester
Harmadik évfolyam.			
Biró Lajos	1895	Abrudbánya	kisiparos
Kiss Jenő	1895	Abásfalva	tanitó
Tarcsafalvi Zoltán	1894	Vargyas	tanitó
Weress Béla	1894	Felvincz	kereskedő
Negyedik évfolyam.			
Biró István	1894	Aranyosrákos	kisbirtokos
Gyulai Árpád	1894	Pipe	tanitó
Máté Lajos	1893	B.-szentmiklós	lelkész
Orbók Gyula	1898	Székelykocsárd	tanitó
Sófalvi Domokos	1893	Sz.-szentmiklós	kisbirtokos

9. Teologiai szakkönyvtár.

Az intézet a saját céljaira külön teologiai szakkönyvtárt rendezett be, melyet a saját helyiségében és saját könyvtárnokának felügyelete alatt tart. E szakkönyvtár az unitárius egyház nagy könyvtárának kiegészítő része, de költségeit az intézet költségvetése fedezi és megrendeléseit az intézet bizottsága eszközli. Az

egyház által évenként költségvetésileg megállapított összegen kivül e könyvtár gyarapítására szolgálnak a Simén Domokos-alap évi 45 K és a Mózes András-alap 35 K kamatjai is. A folyó tanévben *a könyvtár gyarapodott a következő művekkel:*

A) Ajándékozás útján:

Dr. Boros György teol. tanár, egyházi főjegyző ajándéka: Dr. A. Kuenen: The prophets of Israel; H. Calderwood: Handbook of moral philosophy; Varga: Exegetika Teologia; Kalisch: A historical and critical commentary; W. Smith: A concise dictionary of the Bible; Derzsi K.: A keresztény hittudomány összege az unitáriusok szerint; T. K. Cheyne: The prophecies of Isaiah; Haan L.: A magyarországi ág. ev. egyház egyetemes gyűlései; Dr. Hase K.: A protestáns polemika kézikönyve; J. Weiss: Life and correspondence of T. Parker; Ch. W. Wendte: Fifth international congress of free Christianity; S. Davidson: An introduction to the study of the N. T.; Unitárius Szószék V. kötet; K. Kabos: Magyar mythologia; Zsilinszky M: A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai; J. Caird: An introduction to the philosophy of Religion; R. W. Browne: The Nicomachean Ethics of Aristotle; K. Faulmann: Illustrirte Geschichte der Schrift; Th. R. Slicer: The great affirmations of religion; J. Drummond: Introduction to the study of theology; J. H. Allen: Christian History in the three great periods; Enyedi György: Az Ó- és Uj Testamentombeli helyeknek, melyekből az háromságról való tudománt szokták állatni, magyarázattyai; M. Werner: Das Christentum und die monistische Religion; C. W. Opzoomer; Die Religion; J. H. Allen: An historical sketch; V. P. Gilman: Methods of industrial Peace; Demeter D.: Konfirmációi Emlék; G. Bonet-Maury: Early sources of english unitarian Christianity; Renan E.: Az apostolok; H. Drummond: Natural law of spiritual world; J. Raska: Die Chronologie der Bibel; Dósa Elek: Erdélyhoni ev. reformátusok egyházi jogtana; Brassai: Nézetek a vallás eszméjéről; Masznyik E. dr.: A Protest. Irod. Társaság és Debreczen; Franciscus Verseghy: Dissertatio de versione Hungarica Scripturae Sacrae; Varga D.: A tordai unitárius gimn. története; Th. Keim: The History of Jesus; M. Kallisch: A hebrew grammar; J. E. Carpenter: Life in Palestine when Jesus lived; Szász K: A világirodalom nagy eposzai; Vallás, hit és sza-

badság; Ch. C. Everett: Poetry, comedy and duty; J. Knappert: The religion of Israel; H. Farner: An essay on the demoniacs of the N. T.; L. Abbott: Christianity and social problems; M. Geldart: Sunday for our little ones; R. Driver: Isaiah; A. Réville: History of the dogma of Deity of. J. Christ; Simó János: Az unitárius egyház története; R. Driver: An introduction to the literarture of the O. T.; Ch. T. Brooks: Channing; F. Smith: Ewald's introductory hebrew grammar; F. Strauss: Das Leben Jesu; J. T. Sunderland: The origin and charakter of the Bible; E. Sharpe: Search the Scriptures; H. M. Johnson: The story of Jeremiah; Summa Universae Theologiae Christianae secundum Unitarios; F. Bleek: Einleitung in das Alte-Testament; Kiss Áron: A XVI. században tartott magyar ref. zsinatok végzései; W. Wendte: The unity of the Spirit; J. H. Allen: Positive religion; F. H. Scrivener: A plain introduction to the criticism of the N. T.; A. Norton: A statement of reasons for not believing the doctrines of Trinitarians; Pukánszky Béla: Héber olvasókönyv; Farkas József: Bibliai Földrajz; Fr. Chr. Baur: Az őskereszténység története; György János: Az újszövetség hittana; A. Harnack: Bruchstücke des Evangeliums und der Apokalipse des Petrus; R. S. Mead: Apollonius of Tyana; Szentmártoni Kálmán: Erdély politikai helyzete Dávid Ferenc korában; Varga Béla dr.: A lelkiismeret; J. G. Eichorn: Einleitung in das Alte Testament; A. S. Peake: A guide to biblical study; M. Ürmössy Lajos: Erdély irányadó lapja; A. D. Tyssen: Gospel chronology; Harsányi István: Az apostolok cselekedeteiről irott könyv; Sztehlo Kornél: Felolvasásai; dr. Schneller István: 1. A theologiai főiskolák érdekében és 2. Jézus Krisztus, a nevelésnek elve; A. Schefer: Die biblische chronologie; Ima és beszéd I. Ferenc József ő cs. és kir. ap. fensége temetése napján.

Őnagysága özv. Májay Istvánné ajándékából: Dr. Wohlfarth: Újtestamentom, a' szent irásnak a' szent tudomány jelen álláspontjához stb.; Káldi György fordítása: Szent Biblia.

Győrfi István teol. akad. tanár ajándékából: Protestáns Szemle XV, XVIII—XXIV, XXVII. évf.

Dr. Kiss Elek, unitárius lelkész ajándékából: Dr. Kiss Elek Az értelmi és erkölcsi nevelés viszonya. I. köt.

B) **Vétel útján:**

Kelemen Lajos: Újabb adattár a vargyasi Daniel család történetéhez; Ecce Homo; E. Halle: The psychological elements of religious faith; Simpson: Pentateuchal Criticism; Kattenbusch und Loofs: Teologische Studien und Kritiken; L. Jackson: The eschatology of Jesus; Ch. R. Henderson: Social Duties; Ch. H. Corbett: Old Testament Story; H. W. Gattes: The life of Jesus; L. D. Osborn: The recovery and testament of the Gospel; P. Lobstein: An introduction to prtotestant dogmatics; T. G. Soares: Heroes of Israel; A. Jülicher: Paulus und Jesus; R. Stübe: Lao-tse; Kattenbusch: Die Kirchen und Sekten des Christentums; O. Pfleiderer: Vorbereitung des Christentums; K. Holl: Modernismus; H. Hoffmann: Die Aufklärung; O. Lempp: Tolstoj; Sodenr: Kierkegaard und Nietzsche; A. Baur: Johann Calvin; P. Melthorn: Die Blütezeit der deutsehen Mystik; J. Peterson: Naturforschung und Glaube; P. Wernle: Paulus Gerhardt; H. Benser: Das moderne Gemeinschaftschristentum; U. Peters: Franz von Assisi; W. Köhler: Die Gnosis; E. Fuchs: Monismus; O. Baumgarten: Die Abendmalsnot; G. Aurich: Der moderne Ultramontanismus; H. Holzmann: Die Entstehung des neuen Testaments; L. Haupt: Der jüdische Kirchenstaat; M. Heller: Der Ausgang der Prophetie; W. Wrede: Paulus; O. Reichert: Martin Luther's deutsche Bibel; W. Hermann: Die mit der Teologie verknüpfte Not; H. Becker: Christentum und Islam; A. Meyer: Was uns Jesus heute ist? G. Hollmann: Welche Religion hatten die Juden? H. Hackmann: Der Buddhismus in China, Korea und Japan; N. Söderblom: Die Religionen der Erde; Dobschütz: Das apostolische Zeitalter; R. Knopf: Die Zukunfthoffnungen des Urchristentmus; G. Krüger: Das Papsttum; W. Schmiedel: Das vierte Evangelium; A. Merx: Die Bücher Moses und Josua; L. Haupt: Die Geschichte Judas und Israels; J. Geffcken: Christliche Apokryphen; H. Schmidt: Die religiöse Lyrik im Alten Testament: J. Wendland: Die Schöpfung der Welt; M. Löhr: Seelenkämpfe und Glaubensnöte; J. Jüngst: Pietisten; E. Fuchs: Ewiges Leben: O. Schmiedel: Richard Wagner's religiöse Weltanschauung; Joh. Wendland: Die neue Diesseitsreligion; Protestáns Szemle XXV—XXVI. évf.; Egyházi törvények a magyarországi ref. egyházban; Tárgymutató a magyarországi ref. egyház 1904. évi

törvényeihez! Birói ügyviteli szabályok és írásminták a magyarországi ref. egyházban; A. Harnack: Bruchstücke des Evangeliums und der Apokalipse des Petrus; Csifó S.: Szolgálat az Úr előtt; báró Ambrózy B.: A méh; Győrfi I. és Jancsovics E.: Méhészeti Útmutató; Gálfi L.: Legközelebb Jézushoz; K. Bornhausen: Das Studium der Religion; E. König: Die babylonische Gefangenschaft; G. H. Gilbert: A short history of Christianity in the apostolic age; J B. Burgess; The life of Christ; G. L. Chamberlin: The hebrew prophets; A. K. Rogers: The parallelism of mind and body; G. B. Smith: Pracical Theology; G. Anderson: The elements of Chrisostoms power as a preacher; A. W. Moore: Existence, Meaning and Reality; St. Mathews: The social and ethical teaching of Jesus; Haberern J. fordítása: Aristoteles Nikomachushoz címzett ethikája; Simon J. S fordítása: Platon sophistája; Simon J. S. ford.: Theaitetosa; Simon J. S. ford.: Platon Enthyphronja; Simon J ford.: Platon állama; Büchler Pál: Manu törvényei; Ürmösi József: A lelkipásztori gondozás és a gazdasági szociális kérdés; Kovács Sándor: Ösvény; Theologiai Szaklap II. és XIII. évf.

Angol és amerikai folyóirataink a háború következtében nem jártak. A hazai folyóiratok közül könyvtárunknak jártak a következők: Protestáns Szemle, Teologiai Szaklap, Lelkészi tár és teologiai értesítő, Atheneum, Keresztény Magvető, Az Út, Unitárius Közlöny.

A szakkönyvtár Győrfi István kezelése alatt állott.

10. Az önképzés.

A hallgatók önképzése intézeti és egyetemi tanulmányaikon és szemináriumi munkásságukon kivül a saját önképzőkörükben, a vasárnapi és hétköznapi istentiszteleteken való részvételben, legátusi szereplésükben és a főgimnáziumi vasárnapi iskola vezetésében történt. Ez utóbbi működésük felügyelője Vári Albert főgimnáziumi vallástanár volt. Az Önképzőkör Győrfi István vezetése alatt állott; s működéséről az elnök jelentését az alábbiakban teszi meg:

Önképzőkörünk ez évi működésére is nagyon rányomta bélyegét a háború, mert, körünk sem kaphatott új erőket, sőt a nehéz megélhetés folytán a régiek közül is egy tagot egész éven át,

kettőt pedig február hótól nélkülözött, úgyhogy leszámítva az oláh betörés folytán alig két hónapra terjedő első félévi időszakot, csak tizenkét (12) tagja volt körünknek. Ezek azonban kellő lelkesedéssel és buzgósággal munkálták a cél elérését, melyet az önképzőkör maga elé tűzött.

A kör tisztviselői voltak az első félévben: elnök Sófalvi Domokos, alelnök Biró István, főszerkesztő Máté Lajos, könyvtáros Biró Lajos, jegyző Fekete Lajos, laptáros Dézsi Zoltán, ellenőr Orbók Gyula IV. é, pénztáros Tarcsafalvi Zoltán; — a második félévben elnök, alelnök, jegyző, laptáros, ellenőr és pénztáros ugyanazok, mint az első félévben, főszerkesztő Weress Béla, könyvtáros Orbók Gyula II. é., kinek tisztségét a kör időközben Weress Bélára ruházta át.

A kör összesen 13 gyülést tartott, melyek közül 1 alakuló, 1 záró-alakuló, 1 diszgyűlés, 1 záró- és 9 rendes gyűlés. A rendes gyűlések tárgyát az alapszabályok értelmében, felolvasások, szavalatok, nemes és dijas verseny szavalatok és szónoklatok képezték. A munkarendben bizonyos tervszerűen megállapitott irányelveket követtünk, amennyiben *irodalmi, esztétikai és kritikai* irányban fejtettünk ki munkásságot. Az irodalmi irány körébe felvettük egyes modern költők költészeti irányzatának ismertetését értékesebb munkáik alapján, esztétikai irányban pedig az épitőművészetnek ismertetését a vallási kultuszra való vonatkozásában, mig kritikai irányban egyes gyakorlati kérdések megbeszélése, szavaló és szónoki versenyek képviselték a tárgyat.

A gyüléseken elhangzott összesen kilenc (9) felolvasás, melyek közül esztetikai irányú volt három (3): Máté Lajos (1), Tarcsafalvi Zoltán (1) és Fekete Lajos (1); társadalmi irányó kettő (2): Biró István (1) és Sófalvi Domokos (1); költőismertetés négy (4): Orbók Gyula IV. é (1), Vincze Lajos (2) és Orbók Gyula II. é. (1).

Szavalataikért *jegyzőkönyvi dicséretet* nyertek: Máté Lajos (1), Weress Béla (1); *dicséretet*: Fekete Lajos (2); *elismerést*: Dézsi Gábor (1), Kovács Béla (1), Kozma Béla (2), Tarcsafalvi Zoltán saját költeményei felolvasásáért (1); jegyzőkönyvi köszönetet: Máté Lajos (1), Weress Béla (1), Fekete Lajos (1) és monolog előadásáért Dézsi Gábor (1).

Felolvasásokért *jegyzőkönyvi dicséretet* nyertek: Weress Béla

(1), Fekete Lajos (1), Vince Lajos (1), *dicséretet:* Biró István (1), Máté Lajos (1), Sófalvi Domokos (1), Tarcsafalvi Zoltán (1), *jegyzőkönyvi elismerést* : Orbók Gyula IV. é. (1), *elismerést* : Orbók Gyula II. é. (1). Több rendbeli hanyagságáért *jegyzőkönyi megrovásban* részesíttetett egy tag.

Az első félév rövidsége miatt abban sem dijas, sem nemes versenyt nem tarthattunk. A második félévben a dijas szavaló verseny győztese Máté Lajos, a dijas szónoki verseny egyenlő győztesei Biró István és Máté Lajos, a nemes szavaló verseny győztese Máté Lajos.

Diszgyülést is éppen az idők ziláltsága miatt csak egyet tarthattunk, de a kör első rendes ülése keretében kegyelettel adózott néhai I. Ferencz József őfelsége emlékének, valamint rendes gyűlése keretében megünnepelte Arany János születésének százéves évfordulóját. E gyűlés programmja a következő volt: Emlékbeszéd, tartja Weress Béla, „A honvéd özvegye", szavalja Máté Lajos, Arany lyrája, felolvassa Vincze Lajos. A március 15-i diszgyűlés programmja a következő volt: „Tebenned biztunk..." Ima tartja Biró István, „Talpra Magyar", szavalja Tarcsafalvi Zoltán, Emlékbeszéd, tartja Sófalvi Domokos, „Koboz rapszodiája" szavalja Máté Lajos, Hymnusz. A záróülés programmja: „Tebenned biztunk..." Ima, tartja Biró István, szaval Weress Béla. Főszerkesztő jelentése. Könyvtáros jelentése. Szaval Fekete Lajos. Elnöki beszámoló és a pályázatok eredményeinek kihirdetése.

A kör a maga részére a jelen tanévben a következő napi- és szépirodalmi lapokat és folyóiratokat járatta: Kolozsvári Hirlap, később Ujság, Pesti Hirlap, Uj Idők, Tolnai Világlapja, Keresztény Magvető, Unitárius Egyház, Unitárius Közlöny, Egyháztársadalom, Az Ut, Theologiai Szaklap, Protestans Szemle, Athenaeum, Egészség, Méhészeti Közlöny, a főtisztelendő Püspök ur ajándékából pedig kaptuk a Sárospataki Lapokat.

A „Jövendő", Önképzőkörünk kebli lapja ez évben 7 számban jelent meg, melyek közül 3 ünnepi szám volt A rövid idő dacára is szép jele ez a tagok irodalmi munkásságának.

Az Önképzőkör a jelen 1916—17. tanévben a következő pályatételeket tüzte ki:

1. *Kant bölcseleti nézetei a vallásról.* Jutalma a pályadíj alapból 100 K. Beérkezett egy pályamunka. Győrfi István szaktanár

véleménye szerint hiányai miatt absolut értéke a dolgozatnak nincsen s így a jutalomra nem érdemes, de szerző gondolkozni tudó és jó belátású észt árul el, amely törekszik előre s ezért a pályadíjra szorgalomdíj cimen érdemes. Szerzője Sófalvi Domokos, aki az összeget az Önképzőkörnek adományozta könyvtára gyarapítására.

2. Nagy Dénes alsójárai lelkész úr adományából 30 K jutalom tüzetett ki, mint pályadij a következő tételre: Emlékbeszéd irandó tetszésszerinti alapigével, mint egyházi beszéd, vagy alapige nélkül, mint szónoki beszéd (orátió) nagy háborunk halottjai felett. Beérkezett két (2) pályamunka. Győrfi István védnök úr véleménye alapján a jutalomra „Az élet vesztése a jelené és a jövőé“ jeligés munka érdemes, mely érzésben és gondolatban oly nemes és oly emberi, stilusa oly tiszta, hangja oly közvetlen melegségű, hogy a dolgozat az absolut érték színvonalára emelkedik. Szerzője Máté Lajos.

3. Dr. Boros György tb. védnök úr a következő pályatételt tüzte ki: Irandó halotti ének elesett hős felett. Irható egy már meglevő halotti énekünk dallamára, vagy más alkalmas dallamra is. Egy meglevő halotti ének alkalmas átdolgozása is elfogadtatik. Jutalma 10 K, absolut értékű pályamunka beérkezése esetén 20 K. Beérkezett két pályamunka. Dr. Boros György tb védnök és Győrfi István védnök urak birálatai alapján a 10 K jutalmat a „Nincs elmulás a halállal“ jeligéjű ének nyerte, mint a mely hangulatos költemény, szép formákba öntött festői nyelven kifejezett gondolatokkal, érdemes arra, hogy a közhasználatba mint halotti ének bevétessék. Szerzője: Máté Lajos.

4. A teologiai akadémia igazgatósága a következő pályatételt tüzte ki: A művészetek elvi és gyakorlati jelentősége a vallási kultuszban. Jutalma 50 K. Pályamunka nem érkezett.

5. Győrfi István védnök úr adományából 10 K jutalom adatik a „Jövendő“ kebli lap kiváló munkásának jutalmazására. E jutalmat 5—5 koronával Orbók Gyula IV. éves és Weress Béla nye ték.

6. Csifó Salamon teol. tanár úr az Önképzőkör egyik legszorgalmasabb tagjának, aki a „Jövendő“-ben is dolgozott, 10 K jutalmat ad. E jutalmat szorgalomdíj címén Sófalvi Domokos önképzőköri elnök nyerte.

7. A pályadíj-alapból 10 K jutalom adatott a „Jövendő“ kebli lap költői munkásságban kiváló munkatársának. E jutalmat Máté Lajos, egyik főszerkesztő nyerte.

8. Az 1915-ben felszentelt 28 unitárius lelkész alapjának kamatja ez évben adatik ki először az alapítványtevők rendelkezése értelmében. Az alap áll: Három drb. 6%-os hadikölcsönkötvényből (vételár 291 K), névértékben 300 K, takarékpénztári könyvben van 44 K 30 fill. Alapvagyon összesen 344 K 30 fillér.

Az alapítványtevők rendelkezése szerint az egyházi szónoklatban legjobb előmenetelt tanusított akadémiai hallgató részére jutalomképen minden évben az önképzőköri záróülésen 15 K adatik ki. A kamatoknak 15 K-át meghaladó része mindaddig tőkésítendő, mig az alapnak a 300 K-án felül újabb 200 K-ás tőkéje nincsen. Minden 200 K-ás újabb tőkegyarapodás után a jutalom 5 K-val automatikusan emelkedik.

A jutalmat minden évben az nyeri, ki hallgató társai részéről titkos szavazat útján a legtöbb szavazatot kapta. E jutalmat jelen tanévben Biró István nyerte.

A jövő évre szóló pályatételek kitüzésével az Önképzőkör védnök urat bizta meg.

Az önképzőkör könyvtára a következő könyvekkel gyarapodott. Vétel utján: Taene Hippolit: Olasz művészetbölcselet; Németalföldi művészetbölcselet; Görög művészetbölcselet. Pater Walter: Renaissance; Dr. Giesswein S.: Társadalmi problémák. Kidd Benjámin: Társadalmi evolució. Kepes Ernő: Történelmi materializmus. Kantizmus. Darwinizmus. Oppenheimer: Az állam. Hobbson. J. A.: A vagyon tudománya. Bölsche: Az élet fejlődéstörténete. Harnack: A szerzetesség. Hetvényi Jausz Adorján: Bibliai olvasókönyv. Sombart Verner: A sociálizmus és a sociális mozgalom. Vandervelde Emil: A kollektivizmus és az ipar evoluciója. Achille Loria: A sociologia feladata és iskolái. Lester Ward: A haladás lelki tényezői. Ostwald: Feltalálók, felfedezők. Thomas: A nevelés a családban. Emile Zola: Pascal orvos. Nagy—Gömöri: A lelki élet ismertetése. Lénárd Jenő: Dhámmó. Gelléri Mór: Szociális napikérdések. Lessing G. Ephraim: Bölcs Náthán.

Ajándékozás útján: Dr. Boros György teol. akadémiai tanár úrtól. Csiky Lajos: Liturgika. Kovács Albert: Egyházi szemle. Kovács Albert: A magyarországi protestáns egylet évkönyve. Dr.

Bedő Árpád: Székelyekről. Gálffy Kálmán: A füzesgyarmati egyházközség emlékkönyve Street Kristóf Jakab: Józan felfogás a bibliáról. Dr. Ványolos Miklós: Erdély méhészetének története. Szőts Farkas: Protestáns szemle. Dr. Kiss Elektől saját szerzeményü munkája: Az értelmi és erkölcsi nevelés viszonya A Dávid Ferenc-Egylettől, dr. Brassai Sámuel: Nézetek a vallás eszméjéről.

Az önképzőkör vagyoni állapota a tanév végén a következő volt:

I. Pályadíjalap.

Hadikölcsönkötvényben	1500·— K
Takarékbetét	195·38 K
Összesen:	1695·38 K

II. Mózes András-alap.

Hadikölcsönkötvényben	100·— K
Takarékbetét	53·06 K
Összesen:	153·06 K

III. Közalap.

Hadikölcsönkötvényben	900·— K
Takarékbetét	233·38 K
Kölcsöntőke, mint követelés a tagoktól....	1417·— K
Pénztármaradvány	16·42 K
Összesen:	2566·80 K

IV. Az 1915 ben felszentelt papok alapja.

Hadikölcsönkötvényben	300·— K
Takarékbetét	29·30 K
Összesen:	329·30 K

Az Önképzőkör az 1917—18. tanévre a következő pályatételeket tűzi ki:

1. A művészetek elvi és gyakorlati jelentősége a vallási kultuszban. Jutalma a Pályadíjalapból 50 korona.

2. Méltatandó egy emlékbeszéd keretében a reformátorok élete és működése, különös tekintettel Dávid Ferenc életére és mű-

ködésére s tekintettel a reformatió négyszázados évfordulójára. Jutalma Nagy Dénes alsójárai lelkész úr adományából 50 korona.
Pályázatok beadási határideje 1918 május 1.

11. Adományok, segélyezések és a dékán kezelése alatt álló alapok.

1. Az akadémia *segitőalapja* a mult tanév végén 327 K 28 fill. volt. Segélyezés a folyó tanévben nem történt. Rendelkezésre áll a kamattal együtt 341 korona 31 fillér.

2. Az *internátus költségeit* a fentartó hatóság fedezi, ami évenként 3000 koronát tesz ki.

3. A másodéves hallgatók *egyetemi tandijait* szintén a fentartó hatóság fizette, ami az első félévben 144 K, a másodikban 156 K. Összesen 300 K volt.

4. *Legációkból* a hallgatók tiszta jövedelme mintegy 3000 korona volt.

5. Konviktusi kedvezményeket élveztek: Biró István, Máté Lajos, Sófalvi Domokos negyedéves hallgatók 300—300 koronát, Orbók Gyula negyedéves 262 K 50 f.-t., Biró Lajos, Weress Béla, Kiss Jenő harmadévesek 225 K-t, Tarcsafalvi Zoltán harmadéves, Dézsi Gábor, Fekete Lajos, Kovács Béla, Kozma Béla és Orbók Gyula másodévesek 150—150 koronát, összesen 2737 K 50 f.-t.

6. Magánfoglalkozásért kaptak a hallgatók mintegy 6000 koronát, menekülési segély címen 554 K 34 fillért.

A hallgatók az internátusi költségek, egyetemi tandíjak, konviktusi kedvezmények, légációk és magánfoglalkozások címein a tizenötezer koronát meghaladó javadalmat élveztek, ami teologiai pályájukat más pályáknál sokkal könnyebbé tette.

7. *Az unitárius lelkészek konviktusi segélyalapja* a mult tanév végén volt 37 K 74 fillér, jelenben a kamatokkal együtt tesz 39 K 24 fillért.

8. Az *unitárius teológiai tanárok* alapja a mult tanév végén volt 132 K 60 fillér, most 136 K 20 fillér.

12. Pályadíjak és ösztöndíjak.

1. *A Paget Olivér alap angol pályázata* e tanévben eredménytelen volt, mivel e jutalmakra senki sem pályázott.

2. A *Murányi Farkas Sándor és neje Bányai Ágnes-alap* kamatai az E. K. Tanács intézkedése következtében az alaptőkéhez csatoltattak.

3. A *Székely László alapítvány* kamatjából 50 korona jutalom tűzetett ki a következő pályatételre: *A hitvallások szerepe a huszadik században.* Pályamű nem érkezett.

4. *A Székely László alapítvány* kamatjából 50 korona jutalom tűzetett ki azon hallgató részére, aki *pályája iránt a legnagyobb szeretetet, legnagyobb munkásságot és legjobb erkölcsi magaviseletet tanusít.* E jutalmat nyerte: Máté Lajos negyedéves hallgató,

5. *A britt és külföldi unitárius társulat és az oxfordi Manchester Colloge együttes ösztöndiját* a lefolyt tanévben senki sem élvezte.

6. Az Ezerévnek Emlékalapja kamatait senki nem vette igénybe.

7. A *Hadházy József és neje Kele Ida* alapítvány kamatait nem használhattuk fel, minthogy az alapító levél követelményeinek megfelelő hallgatónk nem volt.

8. A *Sharpe Magyar Ösztöndijat,* amely évi 110 font sterling (2640 K.) és a manchesteri Unitarian Homa Missionary Collegehoz van kötve, a világháború miatt senki sem vette igénybe.

9. Lőrinczy Domokos csekefalvi unitárius lelkész húsz korona pályadíjat tűzött ki egy harctéren hősihalált halt, nagy családú, vallásos ember fölött elmondható *halottibeszédre.* A beszéd alapigéjéül a Jer. XIV. 9. tűzetett ki. Pályamű nem érkezett.

10. Péter Sándor városfalvi lelkész adományából 20 korona pályadíj tűzetett ki a következő tételre: Irandó egy úrvacsorai agenda a megfelelő imákkal, melyben az úrvacsora szereztetésének jellege legyen feltüntetve és kidomborítva. Beérkezett egy pályamű, amely azonban nem a kitűzött tételről szól s ezért a jutalmat nem nyerte meg.

Pályázataink eredménye általában nem kielégitő, aminek okát részint hallgatóink megapadt létszámában, részint a tanév rövid és nem rendes voltában keressük.

13. Szakvizsgálati feladatok és pályázati hirdetések az 1916/17. tanévre.

1. Az intézet leendő negyedéves hallgatóinak, akik az 1916/17. tanév végén lelkészi szakvizsgálatot tenni jogosultak lesznek, írásbeli szakdolgozataik tárgyaiul kitűzettek a következő tételek:

a) *Biró Lajosnak*: 1. A hit lényege. 2 Az Apostolok Cselekedetei fontossága.

b) *Kiss Jenőnek*: 1. A francia felvilágosodás hatása az egyházra. 2. A praedestinatio a páli levelek alapján.

c) *Tarcsafalvi Zoltánnak*: 1. A Prédikátor Könyve. 2. Kultúra és vallás.

d) *Weress Bélának*: 1. A belmissziói munkálkodás célja és eszközei. 2. A tudományos vallás és a vallásos tudomány.

Ezen szakdolgozatok beadási határideje az intézet szabályainak 93 §-a szerint 1917 január hó 31-ik napja.

2. A Székely László alap kamataiból 50 K jutalom tüzetik ki a következő pályatételre írandó tanulmány megjutalmazására: *A hitvallások szerepe a húszadik században.*

3. A Székely László alapítvány kamataiból a tanév ünnepélyes bezárásakor 50 K. jutalom fog adatni annak az intézeti hallgatónak, aki pályája iránt a legtöbb szeretetet, legnagyobb munkásságot és legjob erkölcsi magaviseletet tanusítja.

3. A Murányi Farkas Sándor és neje Bányai Ágnes alap kamatai az E. K. Tanács intézkedése folytán a jövő tanévben nem fognak kiadatni, s így azokra pályázat nem hirdettetik.

5. A Hadházy József és neje Kele Ida alapból 20 K ösztöndíjat kaphat azon intézeti rendes hallgató, aki az alapítók családjából, vagy Kisküküllő vármegyében szolgáló papi családból származott. Elnyeréséért a folyamodás a beiratkozáskor adandó be az intézet dékánjához.

6. A britt és külföldi unitárius társulat és az oxfordi Manchester College együttes ösztöndíjára pályázat ez évben nem hirdettetik.

7. Az Ezerévnek Emlékalapja kamataiból ösztöndíjra pályázat nem hirdettetik.

8. A Paget Olivér angol alapra egy 200 koronás, egy 100 koronás és egy 50 koronás jutalomra pályázat hirdettetik a következő feltételek mellett:

a) Egyszerre mindenki csak egy jutalomra pályázhatik.

b) Ugyanazt a jutalmat kétszer senki sem kaphatja.

c) Az első, vagyis a 200 koronás jutalomra a harmadéves és a végzett tanulók pályázhatnak, akik akadémiánknak tagjai.

A pályázók szóbeli és írásbeli vizsgát tesznek angolból magyarra és magyarról angolra forditandó feladatokból.

d) A második, vagyis a 100 koronás jutalomra a második és harmadik évi tanfolyamot gyakorlók pályázhatnak; a pályázók szóbeli és írásbeli vizsgát tesznek angolból magyarra és magyarból angolra forditandó feladatokból.

e) A harmadik, vagyis az 50 koronás jutalomra pályázhatnak az első és másodévi tanfolyamot gyakorlók, kik szóbeli vizsgát tesznek angolból magyarra és magyarból angolra forditandó gyakorlatokból.

f) A pályázóknak unitárius vallásúaknak kell lenniök.

g) Aki az angol nyelvet három évig tanulta és abból vizsgázott is, végzettnek tekintetik.

9. Lőrinczy Domokos csekefalvi unitárius lelkész húsz korona pályadíjat tűzött ki egy harctéren hősi halált halt, nagy családú, vallásos ember fölött elmondható *halottibeszédre.* A beszéd alapigéjéül a Jer. XIV. 9. tűzetett ki.

10. Az özv. Pap Sándorné alapra, egy egyházi beszéd írására pályázhatnak akadémiánk hallgatói a kollégiumi igazgató által közzéteendő hirdetésnek megfelelően.

11. Péter Sándor városfalvi lelkész adományából 25 korona pályadíj tűzetik ki a következő tételre: Irandó egy úrvacsorai agenda a megfelelő imákkal, melyben az úrvacsora szereztetésének jellege legyen feltüntetve és kidomborítva. Pályadíjtevő atyánkfia óhajtja, hogy a nyertes mű az Unitárius Szószék cimü vállalatban adassék ki. Pályázati határidő az összes pályázatoknál 1918. május hó 1-je.

14. Értesités az 1917—18 évre vonatkozó felvételre.

1. A teologiai akadémiára gimnáziumi érettségi vizsgálatot tett ifjak a saját írásbeli folyamodásuk alapján vétetnek föl. A folyamodás mellé csatolandó *keresztlevél, érettségi bizonyitvány, szülői nyilatkozat,* (melyhez minta a dékáni hivatalban kapható),

kimutatás arról, hogy a gimnáziumot hol végezte, s részesült-e valamely jutalomban, vagy elismerésben. Az így felszerelt folyamodás julius 1-ig adandó be a dékánhoz.

2. Akik az érettségi bizonyitványt nem a közvetlenül megelőző évben szerezték, kötelesek okmánnyal igazolni, hogy hol és mivel foglalkoztak a közbeeső idő alatt.

3. Azok, akik az intézetnek a megelőző évben rendes hallgatói voltak, újabb fölvételért írásban folyamodnak. A folyamodáshoz csatolni kell a hitelesített leckekönyvet, az önképzőkör és konviktusi gondnok igazolványát arról, hogy a megelőző évről tartozásuk nincsen.

4. Fölvételre mindenik hallgató köteles személyesen jelentkezni a dékánnál szept. 2—4. napjain délelőtt. A dékán felvételi igazolványa nélkül *senki sem foglalhat helyet sem a dolgozó, sem a hálóteremben,* s nem étkezhetik a konviktusban.

5. Az intézet a rendes hittanhallgatókat ellátja lakással, fűtéssel, világítással, rendelkezésükre bocsátja a dolgozó- és olvasótermet.

6. Mindenik hallgató köteles beiratkozáskor 5 kor. könyvtárdíjat a dékánnál befizetni. Minden rendes hittanhallgató tandíjmentes. Mindenki köteles az intézetben lakni.

7. A hittanhallgatók a kollégium konviktusában külön asztal mellett együtt étkeznek. A konviktusi dij 410 korona egész évre, melyből 10 korona teritékdíj és 80 korona két havi konviktusi díj *a belépéskor kifizetendő és a dékánnál nyugtával igazolandó.* Ezen igazolvány nélkül senki sem számíthat elhelyezésre. A konviktusi többi díjak november, január, március, május hónapok 5-ig 80—80 koronánként fizetendők.

8. Konviktusi kedvezményért julius 1-ig lehet folyamodni. A kedvezmény megnyerésénél előnyben részesülnek azok, akik kifogástalan magaviseleten kivül igazolják, hogy az *alapvizsgát* már letették, akik *jelesen kollokváltak és akiknek érettségi bizonyitványuk jeles, vagy jó.* A nyert kedvezményről a folyamodók előre értesíttetnek.

9. A konviktusnak mindenki köteles tagja lenni, kivéve azokat, akik családjuknál, vagy tanítványainak szüleinél ellátásban részesülnek és arra fölhatalmazást nyertek.

10. A magántanulásra engedélyt kivételesen az E. K. Tanács ad az akadémia igazgatóságának meghallgatása után.

11. Az első és másodéves hallgatók kötelesek a Ferencz József tudományegyetemre beiratkozni, s ott a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karnál legalább tíz órát hallgatni és félévenkint kollokválni. A harmad és negyedévesek, ha az egyetemre akarnak járni, engedélyért folyamodnak az akadémia igazgatóságához. Az egyetemi díjakért az E. K. Tanácshoz folyamodni lehet. A folyamodások a dékánhoz nyujtandók be a jelentkezéskor. A tandíjat mindenik hallgató helyett fizeti az intézet, de megköveteli, hogy legalább két főtárgyból félévenként kollokváljanak.

12. Akik a négy évi tanfolyamot bevégezték és az internátusban szándékoznak lakni, kötelesek julius 15-ig folyamodni ezért az akadémia igazgatóságához.

Gálfi Lőrinc,
teol. dékán.

II. RÉSZ.

FŐGIMNÁZIUM.

I. FEJEZET.

Iskolánk és a háború.

I. Az intézeti épület.

A kollégium épülete ez évben is le volt foglalva tartalék kórháznak. Az elhelyezkedés tekintetében a múlt évhez képest nincs semmi változás. *Az elemi iskola* most is az egyházközség elemi leányiskolájában működött, egy nap délelőtt, másnap délután, a miért a kebli tanácsnak e helyen is kifejezzük hálás köszönetünket. *Az internátus* és *konviktus* most is a városi vigadó emeleti helyiségeiben volt elhelyezve, mint a háború eleje óta két éven át. Változás csupán annyi, hogy ez évre a bérszerződést nem Jámbor Mihály úrral kötöttük, kinek szerződése a várossal lejárt, hanem egyenesen a városi tanáccsal. A *gimnázium*, a tanító helyiségek a régi kollégiumi épületnek már két éve elfoglalt helyiségeiben volt.

Ez elhelyezkedésnek már a tavalyi és tavalyelőtti értesítőkben vázolt összes hátrányai természetesen fennállottak az idén is s ha lehet, még fokozottabb mértékben. Ezekre tehát most nem térek ki részletesebben. Csupán a tantervben és órarendben esett változásokat érintem röviden. Két évi szünetelés után megindítottuk az *önképzőkör működését.* A felsőbb osztályok népességének megapadása miatt a VI—VIII. osztály tanulói elfértek legnagyobb osztálytermünkben. Aztán azt tapasztaltuk, hogy az önképzőkör szünetelése miatt hiányzik egy közös fórum, ahol a diákság egyeteme összejöhet, eszméiket, gondolataikat kicserélheti, vágyainak, eszményeinek, reményeinek és aggodalmainak házi körében kifejezést adhat. Hiányát érezték annak a levegőnek, amely az ifjusüg közös eszményei éltetésének elengedhetetlen feltétele. Megindítottuk a *szépírás* tanítását és az *oráció-gyakorlatokat is.* De *óraredukciók* is voltak: magyar I., II., IV. o. 1—1 óra, latin I., II., IV., V. o.

1—1 óra, görög V VII. o. 1—1 óra, görög pótló irodalom V—VII. o. 1—1 óra; redukáltuk az énekkar heti 5 óráját is 3-ra, összesen 15 óra.

A *testgyakorlás* tanítása tornaterem hiánya miatt különböző nehézségekbe ütközött. December közepéig a helybeli áll. polgári fiuiskola szivességéből az ottani tanterembe jártak tanulóink. Ekkor azonban a visszatérő menekülők elhelyezésére foglalták le s emiatt a tanítást meg kellett szüntetni. A tél folyamán sétálni mentek tornaóra helyett, de a délutáni órákat megszüntettük. A kedvező tavaszi idő beálltával az udvaron gyakorlatoztak, vagy a városi sporttelepre mentek ki *játékdélutánokra*. Természetes, hogy ilyen körülmények között rendszeres testnevelés és edzés nem folyhatott.

Az *órarendet* évközben nem kellett megváltoztatnunk, csupán egy ízben volt egy jelentéktelen változás. Régeni Áron kolleg. el. isk. tanító ugyanis január 1-től Árkosra áll. tanítónak neveztetvén ki, a szépírás tanítását heti 2 órában Nagy Gyulára biztuk. Aztán a besorozott VII. o. tanulók órarendjét változtattuk meg febr. hónapban; magyarból, történelemből, mennyiségtanból és fizikából 1—1½ órával emeltük a heti órák számát, hogy a febr. végén tartott vizsgálatra jobban előkészíthessük őket.

Az iskolai évet — a főigazgató és a három helybeli gimnázium igazgatójának a főispán urnál tartott értekezletén történt megállapodás és a közoktatásügyi miniszter úr engedélye alapján — nov. 3-án minden ünnepély nélkül nyitottuk meg s reggel 8 órakor a tanítást megkezdettük. Ez az óvatosság — hála Istennek — feleslegesnek bizonyult. A tanítást év közben betegség vagy egyéb ok nem zavarta; a szüneteket megszorítottuk ugyan, de *a késői kezdés és korai zárás miatt az iskolai év most csak 7 hónapig tartott.* Természetes, hogy az órák számának apasztása, a tanítási idő rövidsége, a szemléltető eszközök használhatatlansága miatt tanításunk nem lehetett elég alapos, eléggé részletező, a tanulás nem eléggé nyugodt és elmélyedő s ennek a már három éve tartó, semmi tekintetben ki nem elégítő és meg nem nyugtató tanításnak és tanulásnak már most mutatkoznak olyan eredményei, amelyeket még komolyabban gondolkozó tanulóink is észrevesznek s melyeknek hatása majd későbbi évek folyamán a későbbi tanulmányok megszerzésénél fog még végzetesebben mutatkozni.

II. Az intézeti tanárság.

1. ***A hadbavonult tanárok.*** E tekintetben lényeges változás a tavaly óta csupán az, hogy *Pálfi Márton* népfelkelő főhadnagy betegeskedése miatt a nem tényleges állományba visszahelyeztetett még az iskolai év elején úgy, hogy isk. teendőit egész éven át elláthatta.

Katonai szolgálatot teljesítő többi kartársainkról a következő adatokat közölhetem:

1. *Márkos Albert,* mint népfelkelő szakaszvezető jelenleg Gyomán kiképzéssel foglalkozik. Utolsó percben vesszük a hirt, hogy a 22. honvéd gyalogezred 29. menetzászlóaljával a harctérre ment.

2. *Dr. Borbély István,* a cs. és kir. 28. vadászzászlóalj főhadnagya, az északi harctéren, két signum laudis tulajdonosa és 1917. április 3. óta a második osztályu *német vaskereszt* lovagja, jelenleg az 5. sz. porosz vadászszázad parancsnoka.

3. *Dr. Á. Kiss Ernő,* a cs. és kir. 50. gyalogezred tart. hadnagya, a kardokkal diszített signum laudis tulajdonosa, jelenleg az északi harctéren, közben a tél folyamán résztvett egy Kremsben tartott gáztanfolyamon.

4. *Gálffy Zsigmond,* az 50. sz. cs. és kir. gyalogezred főhadnagya, a signum laudis tulajdonosa, a tél folyamán Palánkán Szerbiában gépfegyverosztag parancsnoka volt. Jelenleg a délnyugati harctéren

2. ***A hadbavonult tanárok helyettesítése.*** Hadbavonult kartársaink óráit magunk között osztottuk ki, csupán Gálfi Lőrinc teol. akad. dekánt, dr. Gelei József egyetemi magántanárt kellett 13—13 óra tanítására és Sándor Jánost 9 órára alkalmaznunk. Az igazgatónak 2, Nagy Gyulának 2, Pálfi Mártonnak 4, Hidegh Mihálynak 1, dr. Kiss Ernőnek 3, Kovács Kálmánnak 1, Uzoni Imrének 1, Vári Albertnek 3, Sándor Jánosnak 4 többlet órája volt. Ezek közül Pálfi, Uzoni, Vári, Sándor nem szaktárgyakat vállaltak.

A tanároknak a háboruval kapcsolatos tevékenysége — mint a mult években — most is a tanulók kerti és mezei munkájának irányításában és vezetésében, és azokban való tényleges részvételben, a különböző hadicélokra való szeder-cserjelevél, pénz- és szeretetadományok gyüjtése intézésében állott. Az idén azonban

új és fájdalmas mozzanatként ezekhez járult még a menekültek ügyes-bajos dolgainak intézése, ruhával, lábbelivel, utmutatásokkal való ellátása. A menekültek részére megnyitottuk tantermeinket, udvarunkat, ahol néha 240—280 ember is, sok szekér és állat meghuzódott az időjárás, a szél, hideg és eső elől. E munkákban különösen Kelemen Lajos, Vári Albert, Kovács Kálmán és az igazgató vettek tevékeny részt. Kelemen Lajos vezette a kirándulásokat az őszi és tavaszi hónapokban, melyeket az internátus rossz elhelyezése, a testgyakorlás tanításában előállott nehézségek és akadályok tettek szükségessé.

A háboru vonatkozásait — ahol csak kellő alkalom adódott — természetesen mindenütt felhasználtuk, nemcsak a tanításnál, hanem irásbeli dolgozatok készítésénél is. A háborus tárgyú dolgozatokat egy későbbi fejezetben közöljük.

A tanárok a következő *segélyakciókban* vettek részt. Fizetésük 1%-ában 1916 jul. hó 1. óta beszolgáltattak a hadbavonultak itthonmaradottjai segélyezésére a főispán úrhoz 39·80 K-t, a Tanárok özvegyeit és Árváit Segélyző Országos Egyesületnek 382·80 K-t, az unitárius tanárok özvegy árvai alapjába 1917 jun. hó 30-ig 202.60 K-t, *összesen 625·20 K-t.*

Az ötödik hadikölcsönre az igazgatóság különböző isk. alapokból 4200 K-t jegyzett.

III. A tanulók.

Az 1916/17 isk. év folyamán tartott szemléken besoroztattak:

Az 1892—99 évfolyamu tanulók jan. 8 án tartott sorozásán: a *VIII. o.-ból*: Darkó Gábor;

Az 1899. évfolyamu tanulók közül jan. 29–31-én: *a VIII. o.-ból*: Balázs Ernő, Borsai Imre, Gálfi Jenő, György István, Rettegi István, Vajda András, Ürmössy Géza; *a VII. o.-ból*: Ajtay Gyula, Havas József, Pataki András, Máté Béla, Imre Pál, Mandula József, Wagner Salamon; a *VI. o.-ból:* Jobbágy Domokos, Magyari Lőrinc, Máté Zsigmond, Moldován Valér, Weress Dániel; tehát besoroztatott a sorozásra állott 24 tanuló közül *összesen 20.*

A tanulók ez évben következő összegeket *adományozták jótékony célokra:* gyüjtöttek sebesült katonák karácsonyára ívekkel 641·26 K, persellyel 228. 38 K-t; az Országos Hadsegélyző Bi-

zottságnak 89 drb „Királyunk imája“ c. gyürüért 178 K-t ; a Magyar Vörös Kereszt Egylet Szeretetadomány osztályának 70 drb sorsjegyért 14 K; a Hadsegélyző Bizottságnak a harctéren küzdő katonák karácsonyi szeretetadományára 146·62 K; a Kárpáti napon begyült összeg 200 K; „Ő Felsége születésnapja a harctéren“ c. akció révén a Vörös Kereszt Egylet szeretetadomány osztályának 100·67 K; az Országos Anya és Csecsemővédő Egyesületnek levelezőlap akciója útján két ízben 57·36 K; a gyöngyösi tüzkárosultak javára az évzáró alkalmával a IV—V. o tanulók önkéntes adománya 19·50 K, összesen 1585·79 K. Hadikölcsönökben jegyeztek ezen felül az iskola javára a háború kezdete óta 900 K-t.

Ezenkivül gyüjtöttek a menekültek részére az V. kerületben körülbelől 200 pár használt cipőt; végezték a lisztutalvány kézbesítését; gyűjtöttek gyógynövényeket, tábori leveleket és levelezőlapokat és végezték az intézet kerti és mezőgazdasági munkáját.

Szeretetadományok beteg katonák részére. Az idéni iskolai évben a kollégiumunkban elhelyezett betegek javára szeretetadományaink eredményekben nagyon megcsappantak. Ennek sokféle oka közt jelentékeny az, hogy tanulóink egyrésze menekültek gyermeke lévén, paedagogiai és anyagi okokból nem tartottuk helyesnek sem ezek, sem a menekültek segélyezésével nagyon igénybe vett városi szülők gyermekeinek áldozatkészségét ezen a téren is mintegy erőszakolni.

Novemberben összeszedtük a nyáron gyűlt szeretetadományokat s azokat a 4. számú internátusi szoba lakóinak Pataki Adrás VIII. oszt. tanulónk által beszolgáltatott 600 drb táborilap adományával együtt beadtuk kórházunk betegei részére.

Innen kezdve a gyűjtés ez a neme szünetelt egészen április haváig. Ekkor az I. gimn. osztály tanulói gyüjtöttek. Ennek eredménye volt: 1167 tábori lap, 5 csomó levélpapiros, 6 képeslap 14 irón, 7 gummi és 25 cigaretta, melyet a gyűjtést végző tanár május végén beszolgáltatott a kórházba.

Külön megemlítjük azokat, kik legtöbbet adtak. Ezek: *Bárán* Dezső, a *Kathonay* testvérek, *Singer* Béla és *Vásárhelyi* József. A IV. gimn. oszt. tanulók május végi gyűjtése 596 levelezőlap, 60 levélpapiros, 60 boríték. Legtöbbet adtak: *Schwartz* Lajos és *Ekárt* Gábor. A czigaretta adományokat, mely még tavaly a katonáknak legszivesebben fogadott meglepetése volt, a dohány több-

szöri drágítása és a beszerzés nehézségei miatt — sajnos — meg kellett szüntetnünk.

Gyógynövénygyüjtés. A gyógynövények gyűjtésére vonatkozó miniszteri rendeletet iskolai záróünnepünk előtt egy órával kaptuk. Az iskola udvarán az egész ifjúság előtt kihirdettük, de a tanulókat a munkára megfelelően előkészíteni már nem lehetett. Törekvésünk még sem maradt egészen sikertelen. Városi tanulóink közül nehányan *Kelemen* Lajos tanárunk vezetésével juniusban bodzát és hársvirágot szedtek s mivel a városban más intézetek tanuló már előbb leszedték a könnyebben megszerezhető anyagot: a mieink hársvirágot a *Hója* erdőből, bodzát a *Táborhegy* oldaláról, a *Nádas* mellől és a *Bükk* erdőből szereztek. Az igy gyüjtött anyag szárítva többre ment 7 kilónál. Szárítónak régi tanári szobánkat használtuk föl. A gyüjtésben legbuzgóbban közreműködtek: *Gál* Miklós, *Péter* Sándor, *Páter* Károly VII., *Gergely* Pál V., *Schuszter* Viktor II. és *Kónya* Sándor I. g. o. tanulók, külön gyüjtésével *Baczoni* Géza VI. g. o. tanuló tünt ki. A begyült anyagot *Pataki* András VII. g. o. tanuló egészítette ki, aki bodzán kivül szeder és beléndek levelet, székfü, ökörfarkkoró és egérfarku füvirágot és macskagyökeret szolgáltatott be. Mindezt pedig Kisküküllőmegyéből, Magyarsárosról akkor is elhozta magával, midőn szülőfaluja népével a közeledő ellenség elől kellett menekülnie. Számosan hoztak szilva és baraczkmagot is. A gyűjtés eredményét különböző akadályok miatt nem küldhetvén föl a Hadsegélyző Hivatalnak, 1917 májusában beadtuk az unitárius kollégiumban elhelyezett tartalékkórháznak.

Tábori levél és levelezőgyüjtés. Tanulóink az idén is szép eredménnyel folytatták az Erdélyi Múzeum Egyesület háborus emlékgyüjteményének gyarapitását. Az idén közel 4000 darabot hoztak be s ezzel három évi gyüjtésünk meghaladta a 10,000 darabot. A gyűjtők közül *Pataki* András VII. osztályosé az elsőség, aki a kisküküllővármegyei Magyarsárosról 1200 darabot hozott be. Utána *Schwartz* Lajos IV. g. o. t. következik 800-at megmeghaladó gyüjtésével. Legtöbbet gyüjtöttek még: *Kolumbán* Mózes (164) és *Molnár* János I. (122), *Fóris* István III. (100), *Biró* Gábor (247), *Ferenczi* Sándor (112), *Iszlai* István (314) IV. g. osztályosok és *Biró* Kálmán (260) V. g. osztályos. Mindezek buzgalmát az E. M. E. az idén is jutalomkönyvekkel viszonozta.

Fémgyüjtés. Az iskolai év folyamán állandóan folyt a fémgyűjtés is. A tanulók folytonosan hoztak kisebb réz, ón és ólom törmelékeket. Legtöbb réz töltényhüvely jött be. A gyüjtött anyag az év folyamán egy mázsányira szaporodott. Beszolgáltatjuk harcoló hadseregünk céljaira s a gyűjtést tovább is folytatjuk.

Hirlapküldés a harcterekre. 1917 március elejétől tanulóink a kollégiumunk harctéren lévő egykori növendékeinek állandóan kolozsvári hirlapokat küldenek, hogy minél többször hírt kaphassanak onnan, hol életük oly sok kedves napját töltötték. Az otthon kiolvasott ujságokat összegyűjtve naponként átadták egyik tanáruknak, aki 2—3—4 darabbal, mindennap öt-hat, de néha 9 10 csomagot tehetett igy postára. Május 25-ig igy 35 egykori növendékünknek összesen 1000 darab különféle kolozsvári lapot küldhettünk el. A harczterekről a küldőknek és a továbbitást vezető tanárnak irott, de a gyűjtő fiúkat illető meleg köszönetek mutatják, hogy ifjúságunk új akciójával kedves munkát végzett. A hirlapgyűjtésben legtöbbet (653 drb) tett a II, azután a IV. g. osztály. Az összes gyűjtők közűl legtöbbet hozott *Lővy* Sándor II. g. o. (223.) Legtöbbet hoztak még *Dali* Gábor (46), *Engel* Pál (30), *Kádár* Gábor (31), *Kappel* Margit (33), *Márton* Ernő (53), *Rosmann* Adolf (31) *Tangl* Loránd (54), *Végh* József (64) II. g. osztályosok; Dragomán Jenő, Csorba Miklós, Schuszter Viktor IV. gimn. osztályosok és *Sándor* Pál V. gimn. osztályos tanulók.

Kirándulások. A rendszeresített iskolai kirándulásoknak az idéni iskolai év nem kedvezett. A késő ősz és tél hidege s a kora tavasz zimankós vasárnap délutánjai többször lehetetlenné tették a kirándulásokat; sok tanulónk pedig a gyenge lábbelije miatt volt kénytelen elmaradni azokról. A kirándulásokat különben a mult iskolai év bezártával juniusban még folytattuk. Igy junius elején kisebb-nagyobb csoportokkal gyógynövénygyüjtő kirándulásokon voltunk, junius 12-én, pünkösd másodnapján pedig 17 fiúval és 2 leány-vendéggel a Torda-Aranyos megye szélén, Szelicse fölött emelkedő (835 m.) *Magurára* tettünk egész napos kirándulást. A folyó iskolai évben kirándulásaink időrendben a következők voltak: 1916 nov. 5.: *Szentgyörgyhegyi szőlőtetők.* Haza Szamosfalván át (63 növendék). Nov. 9.: Puskaporostorony—Törökvágás. (Földrajzi alapismeretek tanítására; az egész I. gimn.

osztály). Nov. 12.: Papfalvi szálaserdő és lombi gazdasági tanya (84.) Dec. 17.: Nagy zugó. Szászfenesi berek (42.) 1917 ápr. 1.: Bükk-Monostori völgyoldal (75.) Ápr. 29.: Bácsi Torok-Kányafő (82.) Május 13.: Györgyfalvi erdő (121 tanuló.) A tavaszi kirándulásokon szedett ehető mezei zöldségek árából alapot gyűjtünk, mely eddig meghaladja a 20 koronát. A kirándulásokat a nyáron is folytatjuk. Ezenkivül a VI. és VII. osztály tanulóival május 25-én d. e. megtekintettük az Erdélyi Múzeum Régiségtárának lapidariumát és a front mögül őrzésre behozott egyházi szerelvények kiállítását.

Ami a *háború hatását a tanulmányi előmenetelre, szorgalomra, viseletre, vallásra és erkölcsi érzületre* illeti, erre nézve a tavaly óta újabb s attól eltérő tapasztalatokat nem szereztünk. Káros hatása volt a tanulmányi előmenetelre. De hát, hogy is várhatunk e tekintetben mást? Sem a tanárnak, sem a tanulónak nincs meg a kellő nyugodt hangulata és dispositioja sem a tanításra, sem a tanulásra és nincs meg a kellő idő az appercipiált anyag rendszeres és szerves beépítésére, betaglalására, az oly fontos ismétlés (repetitio est mater studiorum) tervszerű és helyesen átgondolt elvek szerint való elvégzésére. Hiszen a tanulmányi idő jó formán 6 hónap volt. Azt a tanulmányi anyagot, amely 10 hónap szorgalmas, lelkiismeretes és buzgó munkájára van szánva, bármily ügyes rövidítő, összehuzó, redukáló, csupán a lényegre szorítkozó mesterkedéssel sem lehet sikeresen, valóban építő módon elsajátittatni. Különben ilyent kivánni is pszichologiai képtelenség. S aki a lélek appercipiáló munkájának törvényeivel, a figyelem, emlékezet, reprodukció korlátaival és határaival tisztában van, az ilyent jogosan nem is kiván. Aztán a külső életkörülmények sem kedvezőek sem a tanárnál, sem a tanulónál. A tanár család fenntartó gondjai megszaporodtak, sok időt kell eltöltenie egyik hatóságtól a másikhoz való szaladgálásával, hogy az elsőrendű élelmi cikkeket beszerezhesse. Lelke nincs ott egész erejével és lendületével az iskolában és a tanteremben, hanem most az a gondolat zavarja, vajjon kap-e holnap egy öl fát, hogy főzethessen s gyermekei odahaza ne fázzanak; majd az, hogy hova kell óra után mennie, hogy kikapja liszt- vagy cukorjegyét. A tanuló lelke is csak fél figyelemmel csüng a tanulmányokon. Hiszen bátyja vagy atyja künn van talán a fronton, honnan már rég nem kapott hirt; hazulról pedig az a

hir jő, hogy sok a baj, nehéz a kis gazdaság vezetése, nincs ember a munkára, édes anyja vagy valamelyik testvére beteg.

Nevelő hatását — s ez minden más irányu hátrányos tapasztalatunk mellett fontosságához mérten kiemelendő — azonban előnyösen tapasztaltuk. Ez előnyös hatásnak nemcsak az a következménye, hogy fegyelmi kihágás jóformán nem volt, hanem az is, hogy az életnek bizonyos józan és komolyabb felfogása mutatkozik sok tanulónál; aztán a szociális élettel velejáró bizonyos érzelmek (adakozás, részvét, összetartás, egymás segitése és támogatása stb.) nyilvánulásait észlelhetjük nemcsak az egymás között való érintkezés formáiban, hanem a kirándulások, kerti és mezei munkáknál szabadabban és őszintébben kifejezést nyerő érzület- és gondolkodásmódban is.

Egyebekben utalok a mult évi értesítő 84—86. lapjaira.

Mezőgazdasági munkásságunkat, amint már a tavaly megkezdettük, az idén is folytattuk. Játékterünket, a *Kismezőt* burgonyával ültettük be. A helybeli r. kath. és ref. főgimnáziummal a várostól a Házsongárdban közösen bérbevett 12 kat. holdnyi terület egyharmad részébe burgonyát és babot ültettünk. Minthogy az isk. évet korábban kellett bezárnunk s az ültetést eső hiánya miatt késő̋n végezhettük el, a földek megmivelése a városi, kevés számú tanulóinkkal nehezen és fáradságosan történt. Hozzájárult még e bajhoz a rettenetes hőség és a házsongárdi talaj keménysége. Kedves kötelességemnek tartom kiemelni azokat a tanulókat, akik a munkában hűségesen kitartottak s minden hivásunkra hűségesen és kötelességtudóan megjelentek. Ezek: Kónya Gábor II., Sándor Pál, Kerekes Ernő, Csegezy Árpád III., Gál Gyula, Havas László és Sándor, Schuszter Viktor, Csorba Miklós IV., Gergely Pál, Sándor László, Péter Ferenc V., Gál Miklós, Páter Károly, Péter Sándor, Szüts Ernő VII o. t. Találják meg jutalmukat elismerésünk mellett öntudatuk és lelkiismeretük megnyugtató szózatában. Sajnosan tapasztaltuk, hogy voltak olyanok is, akik önkéntes ajánlkozásuk ellenére vagy egyáltalában nem, vagy csak szórványosan és kedvetlenül jöttek munkára. De azt is tapasztaltuk, hogy ezeket legtöbb esetben szülőik tartották vissza az élelmezés, a ruházat és cipővel való ellátás nehézségei és drágasága miatt. A munkától való aggodalmas, de helytelen kimélet miatt csupán egy-két szülő nem engedte a gyermekét a mezőre. A tanulók munkadíját úgy

állapították meg, hogy egy-egy tanuló kapott egy félnapi kapálásért 6 kg., egy napi burgonya-kiszedésért szintén 6 kg., egy órai paszuly-szedésért 1/2 kg. burgonyát.

A termés általában sokkal gyengébb volt, mint a tavaly, de mind burgonya, mind paszulytermésünk sokkal több volt, mint a ref. és r. kath. főgimnáziumoknak. Burgonya volt a Kismezőn 52 24 q., a Házsongárdban 109·53 q., összesen 161·77 q., szemes-paszuly 313 kg. A tanulóknak munkadíjban kiadtunk 42·81 q.-t, vetőmagnak a jövő évre eltettünk 28 q.-t s a többit maximális árból 20% leütésével átadtuk a konviktusnak. A Kismezőn rendkivül bőséges szilvatermés volt, úgy, hogy külön őrt kellett fogadnunk őrzésére. A szílvából 3·94 q. izet főztünk, amit 2 K egységár mellett szintén a konviktusnak adtunk át. E gazdálkodás összes bevétele volt 2090·04 K., kiadása 823·06 K., *tiszta vagyon 1266·98 K, mely összegből* — a tavalyihoz hasonlóan — *hadiárva tanulók segélyezésére fogunk alapot eremteni.* E munkát az igazgató, Vári, dr. Kiss tanárok mellett Kelemen Lajos kartársunk kezdettől végig nemcsak irányította, hanem abban tevékeny részt is vett, amiért e helyen is kifejezem az intézet köszönetét és méltányló elismerését.

Az iskolai egyesületek ez évben sem működhettek. Az Önképzőkör ugyan megalakult, üléseket tartott, a *Remény* c. ifjúsági lapnak is megjelent egynehány száma, de az első sorozás elvitte az elnököt, márciusban bevonult a helyette választott második elnök is; a harmadik elnök működési ideje meg már az osztályvizsgálatok idejéhez nagyon közel esett s intenziv munka a körben nem folyhatott már csak azért sem, mert a VIII. o.-ból mindössze 2 tanuló maradt az év végéig. A pályatételeket kihirdettük, de 11 közül csak 5-re érkezett összesen 6 pályamunka. A márc. 15 ünnepet a kollégium dísztermében megtartottuk.

Az alsó és felső osztályuak olvasó egyesülete két hetenként a tanulóknak olvasmányokat adott ki; utóbbi járatott egynehány lapot és folyóiratot, melyeket olvasóhelyiség hiánya miatt a redutban olvastak.

A háborúval kapcsolatos speciális helyi jelenségek közül kiemelem, hogy az erdélyi részek iskoláiból — Székelykeresztúr, Nagyszeben, Brassó, Fogaras — az oláh betörés folytán többen iratkoztak be, akik különben nem jöttek volna ide. Viszont azonban többen nem iratkoztak be, akik a nyáron már jelentkeztek és fel-

vétettek. A nagyobb rész év végéig ittmaradt, nehányan azonban kiléptek, amint iskolájuk megnyilt. A menekülés zürzavarai miatt a beiratkozás sem történhetett meg a kijelölt időben s így történt, hogy egész nov. hó folyamán jöttek késői jelentkezők. A felső osztályok néptelenségét részben a sorozások következtében való bevonulások, részben a székelykeresztúri főgimnázium teljes kiépülése magyarázza. A többi osztály népessége normális.

II. FEJEZET.

Egyéb adatok az 1916—17-ik év történetéhez.

Az iskolai évet felsőbb rendeletre csak nov. 3-án nyitottuk meg minden ünnepély mellőzésével. A javító- és felvételi vizsgálatokat szept. 1-je óta egész nov. elejéig tartottuk, amint a tanulók épen jelentkeztek. A tanítás nov. 3-án reggel 8 órakor kezdődött s a karácsonyi (XII. 22—I. 3.) és húsvéti (IV. 4—18.) szünetek kivételével megszakítás nélkül folyt, csupán nov. 22-én és 30-án Ő felsége halála és temetése napján, a koronázás emlékére I. 4-én és III. 15-én szünetelt. Egy nehány difteria-eset, mind enyhe és könnyü lefolyásuak, fordult ugyan elő; a tanulókat a Karolina orsz. kórház hevenyfertőző osztályán kezelték, de ragályos betegség miatt nem kellett az iskolának szünetelni.

A tanári kar egészségi állapota is megfelelő volt, csupán *Sándor* Jánost kellett másfél hónapig betegség miatt helyettesítenünk. Dr. *Tompa* János 1915—16 tól 3 évre iskola-orvosnak, *Gálffy* Zsigmond 1916—17-re h.-tanárnak alkalmaztatott, *Pálfi* Márton népfelkelő főhadnagy további intézkedésig a nem tényleges állományba helyeztetvén át, az isk. év elején szolgálatra jelentkezett. A tanári kar létszámában egyéb változás nem történt. *Vári* Albertnek 1916. XII. 4-től negyedik, dr. *Kiss* Ernő és *László* Gyulának 1916. XII. 1-től harmadik, *Sándor* Jánosnak 1916. XI. 1-től első és dr. *Varga* Bélának 1916. XII. 1-től első korpótlékuk utalványoztatott.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a tanárok részére 1916 nov. 1-től kiutalványozta a második háborus pótlékot, ennek terhére a beszerzési előleget; az egyházi képviselő tanács 1917 I. 1-től a tanárok részére fejenként 100, a családtagok részére 50—50 korona rendkivüli háborus segélyt utalványozott.

A Berde-tanári jutalmat az 1916—17. isk. évre Csifó Salamon teol. tanár kapta.

Minthogy az isk. évet nagyon későre kezdettük, hogy a tanulmányi anyagnak legalább lényeges részeit helyes összefoglalásokkal elvégezhessük, mindjárt első ülésünkön (nov. 13-án) elhatároztuk egy ad hoc tanmenet készítését, amit nov. 27-i ülésünkön el is végeztünk, *tehát jóval előbb, mint a hogy az erre vonatkozó miniszteri rendelet kiadatott. Módszeres tanácskozást* kettőt tartottunk (XI. 13., III. 9), *ellenőrzőt* csak egyet (I. 15). A szülőket a tanulók magaviseletéről és előmeneteléről értesítettük.

Az igazgató az év folyamán a lecke-órákon a rendelkezésre álló időhöz képest hospitált, átvizsgálta a dolgozatokat, osztálykönyveket s megjegyzéseit közölte a tanári karral.

A kormányképviselő hivatalos látogatást nem tett.

Az ifjúság szinház és moziba járását az idén is korlátoztuk. A Nemzeti Szinház ifjúsági előadásait azonban buzdításunkra kellő számban látogatták.

Az Országos Közmívelődési Tanács „Vasárnapi Könyv“ c. kiadványát a tavaly is, az idén is 130—140 példányban járatták tanulóink. Közérdekű, hasznos, minden ismeretágra kiterjedő, könynyen érthető közleményeit nagy kedvvel és érdeklődéssel olvassák tanulóink.

Március 20-án egy német szakember a *szikratáviróról* tartott előadást mutatványokkal, mely előadást az ifjúságnak Uzoni Imre tanár tolmácsolt.

A *valláserkölcsi állapotot* illetően unitárius növendékeink közül a felsőosztályuak (VI—VIII.) az egész év folyamán jelen voltak a vasárnap d. e. templomi istentiszteleten. A templomba az ifjúságot a tanári kar egy része kisérte. Az alsóosztályuak (I—V.) a VIII. o. tantermében (a régi consistoriális teremben) vasárnap délelőttönként Vári Albert vallástanár vezetése mellett papnövendékek által tartott istentiszteleteken vettek részt, a nyári időszakban a templomban. Az istentiszteletet az intézetben a papnövendékek kellő buzgósággal és szorgalommal végezték.

A nem unitárius vallású növendékek saját felekezetök lelkészétől nyertek hitoktatást s ezek vezetése mellett teljesítették egyéb vallási kötelességeiket is. Panasz ez irányban nem fordult elő.

Áldozó csütörtökön május 17-én tanulóink közül a követke-

zők *konfirmáltak*: a III. o.-ból: Fikker Sándor, K. Nagy Ákos, Orbai Dénes, Reichert Antal; a IV. o.-ból: Berde Károly, Biró Gábor, Biró Izsák, Csegezi István, Deák László, Ekárt Gábor, Fazakas Jenő, Ferenczi Sándor, Fülöp Zoltán, Gál Gyula, Gálfalvi Géza, Gelei Béla, Gspann Károly, Iszlai István, Kelemen Ernő, Kovács Elek, Nagy Albert, Pálffi Antal, Pető Mózes, Sikó Lajos, Szabó Kálmán, Székely Ferenc, Tamás József, Ürmösi Jenő, Zsigmond Ferenc, *összesen 29-en.*

Jeleseink sirjainak gondozása. A valláserkölcsi nevelés érdekében történt az a helyes intézkedés, hogy a kolozsvári temetőben nyugvó egyházi és iskolai jeleseink sirjait ez évtől kezdve az ifjúság fogja gondozni és jókarban tartani a teológiai akadémiai tanárok, a gimn. vallás- és történelem tanárok, a konviktusi gondnok és az internátusi felügyelők vezetése és felügyelete mellett.

E tekintetben már is jelenthetem, hogy május 19-én a III. és IV. gimnázium ösztöndíjas tanulói Vári Albert, Kelemen Lajos és Kovács Kálmán tanárok vezetése mellett kimentek a helybeli temetőbe s felkeresték az ott nyugvó egyházi és iskolai jóltevőink sirját. A vezető tanárok röviden fölujitották az egyes jóltevők emlékezetét. Azután a tanulók hálájuk és kegyeletük jeléül megtisztították a sirokat. A következő helyeken róttuk le ez alkalommal a kegyelet adóját: Brassai Sámuel, Berde Mózsa, Bölöni Farkas Sándor, Szentiványi Mihály, Székely Sándor és Gedő József sirjánál. Ugyanez alkalommal meglátogattuk a Szentábrahámi Mihály, Kriza János, Kovács János, Mikó Lőrinc, Kovácsi Antal, Benczédi Gergely, dr. Nyiredy Géza, dr. Barabás Ábel és Jakab Elek sirját is, melyek közül a Szentábrahámié tisztítást igényelt volna, de azt valamelyik szomszéd által odahordott föld miatt el nem végezhettük. A többiek szépen gondozva vannak.

A fegyelmi állapot jó volt. A tanulók túlnyomó nagy többsége kifogástalan magaviseletet tanusít és szép szóval, komoly atyai intelmekkel fegyelmezhető, a jó úton tartható. Nagy megnyugvással jelenthetem, hogy e tekintetben nem tapasztaltuk a háborúnak azt a romboló hatását, amelyről több helyen komolyan panaszkodnak. Egy tanulót első félévi értesítője meghamisítása, egyet fegyelmezetlen magatartása miatt igazgatósági dorgálásban kellett részesítenünk.

Az *egészségi állapotról* az orvosi jelentés hátrább részletesen

beszámol. Itt csak annyit, hogy általában jó volt. 4 difteria-eset könnyü és enyhe befolyású volt. Egyéb járványos betegség nem volt.

Iskolai ünnepélyt tartottunk az idén Ő felsége temetése napján, nov. 30-án a kollégium dísztermében. Az ifjúság éneke után *Máté* Lajos III. papnöv. imádkozott, azután dr. *Kiss* Ernő tanár mondott formás, szines és szép emlékbeszédet, melyben öreg királyunk uralkodói és emberi erényeit állította az ifjúság elé; d. u. fél 3 órakor pedig az ifjúság az egyházközség templomi gyászistentiszteletén vett részt. A *koronázás emlékére* I. 4-én, a karácsonyi szünetet követő első szorgalmi napon szenteltünk ünnepet szintén a díszteremben. Ez alkalommal az ifj. éneke után *Rettegi* István VIII. o. t. szavalt, ezután *Kelemen* Lajos tanár tartott élvezetes és tanulságos előadást a szent korona történelmi sorsáról, hányattatásáról és a koronázás jelentőségéről. A *márc. 15.* ünnepélyt szintén a díszteremben tartottuk d. e. 10 órakor. Az ifjúság éneke után beszédet mondott *Bartha* Vilmos VII., szavalt *Balogh* Pál (Talpra magyar!) és Havas József VII. o. t.

Osztálytalálkozók ez évben sem voltak.

Az alapitványok száma gyarapodott. *Id. Máthé Mózes és neje Kiss Amália* a konviktus javára 500 K alapítványt tettek, mely összeg kamatának $^{1}/_{5}$ része tőkésítendő, $^{4}/_{5}$ részét első sorban az alapító és gyermekei családjainak leszármazói élvezik, ilyenek nem létében szegénysorsú és jóravaló, udvarhelymegyei, bözödi születésű unitárius tanulók. Az alapítvány akkor lép életbe, mikor az évi jövedelemből egy tanuló konviktusi szükségletét tekintélyesebb összeggel lehet pótolni.

Péterfi Zsigmond úr régebb tett alapítványát ez évben is 50 K-val gyarapította.

Alapítványokat tettek *egyes osztályok is hadikölcsön jegyzéseik* révén. Ilyen alapítványok: 1914. XI. 1. kibocsátásu hadikölcsönből jegyzett az 1914/15. évi IV. o. 100, V. o. 50, VI. o. 50, VII. o. 50, VIII. 100 K.-t; az 1915. V. 1. kibocsátottból az 1915/16. évi I, II., V., VI. o. együtt 150, a III. o. 50, IV o. 50, VII. o. 50 K.-t; az 1915. XI. 1. kibocsátottból az 1915/16. évi II. 100, V. o. 100 K.-t: az 1916. V. 1. kibocsátottból a VII. o. 50 K.-t; *összesen tehát 900 K-t.* Ez összegeket az intézet rendelkezésére bocsátották. Rendeltetésüket két osztály meghatározta, a többiét később fogjuk meghatározni.

Adományaikkal ez évben is többen keresték fel intézetünket. *Schuszter* Emil úr a konviktusi élelmezés javítására 100 K-t, *Schey* Ernő úr a szegényebb konv. tagok élelmezésének pótlására szintén 100 K-t, Szilágyi Józsefné 20 K-t adott; *Molnár* Jakab úr egy III. o. székely tanuló jutalmazására 20 K-t, egy IV. o. jeles mathematikus jutalmazására 10 K-t, *Gálffy* Zsigmond főhadnagy 20 K-t, *Fazakas* Lajos hadnagy 20 Kt, *Kelemen* Ferenc hadnagy 10 K-t, *Lőrinczi* Dénes hadnagy 10 K-t, dr. *Á. Kiss* Ernő hadnagy 40 K-t adományozott, dr. *Borsai* Áron körorvos 30 K-t, *Péter* Sándor lelkész 8 drb. jutalomkönyvet; a *Kisfaludy-Társaság* Aranyfüzetét 25 példányban, *Kolozsvár* város tanácsa „I. Ferencz József király emlékezete“ c. füzetből 100 példányt, *Mayer* Majer úr 100 K-t két szegénysorsú unitárius vallású VI. o. t. jutalmazására; az *E. M. E.* jutalomkönyveket. Dr. *Tompa* János pályadíjra 30 K-t. *Gergely* István műasztalos dr. Barabás Ábel b. e. tanárunk sírját díszes faragású ideiglenes jellel látta el. Fogadják a nemesszivü adakozók e helyen is hálás köszönetünket.

A *konviktus* elhelyezése a tavalyi volt. Élelmi szerek szállitására most sem tudtunk szerződéseket kötni. Mikor még a nyár folyamán megjelent a kormánynak az a rendelete, amely eltiltja a gabona beszerzését más törvényhatóság területén, folyamodtunk a főhatóság útján a földmivelésügyi miniszter úrhoz, engedje meg, hogy a konviktus részére gabonát szerezzünk onnan, ahonnan tudunk. Az engedélyt nem kaptuk meg s így az egész év folyamán a hatósági lisztre és adagokra voltunk utalva. A kis adagokon azonban azzal segítettünk, hogy még dec. hó folyamán egy vaggon burgonyát vettünk s így a kenyeret sült burgonyával pótoltuk. Nagyon sokat segített a konviktus gazdasági és pénzügyi helyzetén, hogy körülbelül 90 q burgonyát, 313 kg. babot és 394 kg. szilvaízet nagyon olcsó árban adhattunk át a tanulók és tanárok gazdasági munkájának eredményeül a konviktusnak. Nagyobb baj volt az is, hogy reggelire egész éven át nem kaphattak tejet. A hús és zsirbeszerzés is állandóan kísebb-nagyobb bajokkal és nehézségekkel járt. Az élelmezés általában véve mennyiség és minőség tekintetében gyengébb volt a tavalyinál is és nem volt változatos, hanem meglehetősen egyoldalu. Pénzügyileg azonban a konviktus megtalálta számadását s az élelmi szereknek a piaci árakhoz viszonyítottan lényegtelen díjemelés mellett is (240—300. 340—400

K) kijöttünk a díjakkal és év közben nem kellett a tanulóktól ráfizetést követelnünk A mai horribilis árak mellett azonban már most tisztában vagyunk azzal, hogy a díjakat a jövő iskolai évre is emelnünk kell.

Gondnoka *Sándor* János, gazdasszonya özv. *Balaskó* Ferencné volt.

Az *internátus* állapota a tavalyihoz képest változatlan. Csupán annyi érdemel említést, hogy a vigadót (redut) most nem Jámbor Mihály táncmester úrtól, hanem közvetlenül a városi tanácstól béreltük ki. Augusztus hóban átvonuló tisztek elhelyezésére rövid időre lefoglalták; később szeptember hóban menekülők, tanulók és szülők találtak benne fedelet; október hó második felében 250 tábori csendőr elhelyezésére foglaltatott le a városi hatóság által — minden tiltakozásunk és kérésünk ellenére — úgy, hogy nov. hó elején nem is nyithattuk volna meg, ha a térparancsnokság nem jön előzékenyen segítségünkre s nem telepíti ki a csendőröket. Ezért a térparancsnokságnak e helyen is kifejezzük hálás köszönetünket

A napirendben a tavaly hozott változtatást az idén is fenntartottuk. Igazgatója a gimn. igazgatója; a közvetlen felügyeletet *Benedek* Gábor papjelölt és *Sófalvi* Domokos IV. é. pn. s a szobafelügyelők és helyetteseik gyakorolták.

Az internátus és konviktusról álljanak itt a következő statisztikai adatok:

Statisztikai adatok.

1. A növendékek számának alakulása az iskolai év folyamán.

A felvett növendékek száma 140, ebből már előző évben tagja volt a konviktusnak 97, csak erre az évre vétetett föl 43, kimaradt 10, az iskolai év végéig tagja volt a konviktusnak 130.[1]

A felvett növendékek közül teljes fizető volt 27, $^1/_4$ kedvezményes 6, $^2/_4$ kedvezményes 57, $^3/_4$ kedvezményes 7, teljes kedvezményes 43.

A növendékek évvégi létszámából:
elemi isk. tanuló volt: $^2/_4$ kedvezményes 1,

[1] Ebből a II. félév folyamán 10 tanuló katonai szolgálatra bevonult.

gimn. tanuló volt: teljes fizető 38, 1/4 kedvezményes 5, 2/4 kedvezményes 22, 3/4 kedvezményes 6, 4/4 kedvezményes 47,

papnövendék volt: teljes fizető —, 1/4 kedvezményes —, 2/4 kedvezményes 6, 3/4 kedvezményes 1, 4/4 kedvezményes 4,

egyetemi hallgató volt: —.

2. A növendékek megoszlása az isk. végén kor, vallás és anyanyelv szerint.

A) *Kor szerint:*

6—11 éves el. isk. tanuló 1, gimn. tanuló 10,

12—14 „ el. isk. tanuló —, gimn. tanuló 60,

15—19 „ gimn. tanuló 48, papnövendék —, egyetemi hallgató —,

20 éves és idősebb gimn. tanuló —, papnövendék 11, egyetemi hallgató —.

B) *Vallás szerint:*

unitárius el. isk. tanuló 1, gimn. tanuló 110, papnövendék 11,
református gimn. tanuló 3,
ág. evang. gimn. tanuló 1,
r. kath. gimn. tanuló 1,
gör. kel. gimn. tanuló 1,
izraelita gimn. tanuló 2,

C) *Anyanyelv szerint:*

magyar el. isk. tanuló volt 1, gimn. tanuló 117, papnövendék 11,
román gimn. tanuló 1.

III. FEJEZET.

Felügyelet.

1. Egyházi főhatóság.

A kollégium felett a főfelügyeletet az évenként egyszer összeülő Egyházi Főtanács s ennek megbizásából a Kolozsvárt székelő Egyházi Képviselő Tanács (E. K. T.) gyakorolja. Az Egyházi Képviselő Tanács *elnöke:*

egyházi részről: Ferencz József unitárius püspök, kir. tanácsos, a II. osztályú vaskorona-rend és a Ferencz József-rend nagy keresztjének tulajdonosa, a főrendiház tagja stb.;

világi részről: Báró Petrichevich-Horváth Kálmán főgondnok, cs. és kir. kamarás, nagybirtokos stb. és

Fekete Gábor főgondnok, v. b. t. t., az I. oszt. polgári hadi érdemkereszt tulajdonosa, a kolozsvári kir. tábla elnöke stb.; † 1917 VI. 18.

főjegyzője: dr. Boros György teol. tanár;

előadója: Végh Mihály, egyházi és püspöki titkár;

pénztárnoka: Hadházy Sándor;

számvevősége: Kovács Kálmán főgimn. tanár, előadó számvevő; Gyulay Árpád ny. m. kir. pénzügyigazgató-helyettes, kir. tanácsos;

jogtanácsosa: dr. Ferencz József ügyvéd.

2. Kollégiumi igazgatóság.

Elnökei: Kozma Ferenc, ny. kir. tanfelügyelő, kir. tanácsos, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, iskolai felügyelő gondnok; Gál Jenő, a kolozsvári kir. tábla tanács-elnöke, iskolai felügyelő gondnok.

Előadó: dr. Gál Kelemen kollégiumi igazgató.

Jegyző: dr. Kiss Ernő, főgimn. tanár.

Tagjai: a teol. akadémiai és gimnáziumi rendes és helyettes tanárok; módszeres, ellenőrző és osztályozó tanácskozásokon az óraadók is.

A kollégiumi igazgatóság hatáskörébe tartozik az egész kollégiumi épület feletti felügyelet, a konviktus, a bennlakó gimn. és elemi iskolai tanulók és egyetemi hallgatók ügyei, a kollégium adminisztrativ ügyeinek intézése s a főgimn. és elemi iskola minden ügye. Ez ügyeket az 1896. évben jóváhagyott gimnáziumi törvények, az 1903-ban hozott internátusi és konviktusi szabályzat alapján intézi.

Az igazgatóság a mult évi értesitő lezárása óta 1916. julius hó 28.-tól 1917. junius hó 15-ig 18 űlést tartott, melyeken 538—643 (1915—16. iskolai év) és 1—233. (1916—17. iskolai év) jegyzőkönyvi pontok alatt az intézet adminisztrativ és tanulmányi vezetésével foglalkozott.

Az igazgatóság által tárgyalt lényegesebb ügyek az év történetére vonatkozó adatok fejezetében érintve vannak.

3. Internátus.

Igazgató: dr. Gál Kelemen.

Felügyelők: Benedek Gábor papjelölt és Sófalvi Domokos IV. éves papnövendék.

IV. FEJEZET.

Fontosabb rendeletek.

Az 1915–16. isk. évi értesítő lezárása után.

V. K. M. 71739. sz. rendelete (690. eln.) az előkészítő tanfolyamról adandó osztály- és érettségi bizonyítványok kiállítása tárgyában.

V. K. M. 6812. eln. sz. rendelete (723. eln.) a papir és irodai szerek lehető kimélése tárgyában.

E. K. T. 735. eln. sz. értesítése, hogy a Tibáld József és neje konviktusi alapitványa 1917. I. 1-től életbe lép.

V. K. M. 7684. eln. sz. r. (790. eln.) a serajevói egyesületi magyar gimn. bizonyítványai érvényessége tárgyában.

V. K. M. 78365. sz. r. (852. eln.) a besorozott és javító vizsgálatra útasított tanulók vizsgálata ügyében.

V. K. M. 9491. eln. sz. r. (1036. eln.) gyógynövények gyűjtése tárgyában.

E. K. T. 719. tan. sz. a. az előkészítő tanfolyamról való jelentést tudomásul veszi, a tanároknak az óradíjat kiutalványozza.

E. K. T. 1045. tan. sz. a. az igazgatóság kezelése alatt álló alapok számadását elfogadja.

E. K. T. 1047. tan. sz. a. dr. Tompa János isk. orvost 1915. IX. 1-től újabb három évre alkalmazza.

E. K. T. 1052. tan. sz. a. a két tárgyból elégtelen tanulóknak javító vizsgálatra engedélyt ad.

V. K. M. 10051. eln. sz. (1150. eln.) rendelete a hadsereg részére csalán gyűjtés tárgyában.

E. K. T. 1164. tan. sz. a. a konviktus 1915–16. isk. évi számadását elfogadja.

V. K. M. 106115. sz. r. (1180. eln.) az 1915–16. iskolai év megnyitása tárgyában.

Az 1916—17. isk. évben.

V. K. M. 11545. eln. sz. r. (1196. eln.) aziránt, hogy az isk. év megnyitása okt. 1-re halasztassék.

V. K. M. 91988. sz. r. 1916. év II. felére a tanári fizetéskiegészítés kiutalványozása iránt.

E. K. T. 1146. tan. sz. a. elfogadja a konviktus 1916/17. isk. évi költségvetését.

V. K. M. 116662. sz. r. (1247. eln.) menekült tanulók felvétele ügyében.

V. K. M. 11929. és 130299. sz. r. az újabb háborus segélyből utalványozandó beszerzési előleg tárgyában.

E. K. T. 1257. és 1264. eln. sz. r. (2440. főig. sz. átiirat és V. K. M. 126001. sz. r.) aziránt, hogy az isk. év nov. 1-én nyitandó meg.

E. K. T. 1281. eln. sz. rendelete aziránt, hogy a menekülő tanulókat fel kell venni, élelemmel ellátni az isk. év megnyitása előtt is.

V. K. M. 11204. eln sz. r. (1290. eln.) gubacsgyűjtés tárgyában.

V. K. M. 12274. eln. sz. r. (1291. eln.) szedercserjelevéi gyűjtése tárgyában.

E. K. T. 845. tan. sz. r. a hadiárvák gyámolítása ügyében, kikre különös figyelemmel kell lenni a segélyezések kiosztásánál.

V. K. M. 129901. sz. r. (1325. eln.) a menekült tanulókról jelentés és kimutatás felterjesztése iránt.

V. K. M. 130825. sz. r.-tel (1348. eln.) az intézet meglátogatásával 1916/17-re Szentimrei István főigazgatót bizta meg.

E. K. T. 1362. eln. sz. a. Benedek Gábor papjelöltet és Sófalvi Domokos IV. pn.-et az 1916/17. isk. évre intern. felügyelőkké alkalmazza.

V. K. M. 97796. sz. r. szerint az erdélyi kincstári ösztöndíj az 1916/17. iskolai évre oly tanulónak is kiutalványozandó, aki 1915/16-ban a VII. o. végzése után az előkészítő tanfolyamot sikerrel elvégezte.

V. K. M. 14110. sz. r. áll. alkalmazottak gyermekeinek neveltetését előmozdító segitség ügyében.

E. K. T. 1374. tan. sz. a. a tantárgyfelosztást elfogadja s az óradíjakat kiutalványozza.

E. K. T. 1387. tan. sz. a. értesitése, hogy a főtanács dr. Gál Kelement ötödizben négy évre igazgatórak választotta.

V. K. M. 147941. sz. r. (1451. eln.) aziránt, hogy a magántanulókról minden év okt. 21-ig kimutatás terjesztendő fel.

V. K. M. 140463. sz rendelete, mellyel a tanároknak a második háborús segélyt kiutalványozza.

V. K. M. 14449. sz. r. (1487. eln.) a katonák karácsonyára a tanulók között való gyűjtés ügyében.

E. K. T. 1473. eln. sz. r. az V. hadikölcsön sikere érdekében.

E. K. T. 1443. eln. sz. rendelet aziránt. hogy nov. hó 30-án Őfelsége temetése napján a tanítás szüneteljen és gyászünnepély tartassék.

V. K. M. 139264. sz. r.-tel (1486. eln.) néhai dr. Barabás Ábel tanár árvájának 720 K nev. járulékot utalványoz ki.

V. K. M. 152359. sz. r. (1507. eln.) szerint a bizonyítványmásodlatok kiállítása a Hiv. Közlöny szerkesztőségének s egyidejüleg a miniszter úrnak is bejelentendő.

V. K. M. 154755. sz. r. (1494. eln.) a papirfogyasztás lehető korlátozása tárgyában.

V. K. M 158889. sz. r. (1516. eln.) a szegényebb menekülők részére ruhabélés céljaira ujságpapiros gyűjtése céljából.

V. K. M. 152406. sz. r.-vel (1519. eln.) Régeni Áronnak 600 K háborús segélyt utalványoz.

E. K. T. 1564. tan. sz. a. az ínternátusi igazgatói tiszteletdijat személyhez kötötten 800 K-ban állapította meg.

V. K. M. 16668. eln. sz. r. (1622. eln.) aziránt, hogy a koronázás emlékére a karácsony után való első szorgalmi napon a tanítás szüneteljen és isk. ünnep tartassék.

1917-ben.

V. K. M. 157998. sz. r. aziránt, hogy az I. félév febr. végéig kitolassék, a tananyag megfelelően összevonassék, rendkivüli tanmenet készíttessék s a szünetek megröviditessenek.

E. K. T. 41. tan. sz. a. ki nem osztott és igénybe nem vett konv. kedvezményeket oszt ki.

E. K. T. 40. tan. sz. a. Régeni Áron el. isk. tanítónak kife-

jezi elismerését 20 évi buzgó és lelkiismeretes működéseért; helyettesítésével Nagy Józsefnét bizza meg 1917 I. 1-től.

V. K. M. 8689. sz. r. (103. eln.) az 1892—99. évf. VII—VIII. o. tanulók osztálybizonyítványáról, a tanítás anyagának alkalmas öszszevonásokkal febr. végéig elvégzéséről.

V. K. M. 11032. sz. r. (148. eln.) ama 1899. évf. V—VI. o. tanulókra, akik a népfelkelő szemlén alkalmasoknak találtattak.

V. K. M. 152406. sz. r.-tel Nagy József tanítónak 600 K háborús segélyt útalványozott.

E. K. T. 222. tan. sz. a. tanároknak és központi tisztviselőknek 1917 re rendkivüli családi háborús segélyt utalványoz.

V. K. M. 2257. eln. sz. (262. eln.) rendelete a berosozott VI—VIII. o. tanulók osztály- és érettségi vizsgálata s előkészítő tanfolyam szervezése tárgyában.

V. K. M. 2438. eln. sz. (303. eln.) r. az 1872—91. évf. népfelkelők felmentése körüli eljárás tárgyában.

V. K. M. 2850. eln. sz. (346. eln.) rendelete az ifjúságnak a konyhakerti termelésben való buzgó részvétele tárgyában.

E. K. T. 334. tan. sz. útasítása a jószágfelügyelőségnek, hogy Búnban a konviktus jövő évi szükségletének ellátására gabonát, burgonyát és hüvelyeseket termeljen.

E. K. T. 335. tan. sz. a. az 1916/17. isk. évre 87 tanulónak 3370 K tandíjat enged el.

E. K. T. 336. tan. sz. a. kiosztja az I. félév végén elégtelen osztályzat miatt megszünt konv. ösztöndíjakat.

V. K. M. 33076. sz. r. (380. eln.) az isk. értesítők terjedelmének a papiros fokozódó drágulása miatt lehető korlátozása tárgyában.

V. K. M. 2293. eln. sz. r. (446. eln.) azirânt, hogy a világháborúról 12 előadás tartassék az órarend keretében.

V. K. M. 44462. sz. r. (495. eln.) az isk. év bezárása, a rendes érettségi vizsgálat és a magántanulók osztályvizsgálatai tárgyában.

V. K. M. 3486. eln. sz. r. (527. eln.) a tanulóknak mezei munkákban való részvétele s e munkálatok szervezése ügyében.

E. K. T. 551. eln. sz. elrendeli, hogy Őfelsége Zita királyné nevenapján, ápr. 27-én a tanítás szüneteljen s az ifjúság templomi istentiszteleten vegyen részt.

V. K. M. 4340. eln. sz. (554. eln.) rendelete ellenséges és külföldi országok nyilvános és magántanulói felvétele ügyében.

V. K. M. 25699. sz. r. (570. eln.) aziránt. hogy Arany János születésének 100.-ik fordulója emlékére május hó 20-án ünnep tartassék.

V. K. M. 175000. sz. a. (590. eln.) rendelet-tervezete véleményes jelentéstétel végett a leány magántanulók fiúintézetekbe való beíratkozása s tanulmányaik folytatása tárgyában.

E. K. T. 603. eln. sz. felhivása a VI. hadikölcsön sikere érdekében.

E. K. T. 643. tan. sz. a. (64101. V. K. M. r.) az iskolai év bezárását május 26-ra határozza el s eziránt eléterjesztést tesz a V. K. M. úrhoz.

V. K. M. 45917. sz. r. (688. eln.) nagy szünidei kirándulások rendezése tárgyában.

V. K. M. 58924. sz. r. (694. eln.) az orsz. tanári nyugdíjintézetre vonatkozó törvény végrehajtása tárgyában.

V. K. M. 5420. eln. sz. r. (666. eln.) sürgős rendelete gyógynövények gyűjtése tárgyában.

V. K. M. 70972. (770. eln.) és 70051. sz. r. (770., 783. eln.), mellyel a felek. tanárokra és tanítókra is kiterjesztendő családi pótlék utalványozása céljára szükséges kimutatások haladéktalan felterjesztését rendeli.

V. FEJEZET.

Személyzet.

A) Tanári testület.

a) Rendes tanárok.

1. *Gál Kelemen,* bölcsészetdoktor, a kollégium és az internátus igazgatója, a Keresztény Magvető szerkesztője, az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület választmányi, az Erd. Múzeum-Egylet bölcselet-, nyelv- és történettudom. szakosztályának választmányi, az E. K. Tanács tagja, a kolozsvári tanári kör alelnöke, az áll. polg. iskola gondnokságának tagja. Tanított filozófiai propaedeutikát és görögpótló irodalmat a VIII. o.-ban, németet a IV—V. o.-ban; vezette az oráció-gyakorlatokat heti 12 órában. Tanít 1891 óta.

2. *Nagy Gyula,* a rajzszertár őre. Tanított rajzoló geometriát az I--IV. o.-ban, görögpótló rajzot az V—VIII. o.-ban, 1917 I. 1. óta a szépirást az I—II. o.-ban heti 20 órában. Tanít 1880 óta, főgimnáziumunknál 1891 óta.

3. *Pálfi Márton,* az I. o. főnöke, a felső osztályuak olvasó egyesületének vezetője. Tanított magyart az I., IV—VI., latint az I., németet a III. o.-ban, vezette az Önképző Kört heti 23 órában. Tanít 1897 óta.

4. *Vári Albert,* a III. o. főnöke, tanított vallást az I—VIII., magyart a III. osztályban, vezette az ifjúsági istentiszteleteket és az alsó oszt. olvasó egyesületét heti 21 órában.

5. *Hidegh Mihály,* az V. o. főnöke, a természettani szertár őre. Tanított mennyiségtant az I., III., V., VII., természettant a VIII. osztályban, földrajzot a III. o. heti 19 órában Tanít 1899 óta.

6. *Kiss Ernő,* bölcsészetdoktor, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság választmányi, az Erdélyi Irodalmi Társaság r. tagja és

titkára, az Erdélyi Gyorsiró Egyesület vál. tagja, a IV. o. főnöke, a tört.-filológiai szertár őre, az igazgatósági ülések jegyzője. Tanított magyart a VII - VIII. o.-ban, latint a IV—VI. o. ban heti 21 órában. Tanít 1901 óta.

7. *Márkos Albert* t. szakaszvezető a harctéren.

8 *Kovács Kálmán*, a VII. osztály főnöke. Tanitott latint a III., VII., történelmet a III., V., pótló irodalmat a VII. o. ban heti 19 órában. Tanít 1904 óta.

9. *Kelemen Lajos*, az Erdélyi Muz. Egyesület titkára, a Székelyek Története pályadij-alap bizottságának jegyzője, a marosvásárhelyi Kemény Zsigmond irodalmi társulat tagja, egyházi levéltáros. Tanított történelmet a IV., VI., VII., VIII., földrajzot a I., II. o.-ban, heti 18 órában, vezette a kirándulásokat. Tanit 1905 február óta.

10. *Uzoni Imre*, a II. o. főnöke. Tanított mennyiségtant a II., IV., VI, VIII, természettant a VII. és pótló irodalmat az V. o.-ban heti 19 órában. Tanít 1906 szept. 1. óta.

11. *Borbély István* t. vadász főhadnagy a harctéren.

12. *Varga Béla*, bölcsészetdoktor, egyetemi magántanár. Tanított görögöt az V., VII—VIII., latint a VIII., pótló irodalmat a VI. o.-ban heti 18 órában. Tanít 1906. szep. óta.

13. *Dr. Á. Kiss Ernő* t. hadnagy a harctéren.

14. *László Gyula*, okl. tornatanító, a tornaszertár őre, vívómester, a kolozsvári tanári kör, a magyarországi tornatanítók egyesületének tagja. Tanított testgyakorlást az I - VIII. o.-nak heti 16 órában, vezette a játékdélutánokat. Tanít 1899 óta.

15. *Sándor János*, okl. ének-zenetanító, az ének-zeneszertár őre. Tanított éneket az I—VIII. o.-ban (heti 8 ó.), vezette az énekkart (heti 3 ó.), Apolló-kört (heti 2 ó.), tanított németet a VI—VIII. o.-ban, összesen heti 22 órában. Tanít 1911 óta.

b) Helyettes tanárok.

Gálffy Zsigmond t. főhadnagy a harctéren.

c) Óraadó tanárok.

1. *Gálfi Lőrinc* teol. akadémiai dekán, okl. középisk. tanár. Tanított magyart és latint a II, görögöt a VI. o.-ban, angolt kezdőknek és haladóknak heti 15 órában. Tanít 1915 szept. 1.

2. *Dr. Tompa János,* orvosdoktor, isk. orvos és egészségtantanár. Tanított egészségtant a VII. o.-ban heti 2 órában. Tanít 1906 szept. óta.

3. *Dr. Gelei József,* okl. középisk. tanár, egyetemi magántanár. Tanított természetrajzot az I—II., IV—VI. o.-ban heti 13 órában. Tanít 1914 okt. óta.

4. *Régeni Áron* el. isk. tanító tanított szépírást az I—II. o.-ban heti 2 órában 1917 I. 1-ig.

d) A más vallású tanulók hitoktatói.

1. *Tárkányi György,* a ref. főgimn. hittanára. Tanította a ref. vallású tanulókat.

2. *Fábry Viktor,* ág. ev. lelkész. Tanította az ág. ev. vallású tanulókat.

3. *Ocskó Lajos,* róm. kath. hittanár. Tanította a róm. kath. tanulókat.

4. *Deák Áron,* gör. kath. hitoktató. Tanította a gör. kath. vallású tanulókat.

5. *Dr. Cristea Nikodém* a gör. keleti tanulókat.

6. *Dr. Eisler Mátyás,* a neológus izr. hitközség főrabbija és *Lőwy Mór,* az orthodoxus hitközség hitoktatója, tanították az izr. vallású tanulókat.

B) Intézeti alkalmazottak és szolgák.

1. *Andrási Ferenc,* intézeti gépész, 1907 ápr. 1. óta.

2. *Istvánffy Sándor,* kapus 1908 ápr. 1-től, népfölkelő őrmester a déli harctéren, később helyőrségen kiképző.

3. *Szathmáry János,* szolgált mint kapus 1906 okt. 15-től 1908 ápr. 1-ig, ettől kezdve mint szolga; népfölkelő őrmester az északi harctéren, később orosz fogságban.

4. *Vargyas András,* 1909 márc. 26-tól, az északi harctéren, eltünt.

5. *Bodoczy Márton,* 1912 ápr. 1-től, az északi harctéren, később orosz fogságban.

Teendőiket feleségeik végezték.

VI. FEJEZET.

Tanárok irodalmi működése.

1 Dr. Gál Kelemen: Megnyító és bezáró beszéd a Berde emlékünnepen. Ker. Magvető 1916. Üdvözlő beszéd Ferenc József püspökségének 40 éves fordulóján. Ker. Magvető 1916. Benkő Mihály (nekrolog). Ker. M. Dr. Varga Béla. A jelentés logikai alkata (Birálat) IV. Károly. Ker. Magvető 1917. évf. Szerkesztette a Keresztény Magvetőt, melynek *Különfélék* rovatát legnagyobb részt írta.

2. Dr. Gelei József. Fortgesetzte Studien über die Ovogenese des Dendrocoelum lacteums II. Die Längskonjugation der Chromosomen.

III. Die Konjugationsfrage der Chromosomen und meine Befunde. Mindkettő az „Archiv für Zellforschung" 1917. évfolyamában van megjelenő félben.

A potentia prospectiva és a differentiálódás. Beküldve a Math. és Term. Tud. Értesítőhöz.

3. Kelemen Lajos: *Adatok a kolozsvári képirás történetéhez.* Dolgozatok az Erd. Nemz. Muzeum Érem- és Régiségtárából 1916. I. 165—172. *Szárhegyi Lázár István oltármegrendelése Lengyel Pétertől 1670-ben.* U. o. 175—76. l. *Adatok öt székelyföldi unitárius templomkastély történetéhez.* U. o. 1916. II. 100—117 l. *Toroczkai Máté püspök családi neve.* Ker. Magvető 1916. 181—83. *Marosköri ingó műemlékeink biztonságba helyezése.* U. o. 1917. 23—28. *Hitvesi hütlenség háború idején.* Unitárius közlöny 1917. 51—53. Munkatársa az Unitárius K. *A mi katonáink* rovatának.

4. dr. Kiss Ernő. emlékbeszédet mondott I. Ferencz Józsefről temetése napján (megj. Keresztény Magvető 1917. I.), bevezető előadást tartott a Nemzeti Szinház ifjúsági előadásai során Shakespeare *Lear királyához*, az E. I. T. Arany-ünnepén felolvasott *Arany és Erdély* címen. — *Középiskoláink második háborús éve* (Budapesti Hirlap 1916. 224 és 230). *Arany* (Keresztény Magvető 1917. 2.)

5. László Gyula: A testedzés határairól. Ellenzék, 1917. 119. szám.

6. Vári Albert. Berde Mózsa életfilozófiája. Keresztény Magvető 1916 évf. 3. füz. A háború erkölcse. Ker. Magv. 1916. évf. 5—6 füz. l. Ferencz József és az Unitáriusok. Ker. Magv. 1916 évf. 5—6 füz. Elnöki megnyitó az unitárius lelkészkör 1916 évi közgyűlésében. A lélek az, ami megelevenit. Unitárius Egyház 1917 évi 1. szám. Evolució vagy degeneráció? Ker. Magv. 1917 évi I. füz. A lelkészkör. Unitárius Egyház 1917 évi 3. sz. A nők és a kereszténység. Ker. Magv. 1917. évi 2. füz. Könyvismertetések Ker. Magv. 1916 évf. 3, 5—6 és 1917 évi 1 füz.

VII. FEJEZET.

Kollégiumi könyvtár.

A mult évi „Értesítő“-ben jeleztük, hogy a könyvtár kezelésében Pálfi Márton tanár lemondása és Sándor János könyvtárossá választása által változás történt. Jelentettük azt is, hogy az átadás véglegesen nem történhetett meg, mert az 1906. évtől 1915. év végéig bejött szerzemények és ajándékok könyvtárilag nem voltak feldolgozva. Sajnos, e munkálat teljes befejezése ez évben sem sikerült, habár könyvtáros nemcsak a hivatalos óráit, hanem a vakációk alatt is minden szabad idejét e munka elvégzésére fordította. Ennek oka főképen az volt, hogy könyvtáros bizatott meg a konviktus vezetésével, amely munka szabad idejének legnagyobb részét fölemésztette. Azonkivül munkájában akadályozta az oláh betörés is, amikor gyüjteményünk unikumait, ritka példányait, az unitáriumokat és kéziratokat kellett kiválogatnia és biztonságba helyeznie.

E nagy munkában a tanulók segitségét is igénybe vettük. Segítségükkel sikerült is könyvtárosnak az ujabb szerzemények közül 3850 művet elhelyezni s róluk katalogust késziteni. A folyóiratok is végre egy csoportban, a tanári olvasóteremben, nyertek elhelyezést s a hiányok is megállapíttattak Az iskolai értesítők, szintén ugyanott elhelyezve, városok szerint katalogizálva hozzáférhetővé váltak. A még fel nem dolgozott anyag azonban e nyár folyamán végleges elhelyezést nyer s így a jövő iskolai évben a könyvtár állapotáról végre tiszta képet kaphatunk.

A kollégiumi könyvtár rendes átalánya 1500 kor. volt, könyvkötésre rendkivüli 500 kor.

A könyvtárt ez évben 97 olvasó (tanárok, papok, egyetemi hallgatók, papnövendékek; gimn. tanulók s más érdeklődők) használta. Kivettek:

Nyomtatvány		R. M. K.		Folyóirat	Kézirat		Isk. értesitő	Egyleveles
mű	kötet	mű	kötet	kötet	mű	darab	darab	darab
590	785	10	14	74	10	11	36	86

Gyűjteményünket ajándékaikkal gyarapították: dr. Borbély István tanár, tart. főhadnagy Kolozsvár; dr. Boros György egyh. főjegyző Kolozsvár; Fogel S. Budapest; Gálfalvi István VII. o. t. Kolozsvár; Jobbágy Domokos VI. o. t.; a kollégium igazgatósága, Kovács Kálmán főgimn. tanár, dr. Kiss Ernő főgimn. tanár Kolozsvár; a magyarországi unitárius Egyház Képviselő Tanácsa, az ógyallai csillagvizsgáló intézet; Pálffy Antal hadnagy Kolozsvár, dr. Prikler Lajos tanár Kolozsvár, Sándor János koll. könyvtáros; Varga Dénes tanár Torda és dr. Varga Béla főgimn. tanár Kolozsvár.

Az évi gyarapodást az alábbi táblázat tünteti föl:

A beszerzés módja	Nyomtatvány		Folyóirat		Iskolai értesitő	Kézirat		Hirlap	Egyleveles
	mű	kötet	kötet	füzet	drb	mű	drb	kötet	
Vétel	104	125	38	330	—	—	—	2	2
Ajándék	63	69	11	139	150	8	18	4	1
Összesen . .	167	194	49	469	150	18	18	6	3

VIII. FEJEZET.

Szertárak.

A háború már három éve akadályozza szertárainknak nemcsak gyarapítását, hanem használatát is. Jelenlegi tanító helyiségeink oly szükek, hogy csupán a padok és a tanulók férnek el. Szemléltető szereket azokba el nem helyezhetünk. Igy a szertárakat jóformán nem használtuk, csupán egy nehány fizikai és természetrajzi órára mentek át tanulóink a fizikai és természetrajzi tanterembe, mikor a katonai kórházban uralkodó egészségi állapotok megengedték. Gyarapitásuk sem folyt tervszerűen s azért erről most csak összefoglalóan és rövidesen teszünk jelentést. A papirinségen való tekintettel a régi állapot feltárását most elhagyjuk.

Történet-filologiai és földrajzi szertár. Tagja az Orsz. Magy. Képzőművészeti és a Magy. Földrajzi Társaságnak.

Ajándék: Sándor János egy orosz papir rubel, több tanuló, különösen Schuszter Győző IV. o., háborús érmeket adott. Az Orsz. Magy. Képzőművészeti Társulat, egy rézmetszet.

Beszerzés: Pauly-Wissowa: Real Enyclopaedie, A nagy háború északon és délen I—III., A mi hőseink I., Földrajzi Zsebatlasz 1917., Wöch ntliche Krigsereignisse.

Gyarapodás: 7 mű 9 kötetben, 1 kép, 1 papirpénz, több, de még nem rendezett, hadiérem.

A természetrajzi szertár részére ajándékozott Pataki András VII. o. t gazdasági kalászos növények érett és learatott hegyét az egész kalásszal; tojásból kibujt mocsári teknőt Antonya Sándor V. o. t.

A természettani szertár részére vettünk egy kicsiny drótnélküli táviró készüléket 120 K.-ért.

A szertárak állománya egyebekben a mult évi.

IX. FEJEZET.

Ifjúsági egyesületek és alapok.

1. *Kriza-önképzőkör* Két évi szünetelés után ez iskolai évben újra megalakult. Célja, programmja, működése a régi keretekben mozgott: szegényebb annyiban, hogy nyilvános iskolai ünnepélyt kevesebbet tarthatott, az Apolló-körrel is elveszítette minden kapcsolatát, de gazdagabb és tartalmasabb annyiban, hogy minden ülést a hadi helyzetről tartott ismertető előadás tett változatossá. Vezetője Pálffi Márton tanár volt. Alakuló gyülést 1916 nov. 21-én tartott, amikor elnökké Darkó Gábor VIII. o., titkár-szerkesztővé Balázs Ernő VIII. o. t., jegyzővé Péter Sándor VII. és pénztárossá Pater Károly VII. o. tanulókat választották. Az elnök katonai szolgálatra bevonulván, elnökké 1917 jan. 9-én Vajda András VIII. o. tanuló választatott, pár hó mulva azonban az új elnök s a titkár-szerkesztő is besoroztatván, elnöknek Barabás Béla VIII. o, szerkesztőnek Gálfalvi György VII. o. t. választattak. A tagok száma is megapadt. Besoroztattak Rettegi István, Borsai Imre, Gálfi Jenő, György István, Ürmössy Géza VIII., Ajtay Gyula, Imreh Pál, Havas József, Wagner S., Máthé B, Mandula J., Pataki András VII., Jobbágy Domokos, Máthé Zsigmond, Magyari Lőrinc, Moldován Valér, Weress Dániel VI. o. tanulók.

A rendes gyüléseken kivül március 15-én nyilvános ünnepélyt, május 8 án pedig Arany J. emlékére házi ünnepélyt tartottunk. Működésükért jegyzőkönyvi elismerésben részesültek Rettegi István szavalásért, Havas József, Batiz Dénes saját szerzeményü költemények szavalásaiért, Sándor László és Cutean Jenő zene-előadásukért, Balázs Ernő előadásaiért és Barabás Béla felolvasásaiért. A Remény 10 számban jelent meg, mindenik illusztrációkkal.

Pályamunka a kitűzött 11 tételből csak 5-re érkezett, összesen 6 munka;

1. Lenau magyar vonatkozású költeményei. Pályamunka nem érkezett.

2. Erdély története 1849—1867. (Ürmössy L. munkája alapján) Pályamunka nem érkezett.

3. Reviczky Gyula költészete. Egy pályamunka érkezett, a jutalomra érdemes. Szerzője Bartha Vilmos VII. o. t. 10 korona jutalomban részesült.

4. Csendéletfestés aquarellben természet után. Két pályamunka érkezett, a Barabás Béláé és Szücs Ernőé. Mindketten 10—10 kor. jutalomban részesültek.

5. Szénrajz az intézet egy növendékéről. Pályamunka nem érkezett.

6. Horatius Satir. I. 4. 1—38. fordítása. Egy pályamunka érkezett. Szerzője László Gábor 10 kor. jutalomban részesül.

7. Geometriai föladat. Pályamunka nem érkezett.

8. Fizikai föladat. Pályamunka nem érkezett.

9. Népmese- és népdalgyűjtés. Az egyetlen pályázó Erdős László VI. o. t. 10 kor. jutalmat nyert.

10. A magyar verselés 100 évvel ezelőtt. Pályamunka nem érkezett.

11. A figyelem. Pályamunka nem érkezett.

(A jövő évi pályatételek az Értesítő végén.)

Az Önképzőkör vagyona betétben 158·70 K a Kolozsvármegyei Takarékpénztár 1710. sz. betéti könyvén és 1500 K névértékü hadi kölcsönkötvény. 270 K-t segélyképpen az olvasó egyesületnek adtunk át.

2. *A felső osztályúak olvasó egyesülete.* Az olvasó egyesület működését az idén megbénította az a körülmény, hogy a kollégium épülete katonai kórház céljaira volt lefoglalva. Nélkülöznie kellett az olvasótermet és nagy részben a könyvtárt is. Az olvasó egyesület vezetője időről-időre kiválasztotta a tanulók számára legszükségesebb olvasmányokat s gondoskodott, hogy az ifjúság a lehetőséghez képest, korlátolt számban, szórakoztató olvasmányhoz is jusson. Az olvasóterem hiánya azonban sok nehézséget okozott. A tanulóknak rendelkezésükre állott a Budapesti Hirlap, Kolozsvári Hirlap, Keresztény Magvető és Unitárius Közlöny; ezeket a Vigadóban levő internátusi helyiségben olvasták. A háború miatt a kiadásokat is korlátoztuk, új beszerzéseket nem

csináltunk, csak a régibb keletű kötelezettségeknek tettünk eleget. Az olvasóegyesület ügyeit Kovács Kálmán tanár intézte.

Az egyesület könyvtárának jelenlegi állománya 1039 mű 1401 kötetben, 5629 K értékben. Bevétel volt 817 K 26 f. Ebből az Incze Mihály-alap kamatja 99 K 46 f. Kiadás 417 K 66 f. Jelenlegi vagyona 399 K 60 f, mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár r.-t. 1908. sz. betéti könyvén van elhelyezve.

3. ***Alsóosztályúak olvasó-egylete.*** Az olvasó egylet az idén s csak a mult évihez hasonlóan működhetett. Időnkint a legszükségesebb olvasni valókat áthoztuk az ideiglenes iskolai helyiségbe s úgy láttuk el növendékeinket. A könyvtár áll *jelenleg 1244 műből 1295 kötetben.* Ideiglenesen Vári Albert vallástanár kezelte. Vagyona betétben 674 K 77 f., mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár r. t. 1884 sz. betéti könyvén van elhelyezve és 6 drb. összesen 1500 K névértékű hadi kölcsön-kötvény.

4. ***Jóltevők emlékalapja.*** Az alap célja és rendeltetése az, hogy jóltevőink arcképeit koronként megfestethessük. Az alap jelenlegi vagyona (1916 dec. 31) 90 K 70 fillér.

5. ***Kriza János-alap.*** Az alap az 1862. évi julius hó 30-án tartott Kriza-ünnep alkalmából begyült adakozásokból maradt meg. Az évi kamatjövedelem egy 1903—4. évi igazgatósági határozat értelmében pályamunkák jutalmazására fordítandó. Az alap jelenlegi vagyona (1916. dec. 31-én) 984 K 28 fillér.

6. ***Remény-alap.*** Eredeti rendeltetése az volt, hogy az ifjúság által szerkesztett „Remény“ c lapban megjelent jelesebb dolgozatokból új zsebkönyv adassék ki. Az évi kamatjövedelem egy 1903 — 4. évi igazgatósági határozat értelmében pályamunkák jutalmazására fordítandó. Jelenlegi (1916 dec. 31-én) vagyona 2325 K 95 fillér.

A 4., 5., 6 pont alatti alapokat az egyház pénztárnoka kezeli.

7 ***Dalkör-alap.*** Célja az, hogy az ifjúsági énekkar szükségleteit fedezze. Jelenlegi vagyona 636 K 28 fillér, mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár Részvénytársaság 1464. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

8. ***Apolló-kör alap.*** Célja az, hogy az Apolló-kör nevű zeneegyesület szükségleteit fedezze. Jelenlegi vagyona 960 K, mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár Részvénytársaság 1184. és az Erdélyi Bank és Takarékpénztár 8582. sz. betéti könyvében van elhelyezve és 1000 K névértékű hadi kölcsön-kötvény.

9. ***Kirándulási-alap.*** Célja az, hogy tanulmányi kirándulások alkalmával szegény tanulók költségeit fedezzük. Az alap jelenlegi vagyona 186 K 46 fillér, mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár r.-t. 1473. sz. betéti könyvében van elhelyezve és egy darab 1000 K névértékű hadi kölcsön-kötvény.

10. ***Segélyző-alap*** Célja az, hogy szegény tanulóinkat a szükség szerint ruházattal, pénzbeli segítséggel támogathassuk. Jelenlegi vagyona 467 K 90 f., mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár r.-t. 1781. sz. betéti könyvén van elhelyezve és 2000 K névértékű hadi kölcsön-kötvény.

11. ***Kismező-alap.*** Célja az, hogy a Kismező-kert fenntartási költségeit fedezze. Az alap jelenlegi vagyona 129 K 50 f., mely összeg a Közhasznu Takarékpénztár r.-t. 4483. sz. betéti könyvén van elhelyezve.

12. ***Burgonya-alap*** vagyona takarékpénztári betétben a Leszámitoló bank 1916. sz. könyvén 181·46 K és 2100 K névértékü hadi kölcsön kötvény. Ez alapot az 1915 és 1916. évi gazdasági munkánk tiszta jövedelméből létesítettük s célunk az, hogy hadi árva tanulók segélyezésére létesítsünk belőle alapot.

13. ***Osztályok hadikölcsön kötvényei.*** Tanulóink a különböző kibocsátású hadikölcsönökből összesen 900 K névértéket jegyeztek s az összeget az intézet részére ajánlották fel. Jelenlegi vagyona a Közhasznú tak.-pénztár 4794. sz. betéti könyvén 77·30 K betét és 900 K névértékü hadi kötvény. Rendeltetését két osztály meghatározta, a többiét később fogjuk megállapítani.

14. ***Kárpáti falvak-alap.*** Vagyona a Közhasznu tak.-pénztár 4773. sz. betéti könyvén 94·30 K betét és 700 K névértékű hadi kötvény. Rendeltetéséről később határozunk.

15. ***Szabadkézi rajzi jutalmazási-alap.*** Egy 1910—11-ben a kollégium dísztermében rendezett képkiállítás tiszta jövedelmeként 87·20 K-t ajánlott föl a kiállító az intézetnek; ez az összeg azóta kamatozik, jelenleg 115·21 f. Az igazgatóság úgy határozott, hogy az évi kamatot a szabadkézi rajzban kiváló előmenetelt tanusító tanulónak adja jutalmul.

X. FEJEZET.

A kollégium kórháza.

Egészségi állapot.

Az iskola orvos évi jelentéséből:

Ez évben az általános egészségi állapotok vizsgálatát november közepén tarthattam meg, miután az erdélyi oláh betörés miatt az iskola csak november első hetében nyilhatott meg.

A 286 megvizsgált tanuló közül 6-ot javasoltam torna alól felmentésre, szívbántalom és láb elferdülések miatt. Egészben véve 2·1%-ot.

Ujraoltást 31 esetben kellett végeznem, a többi mind ujra volt oltva. Trachomát nem találtam.

Az internátus a városi Redut termében volt ez iskolai évben is elhelyezve, a tantermek pedig a régi kollégium helyiségében.

Egészségügyi szempontból mindkettő alapos kifogás alá esik, de jobb hiányában bele kellett törődni a változhatatlanba. Bár a kellő vigyázat és ellenőrzés miatt az iskolát, illetve az internátust nem kellett bezárnunk, sajnos az idén több fertőző megbetegedés fordult elő, főleg difteria, mint a mult iskolai évben. Szerencsére ezek is mind meggyógyultak, s miután az intézet külön telkén levő kórházat nem fertőző, de súlyosabb betegek részére kellett fenntartanom, a fertőző betegeket a helyi Karolina kórházba és a városi járványkórházba helyeztem el.

Ez iskolai évben is inkább a légző- és emésztőszervek megbetegedései szerepeltek nagyobb számmal, ami az időjárás és a táplálkozási viszonyokban leli magyarázatát.

A *betegforgalomról* a következőkben számolhatok be:

A betegek száma: 98, a bennlakók 88%-a. Ezek 185 esetben voltak betegek. Ebből fekvő beteg: 103, járó beteg: 82. Az ápolási és rendelési napok száma: 1215 Ebből fekvő betegekre jut: 650, a járó betegekre: 565. Egy fekvő betegre jut átlag: 6·31 nap, egy járó betegre: 7·0 nap.

Vallás szerint volt: unitárius: 95, reformátns: 2, gör. keleti: 1.

Osztályok szerint az eloszlás a következő: 4.-ik elemi: 1, I. g. 16, II. g. 15, III. g. 18, IV. g. 15, V. g. 11, VI. g. 10, VII. g. 7, VIII. g. 5.

Hónapok szerint a megbetegedések száma a következő: november: 15, december: 20, január: 28, február: 41, március: 51, április: 21, május: 9.

A betegségek nemei: Emésztőszervek bántalma: 68, légzőszerveké: 52, toroklob: 13, sebészeti esetek: 29, szemészeti: 5, bőrbántalom: 8, csúz: 4, difteria: 4, vörheny: 1, kanyaró: 1.

A 98 beteg közül gyógyult 98. Nem halt el senki.

Az internátusban gyógyittatott: 90 tanuló 1176 napon keresztül. Az intézet külön telkén levő kórházban 8 tanuló 39 napon át.

A kórházi ápoló Barabás Károly volt.

XI. FEJEZET.

Oktatás.

1. Végzett tananyag az 1916—17. iskolai évben.

Az iskolai évnek mind az elején, mind a végén való megrövidülése miatt a tananyagot természetesen nem végezhettük el. Mindjárt az év elején, jóval az erre vonatkozó miniszteri rendelet megjelenése előtt, ad hoc tanmenetet készitettünk, amelybe a tananyagnak csak lényegesebb részeit vettük fel. E tanmenettel meg is birkóztunk volna, minthogy a tanitást évközben nem kellett megszakítanunk ragályos betegség, vagy más ok miatt, de közbe jött az, hogy a különben is megrövidült második félévet a végén is meg kellett rövidítenünk s május 26 án bezárnunk az iskolát. Igy történt, hogy sem a tanulmányi anyagot, sem az emlékezetbe vésés szempontjából oly fontos általános összefoglalásokat és ismétléseket nem végezhettük el kellően. Ez a hiány érezhető már is, de érezhető lesz a jövőben még inkább, amikor nem lesz rendelkezésre a kellő szilárd alap, amelyre a tanulmányok folytatásánál épiteni lehetne.

2. Irásbeli dolgozatok.

a) *A magyar irodalomból.*

V. osztály. 1. A Vezúv kitörése. 2. A mi lakóházunk 3. Mért nem lehet az ember sohasem boldog? (Elmélkedés Mikes Kelemen 85. levele alapján.) 4. Mit és hogyan olvassunk? 6. A Gyulaffyak szerelme. (Szabad dolgozat Toldi Estéje alapján.)

VI. osztály. 1. Mire tanít minket a Szózat? 2. Petőfi katonadalai. 3. A sejtetés Arany balladáiban. 4. A Zrinyiász epizódjai. 5. A békétlenek Bánk bánban.

VII. osztály. 1. Tinódi Sebestyén (jellemzés). 2. Szilágyi és Hajmási. (Krónikás ének és Vörösmarty elbeszélése.) 3. A Bánk bán szerkezete. 4. Csokonai és Kisfaludy Sándor.

VIII. osztály. 1. A klasszikus formájú eposz irodalmunkban. 2. Eötvös politikai törekvéseinek visszatükröződése regényeiben.

Háborús irásbelik.

V. osztály. Levél harctéren küzdő bátyámhoz. A vén Redut, a mi lakásunk.

VI. osztály. Katona-dalaink. Levél harctéren küzdő bátyámhoz. (Zárthelyi.)

VII. osztály. Mozgalmas napok. Hogyan készüljünk a békére?

VIII. osztály. Nincs már veszve Lengyelország!

b) ***Görögpótló irodalomból.***

V. osztály. Hogy folyt le egy görög ütközet? Epikus hagyományok Homerosnál és a Zalán futásában.

VI. osztály. Az anakreoni dalok jellemzése és hatásuk a magyar irodalomban. Sophokles jellemfestő művészete.

VII. osztály. Kölcsey mint szónok. Herodotos és Thukydides.

VIII. osztály. Platon és Aristoteles erkölcstana.

3. Rendkivüli tantárgyak.

1. *Angol nyelv* két évfolyamon kezdők és haladók számára hetenként egy-egy órán. Kézikönyv: Dallos-Patterson, Gyakorlati angol nyelvtan. A kezdő évfolyam forditotta a kézikönyv első huszonnégy gyakorlatát, a haladó évfolyam a 25—36. gyakorlatokat

Kezdő évfolyam.

Batiz Dénes	VI. oszt.	2	Máté Sándor	VI. oszt.	2
Darvas Ödön	„ „	2	Nussbaum Jenő	„ „	2
Fodor Domokos	„ „	3	Pál Tamás	„ „	2
Kappel Mihály	„ „	2	Singer József	„ „	2
László Gábor	„ „	2	Gál Gyula	„ „	2
Mayer László	„ „	4			

Máté Zsigmond VI., Csorbits László, Pataki András és Wag-

ner Salamon a második félévben besoroztatásuk vagy egyéb ok miatt kimaradtak.

Haladó évfolyam.

György István	VIII. oszt.	2
Vajda András	„ „	2

Tanitotta Gálfi Lőrinc teologiai akadémiai tanár, mint óraadó.

2. *Egészségtan.* A VII. o.-ban kötelező mindenkire. Heti 2 órában. K. k. Fodor—Gerlóczy: Egészségtan. Elvégeztük az egész tananyagot. Az osztályzatot l. hátrább a *Tanulók névsora és osztályozása* c. fejezetben.

Tanította: *dr. Tompa János,* isk. orvos és egészségtantanár.

3. *Ének.* Minden osztályban heti 1 óra.

Végzett tananyag, kézi könyvek és tanár, mint a tavaly.

4. **Zene.** Az önként jelentkezők külön tandíj fizetés mellett heti 2 órában zenét (hegedű, zongora) tanultak:

Tóth Béla	I.	3	Ürmösi Jenő	IV.	1
Fikker Jenő	I.	4	Schwartz Lajos	IV.	3
Szentpály Kálmán	II.	3	Antónya Sándor	V.	3
Csegezy Gyula	III.	3	Katona Gyula	V.	2
Ekárt Gábor	IV.	2	Gergely Pál	V.	1
Kerekes Ernő	III.	1	Batiz Dénes	VI.	1

A megfelelő zenei ismerettel biró tanulók az iskolai év folyamán iskolai zenekart képeztek, amely azonban a II. félévben csak duettekre és triókra apadt le, részben a vezető betegsége, részben a felső osztályoknak katonai szolgálatra való bevonulása miatt. A zenekar tagjai voltak: Balázs Ernő, Borsai Imre, Darkó Gábor, György István VIII., Bartha Vilmos VII., Batiz Dénes, Darvas Ödön, Singer József VI., Gergely Pál V. és Adler Nándor IV. o. tanulók. A betanult darabok: Gillet: Loin du bal. Intermezzo. Schrammel: Induló. Haydn: Serenade. Händel: Largo. Schumann: Träumerei, továbbá duettek Viotti-, Mazas, Dancla és Beriot-tól. Tanította: Sándor János.

5. **Ifjusági daloskör.** Az I—VIII. o. tanulók közül 64 taggal szerepelt. Ezek közül 22 szoprán, 21 alt, 13 tenor, 8 basszus. A betanult darabok: 1. Erkel—Kölcsey: Himnusz. 2. Egressy—Vörösmarty: Szózat. 3. Malan C.: Üdvözlő. 4. Bognár S.: Eltávozál. 5. Lányi E.: Szállj halottas ének. 6. Kiviszünk már pihe-

nőre. 7. Beethoven: Örök Isten. (gyermekkar). 8. Zwistig: Oh nagy Isten (gyermekkar). A daloskör működött az iskolai ünnepélyeken és két alkalommal a teremben.

Az osztályozást lásd a tanulók névsora és osztályozása c. fejezetben. Tanította: Sándor János.

6. **Gyorsírás.** Az Erdélyi Gyorsíró Egyesület kolozsvári tanfolyamán résztvettek: *Kezdők*: Gál Miklós VII., Darvas Ödön, Kappel Mihály VI. és Kerekes Ernő III. o. t. *Haladók*: Péter Sándor VII., Batiz Dénes VI., Gergely Pál, Grünwald Ernő, Péter Ferenc, Sándor László V. o. t. Az egyesület mind a kezdő, mind a haladó tanfolyamon résztvevők részére két pályázatot tartott, otthon megírandó minta stenogramm és az előadó teremben diktálás után írandó helyesírási versenyt. A kezdők első versenyén (V. 17.) résztvettek 11-en; tanulóink közül a 2. díjat nyerte Darvas Ödön VI., a 3-at Gál Miklós VII. o. t.

A május 4-én tartott második versenyen (100 szótag percenként) az első díjat nyerte Gál Miklós VII. o. t., a harmadikat Darvas Ödön VI. o. t. A haladók első versenyén résztvettek 14-en, az első díjat nyerte Péter Sándor VII. o. t., dicséretet kaptak Batiz Dénes VI., Péter Ferenc V. o. t. A második versenyen (150 szótag percenként) az első díjat nyerte Péter Sándor VII., a másodikat Batiz Dénes VI. és Grünwald Ernő V. o. t.

XII. FEJEZET.

A tanulók névsora és osztályozása.*

ELSŐ OSZTÁLY.

Osztályfő: ***Pálffi Márton.***

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Ambrus László ism.	1	2	2	1	1	3	2	3	1	1	—	1	f. o. l.
	Andrási Zsigmond bl.	1	2	2	2	1	1	3	2	2	1	1	1	„
	Antal László	3	3	4	3	3	4	3	2	3	2	1	1	o. i. u.
	Badóczi István bl.	3	3	3	2	2	3	3	3	2	3	—	1	f. o. l.
5	Bárán Dezső r. kath.	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	—	1	„
	Blum Nándor izr.	1	2	2	2	2	2	3	3	1	3	—	1	„
	Boros Pál izr.	2	1	2	1	2	2	3	3	2	3	—	1	„
	Csathó Pál r. kath. ism.	1	3	3	1	2	3	2	3	1	2	—	1	„
	Csongvai Csép Lajos	1	2	2	2	1	3	1	2	2	3	—	1	„
10	Darkó József ism.	2	3	3	2	3	3	3	3	1	3	—	1	„
	Dénes József	3	4	4	3	4	4	4	3	3	3	—	1	o. i. u.
	Eisenstein Béla izr. ism.	3	2	2	2	3	3	2	3	2	3	—	1	f. o. l.
	Erdélyi Béla r. kath. ism.	2	3	3	2	2	3	3	3	1	2	2	1	„
	Fikker Jenő bl.	1	2	2	2	2	3	3	3	1	2	2	1	„
15	Fodor Ferenc r. kath.	1	3	4	2	2	3	4	2	2	2	—	1	o. i. u.
	Fülöp József	1	1	1	1	1	1	1	2	fm	1	—	1	f. o. l.
	Gálfalvi László bl.	2	3	3	3	1	2	3	2	2	2	—	1	„
	Hantz Samu ref.	3	3	4	2	2	4	4	2	3	2	—	1	o. i. u.
	Hegedüs Károly bl.	1	2	2	1	2	3	2	3	3	1	—	1	f. o. l.
20	Hein Albert izr.	2	3	3	3	3	3	2	2	3	3	—	1	„
	Hirsch Miksa izr.	2	3	3	1	2	3	3	2	3	3	—	1	„
	Horváth György izr.	3	2	2	2	2	3	2	1	3	3	—	1	„
	Imreh László bl. ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	1	3	—	1	„

*Az érdemjegyek magyarázata: Előmenetelnél: 1 — jeles, 2 — jó, 3 — elégséges, 4 — elégtelen. Magaviseletnél: 1 — jó, 2 — szabályszerű, 3 kevésbé szabályszerű, 4 = rossz.

A használt rövidítések: a) *Vallásra nézve:* unitárius nincs jelezve, r. kath. = római katholikus, ref. = református, ág. ev. = ágostai evangélikus, g. kath. = görög katholikus, izr. = izraelita. b) *Egyéb rövidítések:* ism. = ismétlő, fm. = felmentve, f. o. l. = felsőbb osztályba léphet, j. v. u. = javító vizsgálatra utasittatik, o. i. u. = osztályismétlésre utasittatik, bl. = bennlakó.

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Jobbágy Ferenc bl.	2	3	3	2	2	3	3	3	2	2	—	1	f. o. l.
25	Kathonay Ádám r. kath.	2	1	1	1	2	3	2	2	1	3	—	1	„
	Kathonay Károly r. kath.	2	3	4	3	3	4	4	3	1	3	—	1	o. i. u.
	Kauntz János ág. ev.	1	3	3	1	2	3	3	3	3	1	—	1	f. o. l.
	Káhán Nándor izr.	3	3	2	3	3	3	2	3	2	2	—	1	„
	Kelemen István bl.	1	1	1	2	2	2	1	2	1	2	—	1	„
30	Kerekes Árpád bl.	2	2	1	1	2	2	2	2	2	3	–	1	„
	Kilyéni Sándor bl.	2	2	2	3	2	2	2	3	2	2	1	1	„
	Kiss Ödön bl.	2	2	2	3	2	3	3	2	3	2	—	1	„
	Kolumbán Mózes bl.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
	Komjátszegi Lajos bl.	2	3	4	2	3	4	1	3	2	3	–	1	o. i. u
35	Kónya Gábor ref. ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—	1	f. o. l.
	Kún-Gecse Béla	3	4	4	3	4	3	4	2	3	3	—	1	o. i. u.
	Májer Gyula g. kath.	2	3	3	3	3	3	4	2	2	3	—	1	j. v. u.
	Miksa Rémus g. kath.	1	3	3	2	2	3	3	3	2	3	—	1	f. o. l.
	Molnár János bl.	1	2	3	2	1	3	3	2	1	2	2	1	„
40	Mózes Tibor	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	—	1	„
	Nagy László ref.	2	3	3	3	1	3	3	3	2	2	—	1	„
	Patik Tamás bl.	1	1	1	1	1	2	1	3	1	1	1	1	„
	Pál István r. kath.	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	—	1	„
	Pál Károly bl.	2	2	3	1	1	2	3	2	1	2	—	1	„
45	Pálfi Lajos bl.	2	3	3	2	2	3	3	3	1	2	2	1	„
	Péterffy Endre izr.	2	2	2	2	2	3	2	3	2	1	—	1	„
	Pusztay Pál ág. ev.	1	3	3	2	2	3	3	2	2	2	—	1	„
	Rozsos Mózes bl.	2	2	3	2	2	2	2	3	1	2	—	1	„
	Salamon Lajos izr.	3	3	4	4	4	4	4	3	2	3	—	1	o. i. u.
50	Singer Béla izr.	[illegible]	3	3	3	2	3	3	2	3	3	—	1	f. o. l
	Szabó Ferenc	3	3	3	3	3	3	3	2	1	2	—	1	„
	Székely János bl.	2	2	3	2	2	2	3	3	2	2		1	„
	„ Sándor	1	1	3	1	2	2	2	2	1	1	—	1	„
	Simándi Tischler Béla	1	1	2	2	1	2	2	2	2	2	—	1	„
55	Tóth Béla bl.	2	3	3	2	2	3	2	3	3	2	2	1	„
	Vásárhelyi József r. kath.	2	3	3	2	2	4	4	3	3	3	—	1	o. i. u.
	Veres Béla bl.	2	3	3	2	2	3	3	2	1	3	-	1	f. o. l.
	Weisz Ödön izr.	2	2	3	2	1	3	3	2	2	3	—	1	„
	Wollheimer János izr.	2	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	„
	Kimaradtak :													
	Binder Péter ág. ev.													
	Gyöngyössi Zoltán bl.													
	Teutsch Walter ág. ev.													
	Magántanuló :													
	Tischler Lajos izr.	1	2	2	1	1	2	2						f. o. l.
	Rosenberger Lajos izr.													

MÁSODIK OSZTÁLY.

Osztályfő: *Uzoni Imre.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Ábrahám József izr.	2	2	3	3	2	3	3	3	2	3	—	1	f. o. l.
	Bencédi Ferenc bl.	2	2	3	2	1	3	3	3	1	2	2	1	„
	Benkő Lajos ref.	3	4	4	3	3	4	3	3	2	3	—	1	o. i. u.
	Berde Pál bl. ism.	3	3	4	2	2	4	3	3	1	3	—	2	v. e. u.
5	Bergfeld Sándor izr.	3	2	2	3	2	3	3	3	3	3	—	1	f. o. l.
	Çzirják Károly ág. ev.	1	2	3	2	1	3	2	2	1	1	—	1	„
	Csongvai Mózes bl.	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	—	1	„
	Dali Gábor r. kath.	1	3	3	2	1	2	3	3	2	2	—	1	„
	Dobó Jenő izr.	2	1	3	2	1	2	3	2	2	2	1	1	„
10	Ekárt Andor bl.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	„
	Engel Pál ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„
	Ferencz József bl.	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	„
	Ferenczi János	3	3	4	3	2	4	3	3	2	3	—	1	o. i. u.
	Fodor István	3	3	3	3	2	3	2	2	1	3	—	1	f. o. l.
15	Gál Antal Béla	3	3	4	2	2	3	4	3	3	3	2	1	o. i. u.
	Gelei Endre bl.	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	—	1	f. o. l.
	Inczeffy Gábor ref.	1	3	3	3	2	3	2	1	3	3	—	1	„
	Kahán Lajos izr.	3	3	3	3	3	3	2	3	2	2	—	1	„
	Kádár Gábor	2	3	3	2	2	4	4	3	2	3	—	1	o. i. u.
20	Kovács Dezső bl.	3	3	3	2	1	3	3	3	1	3	2	1	f. o. l.
	Kuti Kelemen bl	2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	—	1	„
	László Ákos izr.	1	2	3	2	1	2	2	3	3	3	—	1	„
	Lévay Árpád ism.	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	—	2	„
	Lőwi Sándor izr.	3	2	3	3	2	3	3	3	3	3		1	„
25	Máté Kálmán bl.	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	2	1	„
	Márton Ernő izr.	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	„
	Nagy Domokos bl.	3	3	4	2	2	3	4	3	1	2	—	1	o. i. u.
	Nagy Ferenc	2	3	4	3	3	3	4	3	1	3	—	2	„
	Rosmann Adolf izr.	2	1	1	1	1	2	2	3	2	1	2	1	f. o. l.
30	Sárdi Ákos bl.	2	3	3	1	2	3	3	3	1	1	—	1	„
	Schön Viktor ág. ev.	1	3	3	2	2	3	3	2	3	3	—	1	„
	Szentpály Kálmán bl.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	—	1	„
	Szinte Vilmos bl.	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	1	1	„
	Tangl Loránd ág. ev.	1	2	2	1	1	1	1	1	2	1	—	1	„
35	Tartler István r. kath. bl.	3	3	4	3	3	4	3	3	1	3	—	1	o. i. u.
	Toók Géza	3	3	4	2	4	4	4	3	1	3	—	2	„
	Varga Zoltán	2	3	3	2	2	3	3	3	2	3	—	1	f. o. l.
	Végh József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	„
	Magántanuló:													
	Kappel Margit izr.	1	1	2	1	1	1	2						f. o. l.

HARMADIK OSZTÁLY.

Osztályfő: *Vári Albert.*

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Adorján Kálmán ref. ism.	3	3	4	3	3	3	4	4	2	3	—	2	v. e. u.
Badóczi Árpád bl.	2	3	3	2	3	2	3	3	1	2	1	1	f. o. l.
Balázs Andor r. kath.	1	2	2	1	1	1	2	1	3	1	—	1	„
Balázs Antal r. kath.	1	2	3	1	2	2	3	2	3	1	—	1	„
5 Báranyai Elek bl.	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	—	1	j. v. u.
Biró Elek izr.	1	2	2	2	1	1	3	3	2	3	—	1	f. o. l.
Biró Mór ízr.	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	–	1	„
Boros András izr.	1	2	2	1	1	2	3	3	2	2	—	1	„
Botár István	1	1	1	1	1	1	2	1	3	1	1	1	„
10 Csegezi Arpád	2	3	3	2	2	2	3	2	2	1	1	1	„
Csegezi Gyula bl.	2	2	3	3	2	3	3	4	1	2	2	1	j. v. u.
Fekete Tibor	3	3	3	2	3	3	3	3	1	3	—	1	f. o. l.
Fikker Sándor bl. ism.	2	3	3	2	3	3	3	3	1	2	—	1	„
Fodor Mózes bl.	3	3	4	3	3	3	4	4	1	3	—	1	o. i. u.
15 Fóris István Zoltán bl.	3	3	4	3	3	3	4	3	1	3	2	1	„
Hantz Jenő ref.	2	2	3	3	2	3	4	4	2	2	—	1	„
Hescheles Lajos izr.	2	3	4	3	3	3	4	4	3	3	—	1	„
Hirsch Ernő izr.	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3		1	f. o. l.
Jakab Géza	2	1	3	2	2	3	3	1	1	2	1	1	„
20 Jánosi Pál bl.	3	3	3	3	2	3	3	2	2	3	—	2	„
Jeremiás Imre izr.	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1	1	1	„
Kerekes Ernő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
Kovács Béla ág. ev.	1	2	3	3	2	2	3	3	2	3	—	1	„
Létai István bl.	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	—	1	„
25 Magyari Károly	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1	1	1	„
Miksa József g. kath.	1	3	3	3	2	3	3	3	3	3	—	1	„
Molnár Imre izr.	3	2	3	3	2	2	3	3	2	2	—	1	„
Móricz András bl.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
K. Nagy Ákos bl. ism.	3	3	3	3	2	3	3	2	2	3	–	1	„
30 Nagy László ref. ism.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—	1	„
Orbai Dénes bl. ism.	3	3	4	3	3	3	4	3	2	3	—	1	v. e. u.
Reichert Antal bl. ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	1	3	–	1	f. o. l.
Sándor Pál r. kath.	2	2	3	1	2	3	3	2	1	2	—	1	„
Sikó Dezső	2	3	3	3	3	3	4	4	2	2	2	1	o. i. u.
35. Szabó József bl.	3	3	4	3	1	3	4	2	3	3	—	1	„
Szigethy Csehi Imre	3	3	3	4	3	3	4	3	2	1	—	1	„
Vajda Ákos bl.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		[illegible]	f. o. l.
Weisz Lajos izr.	2	2	3	3	2	3	3	3	2	3	–	1	„

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Wollheimer József izr.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	–	1	f. o. l.
40 Zsigmond József bl.	2	2	3	1	2	2	3	3	1	3	—	1	»
Kimaradtak :													
Gyöngyössi Kálmán bl.													
Kibédi Zoltán bl.													
Magántanuló :													
Ádám Sándor ism.	3	3	3	3	2	3	3	3					f o. l.
Gál József													

NEGYEDIK OSZTÁLY.

Osztályfő: ***Dr. Kiss Ernő.***

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mathematika	Rajz. geometria	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Adler Nándor izr.	2	2	2	1	2	2	2	3	2	1	1	1	f. o. l.
	Ajtay Géza ref.	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	—	1	„
	Berde Károly bl.	2	3	3	4	2	2	3	3	2	3	—	1	j. v. u.
	Biró Gábor bl.	2	3	3	4	2	2	3	3	1	3	—	1	„
5	Biró Izsák bl.	1	1	2	2	1	1	2	2	1	2	—	1	f. o. l.
	Czirják Jenő ág. ev.	1	3	3	3	1	2	3	3	2	1	—	1	„
	Csegezi István bl.	1	3	3	3	1	1	3	2	2	2	2	1	„
	Csorba Miklós ref.	3	1	4	3	1	2	3	4	3	2	—	1	o. i. u.
	Deák László bl.	2	3	3	3	2	3	3	3	1	2	—	1	f. o. l.
10	Dragomán Jenő r. kath.	3	3	4	3	2	3	4	3	1	1	1	1	o. i. u.
	Ekárt Gábor bl.	2	3	3	3	2	2	3	3	1	1	1	1	f. o. l.
	Fazakas Jenő bl.	2	3	4	4	3	3	3	3	1	2	—	1	o. i. u.
	Ferenczi Sándor bl.	2	2	2	3	1	1	2	2	1	2	—	1	f. o. l.
	Fülöp Zoltán bl.	1	2	2	2	1	1	2	3	1	1	-	1	„
15	Gál Gyula	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1	—	1	„
	Gálfalvi Géza bl.	1	2	2	3	2	2	3	3	1	2	—	1	„
	Gelei Béla bl.	2	2	2	2	1	1	2	2	1	3	—	1	„
	Gspann Károly	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3	—	1	„
	Havas Sándor izr	3	3	3	2	3	3	3	4	1	3	—	1	j. v. u.
20	Hosszu Kálmán bl.	1	2	3	2	1	1	2	2	2	2	2	1	f. o. l.
	Iszlay István bl.	1	2	2	2	1	1	2	1	1	1	—	1	„
	Kalmár Ferencz izr.	2	2	3	3	1	2	2	1	2	1	-	1	„
	Káhán Jakab izr.	3	3	4	3	2	2	3	4	2	2	—	1	o. i. u.
	Kelemen Ernő bl.	2	4	3	3	2	4	4	3	1	2	—	1	„
25	Kovács Elek bl.	2	3	4	3	3	4	4	4	1	2	—	1	„
	Lusztig Kálmán izr.	3	2	3	3	1	2	3	3	2	3	—	1	f. o. l.
	Márok János bl.	1	2	3	2	2	3	3	3	1	2	—	1	„
	Mihályfalvi Béla izr. bl.	4	3	3	3	3	3	3	4	2	3	2	1	o. i. u.
	Móricz Miklós ref. bl.	3	2	2	1	1	1	2	2	1	2	2	1	f. o. l.
30	Nagy Albert	1	1	2	2	1	1	2	1	2	2	—	1	„
	Pálfi Antal bl.	1	1	1	2	1	1	2	1	1	2	—	1	„
	Pető Mózes bl.	1	1	3	3	1	2	3	2	1	3	—	1	„
	Schuszter Viktor ág. ev.	1	2	3	2	2	2	2	2	1	1	1	1	„
	Schwartz Lajos izr.	1	3	3	3	1	1	3	3	1	2	-	1	„
35	Sikó Lajos bl.	2	3	4	4	3	3	3	4	2	3	2	1	o. i. u.
	Szabó Kálmán bl.	2	2	2	3	2	3	2	2	1	3	—	1	f. o. l
	Székely Dezső bl.	2	3	3	3	2	2	3	3	1	3	—	1	„
	Székely Ferenc bl.	1	2	2	2	2	1	2	3	fm	3	—	1	„
	Sztupjár Tibor ág. ev.	1	3	4	3	2	3	3	3	1	2	—	1	j. v. u.
40	Tamás József bl.	2	3	4	4	3	3	3	3	1	3	—		o. i. u
	Ugron Pál ref.	3	3	4	3	2	2	3	2	3	3	—	1	j. v. u.
	Űrmösi Jenő	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1	—	1	f. o. l.
	Zsigmond Ferenc bl.	2	3	3	3	1	3	3	2	1	3	—	1	„

ÖTÖDIK OSZTÁLY.

Osztályfő: ***Hidegh Mihály.***

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló irod.	Gör g pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Ének	Magaviselet	Tanari testület záróértekezleti itélete
	Ajtai László bl.	1	1	1	1	—	—	2	1	1	2	1	1	1	f. o. l.
	Antonya Sándor	3	1	3	—	2	1	3	1	2	3	2	2	1	„
	Badóczi Bé a bl.	2	2	2	3	—	—	3	1	2	3	2	3	1	„
	„ Tamás bl.	3	2	4	3	—	—	3	2	2	3	1	3	1	j. v. u.
5	Barabás Miklós bl.	2	2	4	3	—	—	3	2	2	3	1	2	1	„
	Bartha Imre	3	3	3	—	3	3	3	3	3	4	3	3	1	„
	Bede Vi mos	1	1	1	2	—	—	2	1	1	3	1	2	1	f. o. l.
	Biró Kálmán bl.	2	2	3	—	3	2	3	3	2	3	1	2	1	„
	Breiner Viktor izr. ism.	3	3	3	—	1†	3	3	3	2	3	2	3	1	„
10	Czupor András bl.	1	2	3	2	—	—	3	1	1	3	2	3	1	„
	Csiki Albert bl.	1	2	3	3		—	3	2	2	3	1	2	1	„
	Eperjessy József r. kath.	3	2	4	3	—	—	4	3	3	4	1	3	1	o. i. u.
	Ferencz József bl.	2	2	3	3	—	—	3	2	2	3	2	1	1	f. o. l.
	Fertig Gyula izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	„
15	Gelei Gyula bl	1	1	1	2	—	—	1	2	1	2	1	1	1	„
	Gergely Pal r. kath.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	„
	Grünwald Ernő izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	1	1	„
	Heller Sándor izr.	2	2	2	2	—	—	2	1	2	3	2	3	1	„
	Katona Gyula örm. kath.	3	2	3	—	3	1	3	2	2	3	1	3	1	„
20	Kádár Ferencz bl.	1	1	2	2	—	—	3	1	1	2	1	1	1	„
	Kerekes Ferenc bl.	2	2	3	3	—	—	3	3	2	3	2	3	1	„
	Kovács Rezső László ism, r. k.	2	2	4		3	2	3	3	3	4	2	3	1	v. e. u.
	Lőrinczi Endre	2	3	3	—	2	3	3	2	2	4	3	3	1	j. v. u.
	Molnár Miklós bl.	1	1	1	1	—	—	2	1	1	1	1	1	1	f. o. l.
25	Móricz Sándor ref. bl.	2	1	2	—	2	2	2	2	2	2	1	3	1	„
	Orosz Ferencz r. kath.	2	2	2	—	1	1	2	1	1	2	1	2	1	„
	Pálffy Ferencz bl.	2	2	3	2	—	—	2	2	2	3	1	2	1	„
	Pálffy József bl.	2	2	3	2	—	—	2	2	2	3	1	2	1	„
	Péter Ferenc	1	1	1	2	—	—	2	1	1	1	2	2	1	„
30	Sándor László r. kath.	3	3	4	—	2	1	4	2	3	3	fm	2	1	o. i. u.
	Simon László izr,	2	1	2	—	1	2	2	1	2	2	2	3	1	f. o. l.
	Szantner János r kath.	2	2	3	—	2	3	3	1	2	3	2	3	1	„
	Székely Zsigmond bl.	3	3	4	3	—	—	4	3	3	3	2	3	1	o. i. u.
	Ullmann Lajos	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	2	3	1	f. o. l.

HATODIK OSZTÁLY.

Osztályfő: ***Sándor János.***

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló irod.	Görög pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
Baconi Géza r. kath.	2	2	3	—	2	3	2	2	2	2	1	2	--	1	f. o. l.
Batiz Dénes ref.	1	1	1	1	—	--	2	1	1	1	2	1	1	1	"
Czupor András bl.	2	3	4	—	3	3	3	2	2	4	fm	3	2	1	o. i u.
Cutean Jenő g. kath.	2	3	3	3	—	—	1	2	2	3	1	2	2	1	f. o. l.
5 Darvas Ödön izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	1	—	1	"
Erdős László izr. ism.	3	1	3	3	—	—	3	1	2	3	fm	3	—	1	"
Fodor Domokos bl.	1	2	3	3	—	—	3	1	2	3	1	2	—	1	"
Gál Gyula bl.	1	2	2	2	—	—	2	1	1	2	1	2	2	1	"
Graef Ferenc	2	3	3	—	3	2	3	2	2	3	2	3		1	"
10 Imreh József	2	3	3	—	2	3	3	2	3	4	1	3	—	1	j. v. u.
Kappel Mihály	1	1	1	2	—	—	1	1	1	2	1	1	—	1	f. o. l.
László Gábor izr.	2	1	1	1	—	—	1	1	2	2	fm	1	—	1	"
Máté Sándor bl.	1	2	2	2	—	—	2	1	2	2	1	1	—	1	"
Májer László izr.	2	2	3	3	-	—	1	2	2	2	2	2	—	2	"
15 Nuszbaum Jenő izr.	2	1	3	2	—	—	2	1	2	3	2	3	—	1	"
Pál Tamás bl.	1	2	2	2	—	—	2	1	1	2	1	1	1	1	"
Perian Aurél g. kel. bl.	1	3	3	-	2	3	3	3	3	3	1	3	-	1	"
Poszler László r. kath.	2	3	3	—	3	3	3	2	2	3	2	3	2	2	"
Singer József izr	1	2	3	2	—	—	1	1	1	2	2	2	—	1	"
30 Székely András bl.	1	2	2	—	2	2	3	1	1	2	fm	2	2	1	"
Tokay István ref. bl.	3	3	3	—	3	3	3	3	2	3	1	3	—	1	"
Ürmössy Gábor	1	2	3	—	2	1	2	1	2	2	2	2	—	1	"
Vajda Péter bl.	1	2	2	2	—	—	1	2	1	2	1	2	-	1	"
Katonák :*															
Jobbágy Domokos bl.	2	3	3	3	—	—	3	2	3	3	1	3	—	1	f. o l.
25 Magyari Lőrinc bl. ism.	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	1	3	—	1	"
Máthé Zsigmond bl.	1	2	1	2	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	"
Moldován Valér g. kel.	1	3	3	3	—	—	3	2	2	3	1	3	2	1	"
Weress Dániel bl. ism.	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	1	3	—	1	"
Kilépett:															
Barra Jenő bl.															
Magántannlók :															
30 Balázs Ferenc															
Bartha Béla ref.															
Kádár Lajos ism.															
Heller Irén izr.	1	3	3	2	—	—	2	2	2	2	—	--	—	—	f. o. l.
Vóda Gabriella g. kath.	1	2	3	—	2	3	3	1	2	2	—	—	—	—	"

* A V. K. M. 2257– 1917. eln. sz. rendelete értelmében télévi értesitőjük alapján bizonyitványt kaptak.

HETEDIK OSZTÁLY.

Osztályfő: ***Kovács Kálmán.***

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló irod.	Görög pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Egészségtan	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Balogh Pál bl.	2	3	4	—	2	3	3	2	3	3	2	1	3	2	1	j. v. u.
Bartha Vilmos bl.	3	3	4	—	2	3	3	2	3	3	2	2	2	1	1	"
Csorbits László r. k.	3	4	3	—	2	3	4	3	3	3	3	2	3	—	1	o. i. u.
Dobribán Sándor r. k.	1	2	2	—	1	3	2	1	2	2	2	2	3	—	1	f. o. l.
5 Ehrenwerth István bl.	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	2	1	3	—	1	"
Fabinyi László ág. ev.	1	3	3	3	—	—	2	2	3	3	3	1	3	—	2	"
Gál Miklós	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	"
Gálfalvi György bl.	1	2	2	1	—	—	2	1	2	2	2	1	2	2	1	"
Gálfalvi István bl.	2	3	3	3	—	—	4	2	3	4	3	2	3	—	1	o. i. u.
10 Kopp István	2	3	3	—	2	3	3	2	3	3	3	1	3	—	1	f. o. l.
Mózes Elemér	2	3	3	-	2	3	3	2	3	3	3	2	3	—	1	"
Páter Károly ág. ev.	1	1	1	1	—	—	1	1	2	1	1	1	1	—	1	"
Péter Sándor	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	"
Seiler Zoltán izr.	2	3	4	—	2	3	4	1	3	3	2	2	2	-	1	o. i. u.
15 Szörtsey László r. k.	3	4	4	-	2	3	2	3	3	3	3	1	3	—	1	"
Szüts Ernő r. kath.	1	1	1	—	1	1	2	1	2	3	2	1	1	—	1	f. o. l.
Katonák: *																
Ajtay Gyula bl.	1	2	2	2	—	—	2	1	2	2	1	1	2	1	1	f. o. l.
Havas József izr.	2	2	3	—	2	3	3	2	3	3	2	1	3	—	1	"
Imreh Pál bl.	2	3	3	—	2	3	3	2	3	3	3	1	3	—	1	"
20 Mandula József izr.	1	1	2	—	1	3	2	1	2	3	2	1	3	—	1	"
Máthé Béla bl.	3	3	3	3	-	—	3	3	3	3	3	2	3	2	1	"
Pataki András bl.	2	1	3	3	—	—	3	1	3	3	2	1	2	2	1	"
Wagner Salamon izr.	1	1	1	2	—	—	1	2	3	3	2	1	2	—	1	"
Kilépett:																
Kovács Károly bl.																
Magántanulók:																
25 Borbély Gyula	3	4	3	—	3	3	3	3	3	4	3					o. i. u.
Dávid János r. k.	1	1	2	—	1	2	2	1	1	2	1					f. o. l.
Osváth Márton (katona)	3	3	3	3	—	-	3	3	3	3	3					"
Stein Adolf izr.																
Székely Rezső																
30 Vernes Gyula (katona)	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3					f. o. l.

* A V. K. M. 2257—1917. eln. sz. rendelete alapján évközben osztályvizsgálatot tettek, melynek sikeres kiállása után előkészítő tanfolyamra bocsáttattak.

NYOLCADIK OSZTÁLY.

Osztályfő: ***Dr. Varga Béla.***

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló irod.	Görög pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Bölcsészettan	Testgyakorlás	Ének	Műének	Magaviselet
	Barabás Béla bl.	2	2	3	—	1	1	3	1	2	3	1	1	3	—	1
	Lusztig Lajos izr.	1	2	2	2	—	—	1	1	2	2	2	fm	1	2	1
	Katonák: *															
	Balázs Ernő	2	3	3	2	—	—	3	2	2	3	3	1	2	1	1
	Borsai Imre izr. bl.	2	3	3	—	2	2	2	1	2	3	2	1	2	1	1
5	Darkó Gábor bl.**	1	1	1	—	1	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1
	Gálfi Jenő	2	3	3	—	2	2	3	1	2	3	2	1	3	—	1
	György István izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Rettegi István ref.	3	1	2	—	1	2	1	1	3	3	2	1	3	—	1
	Ürmössy Géza	1	1	2	—	2	1	3	1	2	2	2	1	3	—	1
10	Vajda András bl.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	1	1	1	1
	Magántanulók:															
	Csongvai József*** (katona)	2	3	2	3	—	—	3	2	3	3	3	—	—	—	—
	Fodor Lőrinc (katona) l. előkészítő tanfolyamnál															
	Latzin Ilma r. kath.	1	2	2	—	1	2	1	1	1	2	2	—	—	—	-
	Leőb Izsák izr.															
15	Magyari Mihály ref (katona) l. előkészítő tanfolyamnál															
	Pásztor József															
	Vrannai Erzsébet ref.	1	2	2	3	—	—	3	2	2	2	3	—	—	—	—
	Wellmann Hilda r. kath.	1	2	2	—	2	3	2	1	2	3	3	—	—	—	—

* A V. K. M. 2257—1917 eln. sz. rendelete értelmében évközben osztályvizsgálatot, ennek sikeres kiállása után érettségi vizsgálatot tettek.

** Érettségi bizonyítványt kapott a V. K. M. 8689—1916 eln. sz. rendelete alapján.

*** Mint katona magántanuló évközben osztályvizsgálatot tett s ezután előkészítő tanfolyamon is részt vett.

ELŐKÉSZITŐ TANFOLYAM.

A Vallás és közoktatásügyi Miniszter 1917. évi február hó 20-án kelt 2257—1917. eln. sz. rendelete értelmében szervezett előkészitő tanfolyamon résztvett és a VIII. osztályról vizsgálatot tett tanulók.

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög pótló irod.	Görög pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Fil. propaedentika
	Ajtay Gyula	1	2	2	2	—	—	2	1	2	2	1
	Csongvay József*											
	Fodor Lőrinc	3	3	3	3	—	—	3	2	3	3	3
	Gelei Béla*											
5	Gyulai Ferenc*											
	Havas József izr.	2	3	3	—	3	3	3	2	3	3	3
	Imreh Pál	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3
	Magyari Mihály ref	2	3	3	—	3	3	3	2	3	3	3
	Mandula József izr.	1	2	3	—	3	3	2	2	3	2	3
10	Máthé Béla	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3
	Pataki András	2	2	3	3	—	—	3	1	2	3	3
	Wagner Salamon izr.	1	2	2	3	—	—	1	1	3	3	2

* A csillaggal jelzett tanulók az előkészítő tanfolyam szervezése előtt tettek osztályvizsgálatot. Csongvai osztályzatát l. a VIII. o.-nál, Gelei és Gyulaiét a tavalyi értesitőben a VIII.-nál,

XIII. FEJEZET.

A tanulók statisztikája.[1]

1. *A tanulók alakulása az iskolai év folyamán.*

Nyilvános tanulók: Felvétetett	Az iskolai év folyamán: magántanuló lett	Az iskolai év folyamán: önként kimaradt	Az iskolai év folyamán: tanács folytán távozott	Az iskolai év folyamán: kizáratott	Az iskolai év folyamán következtében meghalt: betegség	Az iskolai év folyamán következtében meghalt: baleset	Az iskolai év folyamán következtében meghalt: öngyilkosság	A juniusi, ill. májusi osztályvizsgálatról elmaradt	Junius, ill. május hóban osztályvizsgálatot tett	Pótló osztályvizsgálatot tett	Összesen osztályvizsgálatot tett	Magántanulók: Felvétetett fiú	Magántanulók: Felvétetett leány	Magántanulók: Osztály vizsgálatot tett fiú	Magántanulók: Osztály vizsgálatot tett leány
282	—	7	—	—	—	—	—	—	275	—	275	18[2]	6	10	6

2. *A felvett és vizsgát tett tanulók száma osztályonként.*

	Osztály I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Felvétetett:									
Nyilvános tanuló: fiú . .	62	38	42	43	34	29	24	10	282
Magántanuló: fiú . . .	2	—	2	—	—	3	6	5	18
Magántanuló: leány . .		1	—	—	—	2	—	3	6
Osztályvizsgálatot tett:									
Nyilvános tanuló:	59	38	40	43	34	28	23	10	275
Magántanuló: fiú . . .	1	—	1	—	—	1	4	3	10
Magántanuló: leány . .	—	1	—	—	—	2	—	3	6

[1] A statisztikában az a 7 tanuló, kik a hetedik osztályból besoroztatván VII. o.-ról bizonyítványt kaptak s azután előkészítő tanfolyamon is részt vettek, hogy kétszer ne szerepeljenek, csak *mint VII. o. tanulók vannak feltüntetve.*

[2] Ezek közül 7 katona magántanuló.

A felvett tanulók közül más iskolából jött: a II. o.-ba 4, a III.-ba 5, a IV. o.-ba 10, az V. o.-ba 2, a VI. o.-ba 6, a VII. o.-ba 11. a VIII. o-ba 2, összesen 40 tanuló.

3. A felvett nyilvános tanulók megbetegedései s az igazgatói és tanárkari megrovások száma.

A könnyü, nem fertőző megbetegedések száma.... 91
A súlyos, nem fertőző megbetegedések száma...... 1
A fertőző (esetleg járványos) megbetegedések száma 6
Az igazgatói megróvások száma................ —
A tanárkari megróvások száma.................. 2

4. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása kor szerint osztályonként.

Osztály	Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók közül														
	1907-ben	1906-ban	1905-ben	1904-ben	1903-ban	1902-ben	1901-ben	1900-ban	1899-ben	1898-ban	1897-ben	1896-ban	1895-ben	1894-ben	1893-ban vagy még korábbi évben
	született														
I.	1	25	20	14											
II.		2	19	10	5	3									
III.			1	14	17	5	2								
IV.				1	16	17	5	4							
V.						22	9	3							
VI.						2	15	8	6			1			
VII.								15	7	4					1
VIII.									9	1	5	1			
Összesen	1	27	40	39	40	49	30	30	22	5	5	2	—	—	1

5. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása honosság és szülőik (gyámjuk) állandó lakhelye szerint.

Az osztályvizsgálatot tett tanulók közül magyarországi illetőségü volt 291.

Azon tanulók száma, kiknek szülője (gyámja), állandóan

ugyanazon községben (az iskola székhelyén) lakott: 130, más törvényhatóságban: 161.

6. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása törvényhatóságonként szülőik (gyámjuk) magyarországi állandó lakhelye szerint.

Vármegyék: Alsófehér 14, Arad 1, Békés 1, Csik 2, Fogaras 4, Háromszék 15, Hunyad 4, Kisküküllő 11, Kolozs 24, Maros-Torda 7, Nagyküküllő 4, Szeben 1, Szilágy 1, Szolnok-Doboka 8, Torda-Aranyos, 39, Udvarhely 17, Zólyom 1. Összesen 154.

Városok: Brassó 1, Budapest 3, Kolozsvár 131, Marosvásárhely 2. Összesen 137.

7. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása a tandíjfizetés szempontjából, a jutalmazott tanulók száma, az elengedett tandíjak összege s a jutalmak értéke.

Az egész tandíjat befizette	203
Részben díjmentes volt	41
Egészben díjmentes volt	47
Jutalomban részesült	65
Az elengedett tandíj összege	2710·00
A kiosztott jutalmak értéke	772·80

8. Az osztályvizsgálatot tett nyilv.- és magántanulók megoszlása szülőik (gyámjuk) foglalkozása szerint.

Foglalkozás	Szám
Nagybirtokos, nagybérlő (1000 holdan felül)	2
Középbirtokos és bérlő (100—1000 hold)	12
Kisbirtokos, kisbérlő (100 holdon alul)	36
Kisbirtokos-napszámos (kisbérlő napszámos)	2
Egyéb őstermelő (feles, majoros, kertész, halász)	1
Gazdasági tisztviselő	7
Egyéb gazdasági segédszemély (földmives-napszámos, gazdasági cseléd)	—
Nagyiparos, bányavállalkozó	1
Kisiparos, bánya-kisvállalkozó	25
Ipari vagy bányászati tisztviselő	20
Egyéb ipari vagy bányászati segédszemély (előmunkás, segéd, munkás)	1
Nagykereskedő, nagyvállalkozó	4
Kiskereskedő, kisvállalkozó	27
Kereskedelmi vagy közlekedési (vasúti, posta stb.) tiszviselő	46
Egyéb keresk. vagy közlek. segédszemély (altiszt, segéd, szolga stb.)	6
Köztisztviselő és közhivatalban alkalmazott dijnok	20
Pap, tanár, tanító	40
Másféle értelmiségi (orvos, ügyvéd, közjegyző, gyógyszerész stb.) s ilyeneknél alkalmazott segéd, írnok stb.)	15
Közhivatalban alkalmazott v. másféle értelmiségi altiszt v. szolga	2
Katonatiszt	1
Katona altiszt	—
Különböző v. közelebbről meg nem nevezett foglk. ágakban dolgozó napszámos	1
Nyugdíjas v. jövedelméből élő (tőkés, járadékos, háztulajdonos)	12
Magánzó, eltartásos	10
Egyéb és ismeretlen foglalkozású	—
Árvaházi, szeretetházi tanulók	—
Összesen	291

9. Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók megoszlása vallás, anyanyelv és nyelvismeret szerint.

Az osztályvizsgálatot tett tanulók összes száma	unitár.	lat. szert. r. kath.	gör. szert. r. kath.	örm. szert. r. kath.	ref.	ág. ev.	gör. keleti	izr.	baptista	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	olasz	A magyar anyanyelvü tanulók közül: csak magyarul tudott	más nyelvet is tudott	németül is tudott	tótul is tudott	oláhul is tudott	ruthénul is tudott	horvátul is tudott	szerbül is tudott	olaszul is tudott	egyéb hazai nyelven is tudott
291	168 57·73°/0	27	5	1	18	12	2	58	—	284	—	—	7	—	—	—	—	242	49	28	1	25	—	—	—	—	—

Az osztályvizsgálatot tett oláh anyanyelvű tanulók közül magyarul is tudott: 7.

10. Ismétlők, a görögpótló tárgyak tanulói, magaviselet és mulasztás osztályonkint.

Osztály	Az osztályvizsgálatot tett: nyilvános és magantanulók közül		nyilvános tanulók közül							nyilvános tanulók által	
	ismétlő volt	a görögpótló tárgyakat tanulta	magaviseletből 1	magaviseletből 2	magaviseletből 3	magaviseletből 4	egy órát sem mulasztott	csak igazoltan mulasztott	igazolatlanul mulasztott	igazoltan mulasztott órák száma	igazolatlanul mulasztott órák száma
I.	7	—	58	1	—	—	13	41	5	2240	15
II.	2	—	33	5	—	—	s	24	6	823	9
III.	6	—	38	2	—	—	6	28	6	1537	11
IV.	—	—	43	—	—	—	12	31	—	870	—
V.	2	13	34	—	—	—	4	25	5	1244	5
VI.	3	12	26	2	—	—	1	15	12	1012	13
VII.	—	16	22	1	—	—	2	16	5	1178	34
VIII.	—	8	10	—	—	—	—	9	1	229	3
összesen :	20	49	264	11	—	—	46	180	40	9133	88
			96%	4%							

11. *Az osztályvizsgálatot tett tanulók előmenetele osztályonként.*

Osztály	Az osztályvizsgálatot tett																
	nyilvános és magántanulók közül						nyilvános tanulók közül										
	minden			egy	két	több	az egészség-tant	angolt	franciát	kézimunkát	éneket	műéneket	szabadkézi rajzot	gyorsírást	vívást	zenét	céllövést
	rendes tárgyból						mint rendkivüli tárgyat legalább elégséges eredménnyel tanulta										
	jeles	legalább jó	legalább elégséges	elégtelen													
I.	2	9	39	1	3	6	—	—	—	—	59	11	—	—	—	2	—
II.	4	9	17	—	7	2	—	—	—	—	38	10	—	—	—	1	—
III.	3	6	20	3	6	3	—	—	—	—	40	11	—	—	—	2	—
IV.	—	7	22	5	6	3	—	—	—	—	43	9	—	—	—	3	—
V.	2	8	16	4	4	—	—	—	—	—	34	—	—	—	—	3	—
VI.	—	9	19	2	1	—	—	12	—	—	28	9	—	—	—	1	—
VII.	2	5	13	3	4	—	23	2	—	—	23	8	—	—	—	—	—
VIII.	1	4	11	—	—	—	—	2	—	—	10	6	—	—	—	—	—
Összesen:	14	57	157	18	31	14	23	16	—	—	275	64	—	—	—	12	—
	4·81%	19·59%	53·95%	6·16%	10.65%	4·81%											
				63 = 21·65%													

XIV. FEJEZET.

Érettségi vizsgálatok.

1. V. K. M. 8689. sz. rendelete alapján vizsgálat nélkül I. félévi előmenetele alapján *jelesen* érettnek nyilvánittatott 1 besorozott tanuló, Darkó Gábor.

2. A V. K. M. 2257. sz. rendelete alapján március 3-án tartott érettségi *szóbeli* vizsgálatra jelentkezett 7 besorozott tanuló, kik közül jelesen 2, jól 2 és egyszerüen 3 tanuló tette le a vizsgálatot. *Jelesen* érettek: György István, Vajda András; *jól* érettek: Rettegi István, Ürmössy Géza; *érettek*: Balázs Ernő, Borsai Imre, Gálfi Jenő.

3. A V. K. M. 2257. sz. rendelet alapján szervezett *előkészítő tanfolyam* sikeres elvégzése után *szóbeli* érettségi vizsgálatra jelentkezett 12 tanuló. Ezek közül jól érettnek nyilvánittatott 3, érettnek 7, két hó mulva teendő javító vizsgálatra útasíttatott 2. *Jól* érettek: Ajtay Gyula, Csongvai József; *érettek*: Havas József, Mandula József, Pataki András, Wagner Salamon, Fodor Lőrinc, Magyary Mihály, Gelei Kálmán.

4. Az évvégi *rendes* érettségi vizsgálatra jelentkezett 2 nyilvános fiu- és 3 leány magántanuló. Elnök volt Kozma Ferenc isk. felügyelő gondnok. Kormányképviselő nem küldetett. Az írásbeli május 14—16, a szóbeli jun. 1-én tartatott. Az írásbeli dolgozatok tételei ezek voltak:

Magyar nyelv és irodalomból: Arany balladái ballada-költészetünk fejlődésének vázolásával.

Latinból: Caesar Belli Gallici l. VII., cap. 32—33.

Mennyiségtanból: a) Algebrából: Egy apa fia születésétől kezdve minden év elején 250 koronát helyez el kamatozásra. Mennyi a követelése a 24. év végén, ha a félévi utólagos kamatláb $2^1/_2\%$.

b) Geometriából: Milyen távol van egymástól két ellenséges hadtest, ha az egyik egy harmadik ponttól 15·645 km.-re, a másik 18·720 km.-re van s ha a két távolság által bezárt szög 143°29'?

Az írásbeli vizsgálat eredménye:

Magyarból: 1 jeles, 2 jó, 2 elégséges.
Latinból: — 3 jó, 2 elégséges.
Mennyiségtanból: 3 jó, 2 elégséges.

Az írásbeli dolgozatokat legalább elégséges eredménnyel elkészítette mind az 5 tanuló s mind szóbelire bocsáttatott.

A szóbeli vizsgálaton érettnek nyilvánittatott: *jól* 2, éretteknek 3. *Jól* érettek: Lusztig Lajos és Latzin Ilma. Érettek: Barabás Béla, Vrannay Erzsébet és Wellmann Hilda.

Görögből kiegészítő érettségi vizsgálatot tett elégséges eredménnyel Fekete Lajos.

XV. FEJEZET.

Ösztöndíjak, segélyezés, jutalmak, pályadíjak.

Ösztöndíjak.

a) Saját ösztöndij alapjainkból.

1. *Konviktusi ösztöndíjak:*

300 kor. kedvezményben részesültek: Darkó Gábor* VIII., Ferencz József II., Gálfalvi László I., Kilyéni Sándor I., Máthé Zsigmond * VI., Patik Tamás I., Pál Tamás VI., Máté Kálmán VI., Vajda Ákos III., Barabás Béla VIII., Barabás Miklós V., Biró Gábor IV., Biró Kálmán* V., Csongvay Mózes II., Gelei Endre II., Jobbágy Domokos* VI., Jobbágy Ferenc 1, Létay István III., Móricz András III., Pálffi Antal IV., Molnár János I., Fazakas Jenő* IV., Pető Mózes IV., Kádár Ferenc V., Ajtay Gyula* VII., Ajtay László V., Nagy Ákos III., Biró Izsák IV., Berde Károly* IV., Gál Gyula VI., Badoci Tamás V., Székely Zsigmond* V., Andrási Zsigmond I., Pál Károly I., Gelei Béla IV., Gyöngyösi Kálmán III., Máté Béla* VII. o. tanulók.

225 kor. kedvezményben: Máté Sándor VI., Benczédi Ferenc II., Gelei Gyula V. o. tanulók.

150 kor. kedvezményben: Benedek János 4 el., Csiki Albert V., Deák László* IV., Ferencz József V., Fóris J. Zoltán* III., Gálfalvi Géza IV., Gálfalvi István VII., Iszlay István IV., Jánossy Pál III., Kovács Elek * IV., Pataki András * VII., Pálffy Ferenc V., Pálffy József V., Szabó Kálman IV., Szentpály Kálmán II., Székely Ferenc IV., Szinte Vilmos II., Vajda András * VIII., Vajda Péter VI., Székely Dezső IV., Ekárt Andor II., Márok János IV., Kolumbán

* Évközben változás állott be.

Mózes I., Badoci Árpád III., Badoci Béla V., Badoci István I.,* Balog Pál VII., Baranyai Elek III., Bartha Vilmos VII., Cupor András V., Cupor István* VI., Ferenci Sándor IV., Fodor Mózes* III., Fodor Domokos VI., Kiss Ödön I., Komjátszegi Lajos* I., Kovács Dezső II., Nagy Domokos II., Pálfi Lajos I., Rozsos Mózes I., Szabó József* III., Tamás József* IV., Zsigmond József III., Székely János I., Tóth Béla I., Zsigmond Ferenc IV., Veres Béla I., Gálfalvi György VII., Hosszu Kálmán IV., Sikó Lajos* IV., Kelemen Ernő* IV. o. tanulók.

75 kor. kedvezményben: Fülöp Zoltán IV., Sárdi Ákos II., Ekárt Gábor IV., Székely András VI., Kelemen István I. osztályu tanulók.

Évközben elveszitett, vagy katonai szolgálatra való berukkolás miatt megszünt kedvezményekből kaptak 150 kor. kedvezményt: Kolumbán Mózes I., Ekárt Andor II., Szinte Vilmos II. Zsigmond József III., Szabó Kálmán IV., Badoci Árpád III., Székely Dezső IV., Székely Ferencz IV., Ferenci Sándor IV., Gálfalvi Géza IV., Iszlai István IV., Márok János IV., Kelemen István I., Badoci Béla V., Csiki Albert V, Máté Sándor VI. 75 kor. kedvezményt: Pálfi Lajos I., Rozsos Mózes I., Székely János I., Benczédi Ferenc II., Fikker Sándor III. o. tanulók.

Konviktusi segélyben részesültek:

13	Papnövendék és 2 internátusi felügyelő	2260 k.
1	elemi iskolai tanuló	105 k.
99	gimn. tanuló	14282 k.
	összesen:	16647 k.

2. *Másféle ösztöndijak*:

1. *Özv. Ferencz Albertné*, szül. *Cs. Sebes Lujza alapitvány* (471.83)[1] 14 K évi kamatát nem lehetet kiadni.

2. *Br. Győrffy Rozália alapitványának* (20400), amely 1913. jan. 1-vel lépett életbe, kamatait nyerte az alapitványozó rendelkezése értelmében Végh József II. g. o. és Molnár Miklós V. g. o. t. Értéke 800 K.

3. *Berde-családi ösztöndijat* (65344·15) kaptak Berde Pál III.

[1] Az alapítványok után zárójelben következő összeg az alapítványnak 1916. évi dec. 31. tőkéjét jelenti.

g o. t. 400 és laborfalvi Berde Gábor 2. elemi o. t. 200, összesen 600 K értékben.

4. *A milleniumi találkozók alapjából* (577·54) 25 K ösztöndijat nyer az alapitványtevők egyikének fia, Gál Gyula VI. oszt. tanuló.

5. *Ifj. Hadházi József emlékalapból* (634·32) az alapítólevél értelmében 20 K ösztöndíjat kap az osztálytársak szavazata alapján Móricz András III. o. t.

6. *Dr. Nagy Károly emlékalapitvány* (2542·34) 80 K kamatját nem volt kinek kiadni.

7. *Az 1887-ben végzett osztálytársak alapitványából* (973·80) az alapító-levél értelmében 40 K ösztöndijat kap az alapitványtevők egyikének fia: Máté Kálmán II. o t.

8. *Az 1888-ban végzett osztálytársak alapitványából* (514·20) az alapító-levél alapján 9—9 K ösztöndíjat kapnak az alapítók fiai Ekárt Andor II., Székely Ferenc IV. o. t.

9. *Az 1889-ben végzett osztálytársak alapitványából* 1158·54) az alapító-levél értelmében 14·50—14·50 K ösztöndíjat kapnak az alapítóknak fiai: Biró Kálmán V. és Biró Gábor IV. o. t.

10. *Rázmán Mózes emlékalap.* (252·29) 8 K kamatját jutalmul kapja Fülöp József I. o. t.

b) Az iskolához kötött, nem saját ösztöndíj alapokból.

1. *Erdélyi kincstári ösztöndíjat* kaptak fejenként évi 120 K értékben: Simándi Zsigmond VIII., Péter Sándor VII., Gelei Gyula V., Kerekes Ernő III. o. t., összesen 480 K. értékben.

c) Az iskolához nem kötött ösztöndíj alapokból.

1. Aradvármegye törvényhatóságától a *Vásárhelyi Jonatháni-alapból* 240 K-t Vásárhelyi József I. o. t.

2. *A Gozsdu-alapból* 360 K-t Moldován Valér VI. o. t.

3. *Állami nevelési ösztöndíjat* kaptak: Vajda András VIII., Ehrenwerth István VII. o. t., 1000 K.

4. *A jövedéki birság-alapból* a pénzügyminiszter 1907—74044. sz. rendeletével 300 K ösztöndíjat Szűts Ernő VII. o. t.

5. *Erdődi gróf Pálffy János*-féle ösztöndíjat a V. K. M. úr

1915. évi 38870. sz. utalványozása alapján Gál Miklós VII. o. t. Értéke 700 K.

6. *Az államerdészeti gyermeknevelési alapból* havi 20—20 K-t kaptak: Vajda András VIII., Péter VI. és Ákos III. o., 400 Kt Szentpály Kálmán II. o. t. Értéke 1000 K.

Segélyezés.

1. *Segélyző alapból* könyvet vettük 8 tanulónak 21·66 K, cipőt egy tanulónak 40 K, összesen 61·66 K értékben. Ezenkivül használatra kiadtunk 57 tanulónak 92 könyvet, melyeket év végén beszedtünk tőlük.

2. *Iskolai segélyekben*: a) *könyvtári díjban* elengedtünk 33 tanulónak 51 K t. b) *iskolai díjakból* a következő díjakat engedtük el: Antónya Sándor V. 40., Barabás Béla VIII. 80., Barabás Miklós V. 80., Baranyai Elek III. 40., Bartha Vilmos VII. 20., Benczédi Ferenc II. 40., Biró Gábor IV. 80., Biró Kálmán V. 80., Cupor Andor V. 20., Cupor István VI. 20., Csegezi Árpád III. 20., Csongvai Mózes II. 60., Dali Gábor II. 20., Dénes József I. 20., Fodor Domokos VI. 20., Fodor István II. 20., Fodor Mózes III. 20., Fülöp József I. 20., Fülöp Zoltán IV. 20, Gálfalvi Géza IV. 40., Gálfalvi István VII. 40., Kún Béla I. 20., Gelei Gyula V. 60., Gelei Endre II. 80., Gräf Ferenc VI. 20., Jobbágy Ferenc I. 20., Kádár Ferenc V. 80., Kerekes Ernő III. 20., Kiss Ödön I. 20., Komjátszegi Lajos I. 20., Létay István III. 80., Lörinci Endre V. 20., Móric András III. 80., K. Nagy Ákos IV. 60., Nagy Domokos II. 40., Nagy Albert IV. 40., Pálffy Ferenc V. 40., Pálffy József V. 40., Pálfi Lajos I. 40., Boros Mózes I. 20., Szabó Ferenc I 40, Szabó József III. 20., Székely Ferenc IV. 20., Székely János I. 20., Székely Sándor I. 20., Sztupjár Tibor IV. 20., Tamás József IV. 80, Ürmösi Jenő IV. 40., Varga Zoltán II. 20., Veres Béla I. 20., Zsigmond Ferenc IV. 40., Zsigmond József III. 40.. Fóris J. Zoltán III. 20., Ajtay Gyula VII. 40., Ajtay László V. 40., Andrási Zsigmond I. 80., Badoci Árpád III. 40, Badoci Béla V. 40., Badoci Tamás V. 40., Badoci István I. 40., Bartha Imre V. 20., Berde Károly IV. 40., Biró Izsák IV. 40., Darkó Gábor VIII. 20., Ekárt Andor II. 30., Fazakas Jenő IV. 40., Ferenc József II. 20., Ferenc József V. 20., Gál Gyula VI. 80., Gálfalvi György VII. 20., Gelei Béla IV. 60., Hosz-

szu Kálmán IV. 20., Jánosi Pál III. 20., Kovács Dezső II. 20., Márok János IV. 20., Máté Béla VII. 60.. Máté Kálmán II. 80., Máté Sándor VI. 40., Molnár János I. 40., Mózes Elemér VII. 40., Mózes Tibor I. 40., Pál Károly I. 60., Pál Tamás VI. 60., Székely Dezső IV. 60., Székely Zsigmond V. 60., Szinte Vilmos II. 20. *Összesen 87 tanulónak 3370 Kor.* c) *alsóbb osztályosoknak tanításáért* (priváta) a felső osztályuak kaptak 24-en 3001 K-t. d) *legációból* tiszta jövedelem volt 6 tanulónak 380 K.

3. *Magánosok, egyesületek, intézetek stb. pénzadományaiból*: „Az Est" szerkesztőségétől Józan Miklós esperes útján Darkó Gábor VIII. és Andrási Zsigmond I. o. menekült tanulók 300 K-t.

Nehány tanulónk szülőinek adományából 11 K segélyt kaptak: Biró Izsák és Pető Mózes IV. o. menekült tanulók.

Jutalmak.

Az évzáró ünnepélyen, május 26-án, a következő jutalmakat osztottuk ki:

a) *Alapitványokból.*

1. *Gyöngyössy István VII. o. t. alapjából* (624·44) 30 K jutalmat nyer Péter Sándor VII. o. t.

2. *A Fehér Márton szépírási alapból* (601·94); a) 6 K jutalmat nyer Gál Gyula VI., 2 K-t Székely Sándor I. o. t.

b) A volt tordai gimnázium ugyanilyen célú és rendeltetésű alapjából 2 K-t nyert Botár István III. o. t.

3. *Ilosvay Lajos alapitványa* (217·01) kamatja az idén nem adható ki.

4. *A Lászlóczky Péter alapból* (514·17) 10 K jutalmat nyert Vajda Ákos III. o. t.

5. *A Magyary Árpád alapból* (385·49) a márc. 15-én tartott iskolai ünnepen a pap jelentőségét méltató beszédért 15 K jutalmat nyer Bartha Vilmos VII. o. t.

6. *Mikó Imre emlékalapitványból* (490·61) 15 K-t nyernek egyenlően megosztva Kolumbán Mózes I., Szentpály Kálmán II. o. t.

7. *A Pap Mózes erénydij alapitvány* (223·96) 6 K kamatját az internátusban tanusított jó magaviseletéért és példás rendtartásért Barabás Béla VIII. o. t.

8. *A Peielle István alapitványból* (3186·38) valamint a

költségvetésben jutalmazására kiutalt összegből jutalomkönyveket kapnak a következő tanulók: Patik Tamás I., Ekárt Andor, Engel Pál, Gelei Endre, Márton Ernő, Máté Kálmán, Tangl Loránd, Végh József II., Botár István, Létai István, Wolheimer József III., Nagy Albert, Pálfi Antal IV., Ajtay László, Gelei Gyula, Grünwald Ernő, Molnár Miklós, Péter Ferencz V., Batiz Dénes, Darvas Ödön, Kappel Mihály, Máthé Zsigmond VI., Fertig Gyula VII., Darkó Gábor, Vajda András VIII. o. t. Értéke 121·80 K.

9. *A Ferencz József—Péterfi Zsigmond alapból* (1042·67) jeles előmenetelért és jó magaviseletért 35 K jutalmat nyer Gál Miklós VII. o. t.

10. *Sipos Gábor alap* (144·40) 4 K kamatját évközben készített legjobb magyar dolgozataiért nyeri Vajda András VIII. o. t.

11. *A Kövendi Szász Gergelyné alap* (536·44) 10 K kamatját az önképzőkörben felolvasott s a Reményben megjelent legjobb dolgozatáért nyeri Barabás Béla VIII. o. t.

12. *Az 1866-ban végzett osztálytársak alapjából* (4 8·15) 20 K jutalmat nyer Gergely Pál V. o. t.

13. *Az 1875-ben végzett osztálytársak alapítványának* (578·67) 25 K kamatját nyeri György István VIII. o. t., mint aki a VIII. osztályt legjobb eredménnyel végezte.

14. *Az 1878—79-ben végzett osztálytársak alapítványának* (1713·20) 60 K kamatját jutalmul nyeri az ifjúság itélete alapján Bartha Vilmos VII. o. t. az oráción tartott legjobb beszédért.

15. *Az 1884-ben végzett osztálytársak alapitványából* (843·14) 30 K jutalmat kap Gergely Pál V. o. t., aki az Apolló-Körben jó igyekezetet és előmenetelt tanusított.

16. *A Szentgericei Iszlai József alapból* (1044·—) jeles előmenetelért és jó magaviseletetért 15 K jutalmat nyer Ferenc József II. o. t.

17. *1915—16. évi II. o. hadikölcsön alapitványából* 6 K jutalmat nyer az osztálytársak itélete alapján Móric András III. o. t.

b) *Egyesek adományából:*

1. *Dr. Borsai Áron* körorvos úr 30 K adományát nyeri Páter Károly VII. o. t.

2. *Gálffy Zsigmond* tanár a harctérről 20 K-át küldött azzal a rendelkezéssel, hogy 10—10 K jutalmat kapjon az a VI. o. t., aki az év folyamán a legjobb görög írásbeli dolgozatokat készí-

tette s az az V. o. t., aki az ókori történet tanulásában a legjobb eredményt érte el. E jutalmat kapják László Gábor VI. és Gergely Pál V. o. t.

3. *Molnár Jakab* úr 10 K-t küldött annak a IV. o. t.-nak jutalmazására, aki évközben a legjobb mennyiségtani dolgozatokat készítette és 20 K-t egy III. o. jó viseletű és előmenetelű tanulónak. Ezt a jutalmat nyeri Pálfi Antal IV. és Kerekes Ernő III. o. t.

4. *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület* adományából hadi levélgyűjtésért az Erdélyi Történelmi Adatok 4 kötetét kapta: *Pataki András* VIII. g. o., két kötet könyvet kapott: *Schwartz* Lajos IV., 1—1 kötetet kaptak: *Kolumbán* Mózes és *Molnár* János I., *Fóris* István III., *Biró* Gábor, *Ferenczi* Sándor, *Iszlai* István IV., *Biró* Kálmán V. és *Baczoni* Géza VI. g. o. tanulók.

5. *Dr. A. Kiss Ernő* hadnagy 20, *Kelemen Ferenc* hadnagy 10, *Lőrinci Dénes* hadnagy 10 K-t küldött azzal a rendelkezéssel, adassék az összeg jutalmul azoknak, akik az intézet gazdasági akciójában legszorgalmasabban vettek részt és legtöbb napot dolgoztak. Ez összegből 10—10 K-t kapnak: Gál Miklós és Péter Károly VII., 5–5 K-t Kónya Gábor I, Kerekes Ernő III., Gál Gyula IV. és Péter Sándor VII. o. t.

6. *Fazakas Lajos* hadnagy adományából kivánsága szerint egy IV. és egy VII. o. t. 10—10 K jutalmat nyernek: Pálfi Antal IV., Gálfalvi György VII. o. t.

7. *Mayer Majer* úr 100 K-t adott két szegénysorsú jó tanuló jutalmazására. E jutalmat két egyenlő részben nyeri Máthé Zsigmond és Pál Tamás VI. o. t.

8. *Péter Sándor* lelkész úr adományából egy-egy jutalomkönyvet nyernek: Fülöp József I., Ferencz József II., Móric András III., Pálfi Antal IV., Molnár Miklós V., Pál Tamás VI., Péter Sándor VII., Darkó Gábor VIII. o. t., akik jó sikerrel és kedvvel tanulták a hittant és erkölcsös magaviseletet tanusították. Értéke 19 K.

Pályadíjak.

a) *Alapitványokból:*

1. *A Bulyovszkyné, Szilágyi Lilla alapitvány* (2438·91) 50 K kamatjára írni kellett az alapító levél értelmében egy szavalásra alkalmas hazafias tárgyu költeményt. Érkezett két pályamunka,

amelyek közül egyik a jutalomra, másik szorgalmi dijra érdemesek. Szerzője mindkettőnek Batiz Dénes VI. o. t. Szorgalmi díjul 10 K-t kap.

2. *A Kovács János emlékalapból* 40 K-t tüztünk ki e tételre: „Oroszország törekvései szabad tengerért Nagy Péter cár után." Vagy: Valamelyik XVIII századbeli unitárius főgondnok, jóltevő, vagy tanár élete és működése. Pályamunka nem érkezett.

3. *A Kovácsi Antal alapból* 50 K-t tűztünk ki latin pályázati irásbeli vizsgálaton legjobb dolgozatot készitő tanuló jutalmazására. Jelentkeztek: Darvas Ödön, Batiz Dénes, László Gábor VI., Gál Miklós, Szüts Ernő, Ehrenwerth István VII., György István, VIII. o. t. A birálat szerint jutalomra egyik sem érdemes, azonban 5—5 korona szorgalmi dijat kapnak György István, Ehrenwerth István és László Gábor.

4. *A Kriza János alapból* (984·28) 40 K-át tüztünk ki népköltési gyüjtemények jutalmazására. Pályamunka nem érkezett.

5. *A dr. Nyiredy Géza nevére tett alapítvány* (277·05) kamatjából 8 K jutalmat tüztünk ki e tételre: Hadi célokra alkalmazható robbanó anyagok összetétele és gyártása a központi hatalmak területein. Egy pályamunka érkezett, mely a jutalomra érdemes. Szerzője Páter Károly VII. o. t.

6. *A Paget Olivér alap* (23512·31) terhére 350 K-t hirdettünk ki pályázati versenyen résztvevők jutalmazására. A pályázatra senki sem jelentkezett

7. *A Pap Sándorné alapból* (402·45) 10 korona pályadíj volt kitüzve egy beköszöntő egyházi beszéd jutalmazására. Pályamunka nem érkezett.

8. *A Remény alapból* (2325·95) 80 K-t tüztünk ki e tételre: A kor eszméi Eötvös regényeiben. Pályamunka nem érkezett.

b) *Egyesek adományából*:

1. *Dr. Tompa János* egészségtan-tanár és isk. orvos 30 K jutalmat tűzött ki e pályatételre: Hogyan védekezzünk a tüdővészszel szemben? Érkezett 3 pályamunka. A birálat szerint az „Az egészség mindenek felett" jeligés mű szerzője Seiler Zoltán VII. o. t. érdemes a jutalomra.

Összegezés.

1. *Ösztöndíjak.*

Saját ösztöndíj-alapjainkból:

Konviktusi ösztöndíjak 99 gimn. tanulónak	14282·—
Másféle ösztöndíjak	1540·—
Az iskolához kötött nem saját ösztöndíj alapokból . .	480·—
Az iskolához nem kötött ösztöndíj alapokból . . .	3600·—
összesen	19902·—

2. *Segélyezés.*

Segélyző alapból	61·66
Iskolai segélyekben: könyvtári díjban 33 tanulónak .	51·
Isk. díjakból elengedés 87 tanulónak	3370·—
Alsóbb osztályosok tanításáért 24 tanulónak	3001·—
Legációból 6 tanulónak	380·—
Magánosok adományából 4 tanulónak	311·—
összesen	7174·66

3. *Jutalmak.*

Iskolaiak 36 tanulónak	410·80
Magánosok adományából 23 tanulónak	259·—
összesen	669·80

4. *Pályadíjak.*

Iskolai pályadíjak 5 tanulónak	73·—
Pályadíjak egyesek adományából 1 tanulónak . . .	30·—
összesen	103·—

1—4. pontok alatt felsorolt segélyezések összege	27849·46

XVI. FEJEZET.

Pályatételek az 1917—18. iskolai évre.

A) Az igazgatóság pályatételei.

A jövő 1917—18. isk. évre május 15. határidővel a következő pályatételeket hirdeti ki az igazgatóság:

1. A *Bulyovszkyné alapból* 40 K tüzetik ki egy szavalásra alkalmas hazafias tárgyu költemény jutalmazására.

2. A *dr. Nyiredy alapból* 8 K e tételre: A műtrágyák fajai, előállításuk módja, a természetes trágyák keletkezése, mindkettőnek gazdasági jelentősége.

3. A *Pap Sándorné alapból* 10 K e tételre: Irandó egy beköszöntő egyházi beszéd.

4. A *Remény alapból* 60 K e tételre: A kor eszméi Eötvös regényeiben.

5. A *Kovács János alapból:* Oroszország törekvései szabad tengerért Nagy Péter cár után, vagy: Valamelyik XVIII. századbeli unitárius főgondnok, jóltevő vagy tanár élete és működése.

6. A *Kriza János alapből* 40 K-t népköltési gyüjtemények jutalmazására. Minden munkát jutalomban fogunk részesiteni, ha valóban eredeti s eddig még ismeretlen népdalokat, népmeséket, népmondásokat gyűjt össze. A gyűjtő mindent úgy, abban a dialektusban jegyezzen föl, ahogy hallotta. Különösen figyelmeztetjük a pályázókat, hogy a gyűjtés helye, ideje és személyi forrása nélkül beadott pályaműveket nem jutalmazzuk. A pályázat nyilt.

7. A *Paget Olivér alapból* pályázatot hirdetünk: egy 200, egy 100 és egy 50 K-ás pályadijra. Pályázhatnak olyan unit. vallásu gimnáziumi tanulók és papnövendékek, kik az angol nyelvet az iskolában tanulják. Az 50 K-ásra I. és II., a 100 K-ásra II. és III., a 200 K-ásra III. és IV. éves és végzett tanulók, vagyis azok, kik az angol nyelvet 1—4 évig tanulták és abból vizsgálatot is tettek. Egy dijat csak egyszer lehet elnyerni, de azok, akik valamely pályadíjból szorgalomdíjat kaptak, újból pályázhatnak arra a pályadíjra, ha a szabályoknak különben megfelelnek. Ugyanabból a pályadíjból jutalom csak egyszer adható. A 200 és 100 K-ás pályadíjra pályázók irásbeli és szóbeli vizsgálatot tesznek angolból magyarra és magyarból angolra fordítandó feladatokból. Az 50 K-ás díjra pályázók csak szóbeli vizsgálatot tesznek.

8. *Dr. Tompa János* orvos úr 30 kor. pályadíjat tűz ki e kérdésre: A munka befolyása az ember egészségére.

B) A Kriza önképzőkör pályatételei.

1. Lenau magyar vonatkozású költeményei.
2. Erdély története 1849-től 1867-ig (Ürmössy L. munkája alapján.)
3. Csendélet-festés aquarellben természet után.
4. Szénrajz az intézet egy növendékéről.
5. Levél harctéren küzdő barátomhoz latin nyelven.
6. Levél harctéren küzdő barátomhoz görög nyelven.
7. Arany János alexandrinusai.
8. Arany János magyarjai.
9. Erkölcs és törvény. (Valláserkölcsi értekezés.)
10. Népmese- és népdal-gyűjtés.
11. A magyar verselés száz évvel ezelőtt.
12. A figyelem. (Értekezés a lélektan köréből.)
13. a) $\frac{x^2}{y} + \frac{y^2}{x} = a$ és $\frac{x}{y} + \frac{y}{x} = b$; x és y mely értékei elégítik ki a két egyenletet?

b) Adva van egy háromszög két oldala és a köztük levő szög felezője; számitsuk ki a háromszög harmadik oldalát.

14. a) Egy igen kicsiny méretű golyó 2 m magas 4 C^0-ú vízoszlopon át esik kezdő sebesség nélkül. Mekkora a golyó fajsúlya, ha az esés 1·5 másodperc alatt megy végbe és a súrlódás elhanyagolható csekély?

b) Milyen távolságban kell az 5 m. görbületi sugarú homorú tükör előtt a tárgyakat elhelyezni, hogy a kép négyszer nagyobb, illetve kisebb legyen, mint a tárgy?

XVII. FEJEZET.

Tudnivalók a jövő iskolai évre.

(Ha e tekintetben a nyár folyamán valami változás áll be, kellő időben értesítést fogunk küldeni.)

1. *Beiratás ideje.* A jövő 1917—18. tanévre a tanulók fölvétele szeptember hó 1—4. napjain d. e. 8—12, d. u. 3—5 óráig fog eszközöltetni. 5-én túl csak azon esetben vétetnek fel a jelentkezők, ha késedelmüket hitelesen tudják igazolni; 10-én túl csak az igazgatóság adhat engedélyt a felvételre. A tanév megnyitása szeptember hó 5-én délelőtt 8 órakor lesz, az előadások 5-én reggel 9 órakor veszik kezdetüket. A konviktusi élelmezés 6-án fog kezdődni.

2. *Vizsgálatok.* A javító-, pótló- és felvételi vizsgálatok augusztus 31 és szeptember 1-én tartatnak meg. Javító- és pótlóvizsgálat engedélyezéseért az igazgatósághoz oly tanuló folyamodhatik, aki csak egy tárgyból kapott elégtelen jegyet. Az, aki egy tárgyból elégtelen, magaviselete kevésbé szabályszerű vagy rossz, továbbá, aki két tárgyból elégtelen, vizsgálati engedélyért a mélt. és főtiszt. Egyh. Képv. Tanácshoz folyamodhatik. *A folyamodványokat mindkét esetben legkésőbb julius hó 20-ig az igazgatósághoz kell benyujtani.* Aki folyamodványát a kitüzött időig be nem adja, javító vizsgálatra nem bocsáttatik.

3. *Felvétel.* Az elemi iskola I. osztályába oly tanulók vétetnek fel, kik 6-ik életévöket már betöltötték. A gimnázium I. osztályába oly tanulók vétetnek fel, kik 9-ik életévöket betöltötték s az elemi iskola 4-ik osztályát kielégitő eredménnyel végezték. Beiratkozáskor be kell adni az előző évi iskolai bizonyítványon kivül a születési és himlőoltási, 12 évnél idősebb tanulóknál az újraoltási bizonyítványt. A fölvételre való jelentkezés alkalmával minden tanuló köteles az iskolai díjakat felerészben befizetni. Aki a megelőző évi időből bármily címen hátralékban van, az a hátralék kifizetése előtt nem fog fölvétetni.

A gimnázium V. osztályába lépő tanulónak szülője vagy gyámja a beíratásnál köteles kijelenteni, hogy fia, vagy gyámoltja a görög nyelvet tanulja-e, vagy a pótló tantárgyakat.

A fölvételre minden tanuló atyja, anyja vagy gyámja kiséretében tartozik jelentkezni. Vidéki szülők vagy gyámok beiratáskor kötelesek bejelenteni, hogy fiokat, illetőleg gyámoltjukat hol és kinél fogják elhelyezni, kire fogják a házi felügyelet és nevelés gondját bizni. Az igazgatóságnak

jogában áll a kifogás alá eső szállás megváltoztatását követelni. Vidéki tanuló orvosi, ennek hiányában hatósági bizonyitvánnyal köteles igazolni, hogy sem családjában, sem községében fertőző betegség nincsen.

A felvételre a tanulók előbb az igazgatónál, azután az osztályfőnöknél jelentkeznek, aki a beíratáshoz tartozó egyéb teendőket végzi.

4. *Internátus.* Azok a tanulók és egyetemi hallgatók, akik az intézetben bennlakást óhajtanak nyerni, kötelesek ezen óhajukat *legkésőbb július 20-ig az igazgatónál bejelenteni.* Aki ezt elmulasztja, fölvételre csak abban az esetben számithat, ha a jelentkezettek elhelyezése után marad fönn hely. A bennlakó tanulók, szalmazsák és ágytakaró kivételével, melyet az intézet ad, kötelesek a legszükségesebb ágy- és fehérnemüt magukkal hozni, t. i. legalább 2 rend ágynemüt, 6 inget, 6 lábravalót, 2 hálóinget, 6 zsebkendőt, 6 pár harisnyát, 3 törülközőt, továbbá téli és nyári ünneplő és viselő felsőruhákat.

5. *Dijak.*

a) *Az elemi iskolában:*

Fizető	Új	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő	Régi	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő
Unitárius bennlakó	28·—	16·—	12·—	26·40	14·40	12·—
Nem unitárius bennlakó	38·—	21·—	17·—	36·40	19·40	17·—

Segélyző-alap javára minden unitárius tanuló legalább 1 K-t, nem unitárius 2 K-t fizet.

b) *Főgimnáziumban:*

Fizető		Új	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő	Régi	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő
Unitárius bennlakó	I—V. o.	109·—	65·—	44·—	107·—	63·—	44·
	VI—VIII. o.	112·—	66·—	46·—	110·—	64·—	46·—
Unitárius künnlakó	I—V. o.	83·—	51·—	32·—	81·—	49·—	32·—
	VI—VIII. o.	86·—	52·—	34·—	84·—	50·—	34·—
Nem unit. bennlakó	I—V. o.	153·—	89·—	64·—	149·—	85·—	64·—
	VI—VIII. o.	156·—	90·—	66·—	152·—	86·—	66·—
Nem unit. künnlakó	I—V. o.	105·—	63·—	42·—	101·—	59·—	42·—
	VI—VIII. o.	108·—	64·—	44·—	104·—	60 —	44·—

Szegénysorsú unitárius vallású tanulók a díjak részben való elengedését kellően felszerelt folyamodvánnyal kérelmezhetik a beíratáskor. Azonban a díjak felerészét ők is kötelesek előre befizetni.

6. *Konviktus.* Bennlakó tanuló a konviktusnak kötelezett tagja. Ez alól felmentést csak hitelesen megokolt esetben adhat az igazgatóság irásbeli folyamodásra.

A konviktusba való felvételért a folyamodványt *szintén julius hó 20-ig kell az igazgatósághoz benyújtani.* Az egész díjas helyért folyamodók iskolai bizonyítványukat, az egész vagy részkedvezményért folyamodók pedig iskolai és szegénységi bizonyítványt, családi kimutatást és szülőik hatóságilag hitelesitett adókönyvi kivonatát csatolják. Minden folyamodó köteles a következő szülői nyilatkozatot mellékelni:

Szülői nyilatkozat.

Alulirott elismerem, hogy . . . . nevű fiam (gyámfiam) az én tudtommal és beleegyezésemmel lép az 19 . . . . tanévre a kolozsvári unitárius kollégium konviktusába. Kijelentem, hogy ez intézmény szervezetét és szabályait ismerem és annak dijait a szabályzatban meghatározott időpontokban megfizetem.

(Lakóhely és kelet.)

A szülő vagy gyám aláirása.

(Tanuk.)

Az élelmezés dija unitárius vallású elemi, gimnáziumi, teol. akadémiai és egyetemi tanulóknak 400 korona, más vallásúaknak 500 K. Teríték-dij vallásкülönbség nélkül 10 korona. A díj öt egyenlő részletben előre fizetendő; az 1. részlet a beiratáskor, a 2. nov. 1—5., a 3. jan 1—5., a 4. márc. 1—5., és az 5. május 1—5. napjain. Ezen kivül a teríték-díj, amely alól fölmentésnek helye nincs, a beíratáskor egy összegben. Aki díjának esedékes részét ki nem fizette, vagy arra fontosabb okok esetén haladékot nem kapott, az élelmezésben részt nem vehet. Nem fizetés esetén a gondnok a szülőt értesíti az esedékes díjról és 14 nap elteltével az illető tagot a konviktusban való étkezéstől eltilthatja.

A díjak a szabályszerű iskolai szünetekre nem terjednek ki. A szüneti élelmezés dija naponként 2 kor. Az élelmezés reggeliből, ebédből és vacsorából áll.

Szegénysorsú, jó előmenetelű és jó magaviseletű tauulók kérésükre a konviktusban a rendelkezésre álló alapítványok terhére egész, háromnegyed, fél, vagy egynegyed kedvezményben részesülhetnek. Az olyan tanulókat, akik fél kedvezményt nyernek és ennek kiegészítéséül fizetendő összeg megfizetésére teljesen képtelenek, irásbeli folyamodásra az igazgatóság beveheti a konviktusba olyformán, hogy a kedvezményükért ebédet kapjanak s ha reggelire és vacsorára egy-egy cipót kivánnának, ezt havonkénti részletekben is fizethető évi 48 koronáért megkaphassák. Hasonlóan az egynegyed kedvezményben részesülők is évi 100, illetve 148 K ráfizetéssel a fentebbi feltételek mellett részeeülhetnek e kedvezményben.

A kedvezményt a tanuló évközben is elvesztheti, ha elégtelen osztályzatot kap, vagy kevésbé szabályszerű magaviseletet tanusit.

Aki folyamodványát a kellő időben be nem nyújtja, az kedvezményre egyáltalában nem számíthat ; felvételre is csak abban az esetben, ha a létszám megengedi.

Kellően föl nem szerelt folyamodványokat nem veszünk tekintetbe.

Kérjük a szülőket, hogy mindenféle iskolai díjat egyenesen az igazgatóság vagy konviktusi gondnok cimére küldjenek.

XVIII. FEJEZET.

Az 1917–18. isk. évben használandó kézikönyvek jegyzéke.[1]

I. gimn. osztály.

	Korona
Csifó, Bibliai történetek. Ó-szövetség	—·80
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Magyar olvasókönyv, I.	2·—
Négyesy, Magyar nyelvtan, I.	—·90
Geréb—Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2·—
Csengeri, Latin nyelvtan, I.	1·40
Simonyi, Földrajz	1·60
Kogutowitz, Középiskolai földrajzi atlasz	2·—
Paszlawszky, Kis természetrajz, I.	2·—
Nyiredy, Kis növénygyűjtő	1·—
Suták, Számtan	2·60
Horti, Rajzoló geometria, I.	2·—
Erődi—Szentgály, Módszeres énektan, I. kt.	1·50
Kézi nagyító	1·20

II. gimn. osztály.

Csifó, Bibliai történetek, Új-szövetség	—·60
Iszlai, Egyházi énekek	1.60
Négyesy, Magyar olvasókönyv, II.	2·40
Négyesy, Magyar nyelvtan, II.	1·80
Geréb—Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2·—
Csengeri, Latin nyelvtan, I.	1·40
Simonyi, Földrajz, II.	1·60
Kogutowitz, Középiskolai földrajzi atlasz	2·40
Paszlawszky, Kis természetrajz, II.	2.60
Nyiredy, Növénygyűjtő	1·60
Suták, Számtan	2·60

[1] A könyvek árai esetleg emelkednek.

	Korona
Horti, Rajzoló geometria, II.	2·—
Erődy—Szentgály, Módszeres énektan, II	2·—
Kézi nagyító	1·20

III. gimn. osztály.

Bereczky, Biblia ismertetés	1·20
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Magyar olvasó, III.	2·40
Négyesy, Rendszeres magyar nyelvtan	2·—
Geréb—Morvay, Kis latin nyelvtan, I. r.	2·—
Csengeri. Latin nyelvtan, I—II.	3·20
Kemény Ferencz, Német nyelvtan, I. r.	1·40
Szádeczky, Magyarország története, I.	2·20
Simonyi, Földrajz, III. r.	2·20
Schmidt, Fizikai és mathematikai földrajz	2·20
Kogutowitz, Földrajzi atlasz, III.	1·60
Suták, Számtan	2·60
Horti, Rajzoló geometria	2·—

IV. gimn. osztály.

Ferencz József, Unitárius káté	—·80
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Stilisztika	2·50
Arany—Lehr, Toldi	2·40
Geréb—Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2·—
Csengeri, Latin nyelvtan, I—II.	3·20
Kempf—Csengeri Cserép, Latin stilusgyakorlatok	1·40
Hittrich. Latin olvasókönyv	2·60
Kemény Ferencz, Német nyelvtan, II. r.	1·40
Szádeczky, Magyarország története, II.	2·20
Paszlawszky, Növénytan kézikönyve	3·60
Nyiredy, Növénygyűjtő	1·—
Suták, Algebra	2·40
Horti, Rajzoló geometria, III—IV.	2·—
Kézi nagyító	1·20

V. gimn. osztály.

Gergely—Kovács, Keresztény egyház története	1·80
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Négyesy, Rhetorika	3·—
Cicero, Orationes Selectae XIII. ed Dávid	1·60

	Korona
Csengeri, Anthologia Latina	2·—
Wagner—Horváth, Római régiségek	2·80
Maywald, Görög nyelvtan	2·80
„ Görög olvasókönyv, I.	1·80
Miklós—Kaiblinger, Német nyelkönyv, III. r.	3·20
Márki, Egyetemes történelem, I.	2·60
Acsády, Történelmi iskolai atlasz, I. füz.	1·20
Paszlawszky, Általános kézikönyve	2·40
Suták, Algebra, I.	2·40
Lóky, Geometria	3·20
Kézi nagyító	1·20
Bogárgyűjtő	1·20

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Gyomlay, Homeros Odysseiája magyarul	2·80
Kempf—Kemenes, Homeros Iliása	2·80
Geréb, Szemelvények Herodotos tört. műveiből	1.50
Toncs, Szemelvények magyar epikusokból	3·—
Boros, Stilisme	1·20

VI. gimn. osztály.

Ferencz József, Unitárius kis tükör	1·60
Riedl, Poetika	3·—
Shakespeare—Névy, Julius Caesar	1·20
Kalmár, Szemelvények Liviusból	3·20
Cserép, Szemelvények Vergilius Aeneiséből	2·—
Wagner—Horváth, Római régiségek	2·80
Maywald, Görög nyelvtan	2·20
„ Görög gyak. és olvasókönyv, II.	2·50
Miklós—Kaiblinger, Német nyelvkönyv, III. r.	3·20
Lutter, Szorszámok	2·40
Márky, Egyetemes történelem, II,	3·—
Acsády, Történelmi isk. atlasz, II. füz.	3·—
Reichenhaller, Chemia és mineralogia	3·—
Suták, Algebra, II.	2·—
Lóky, Geometria	2 20
Kézi nagyító	1·20

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Badics, Irodalmi olvasó, II.	2·—
Csiky—Losonczy, Sophokles Elektra	1·20
Boros, Stilisme	1·20

VII. gimn. osztály.

Marion—Péterffy, Az ember kötelességei és jogai	1·20
Pintér, A magyar irodalom története, I. kt.	3·80
Simonyi Zs., Magyar nyelvészet	1·—
Cserép, Szemelvények Verg. Aeneiséből	2·—
Cicero, Orationes selectae XIII. ed. Dávid	1·60
Hittrich, Sallustius	1·—
Wagner—Horváth, Római régiségek	2·80
Csengeri, Homeros Odysseiája	3·40
Dávid, Szemelvények Herodotosból	1·60
Miklós—Kaiblinger, Német nyelvkönyv, 5. r.	4·—
Lessing, Minna v. Barnhelm	—·70
Márky, Egyetemes történelem, III. r.	3·20
Acsády, Történelmi iskolai atlasz, III.	2·40
Fehér—Szekeres, Kisérleti fizika	5·50
Suták, Algebra, II.	1·80
Lóky, Geometria, II.	2·60
Lutter, Szorszámok	2·40
Fodor—Gerlóczy, Egészségtan	1·60

Görögöt pótló tanfolyam számára.

Schill, Görög irodalomtörténet	2·80
Badics, Magyar irodalmi olvasmányok, III. kt.	3·—
Boros, Stilisme	1·20

VIII. gimn. osztály.

Ferencz József, Hittan	1·60
Pintér, Magyar irodalom története, II. kt.	4·20
Simonyi Zs., Magyar nyelvészet	1·—
Horatii carmina ed. Wirth	2·80
Tacitusból szemelvények ed. Gyomlay	2·40
Wagner—Horváth, Római régiségek	2·80
Csengeri, Homeros Ilias	2·80
Platonis, Apologia Socratis	—·70
Csengeri, Homerosi világ	2·80

Miklós—Kaiblinger, Német nyelvkönyv, 5. r.	4·—
Goethe, Hermann und Dorothea	—·80
Varga, Magyarország története	3·40
Fehér—Szekeres, Kisérleti fizika	5·20
Suták, Algebra, II.	1·80
Lóky, Geometria, II.	2·60
Lutter, Szorszámok	2·40
Kornis, A pszikhológia és a logika elemei	2·60

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Gyomlay, Szemelvények Platonból	2·—
Zsámboky, A görög művészet kiválóbb alkotásai	2·—
Boross, Stilisme	1·20

III. RÉSZ

ELEMI ISKOLA

Az iskolai év főbb mozzanatai.

Az elemi iskola növendékei szept. 10—15. napjaiban iratkoztak be. A tanítást helybeli egyházközségünk leányiskolájában végeztük, mert tantermeink kórház céljaira voltak lefoglalva.

Hálás köszönetet mondunk egyházközségünk kebli tanácsának, hogy a háború harmadik évében is helyet adott iskolánknak.

A tanítást szept. 16-án kezdettük s zavartalanúl tanítottunk junius 9-ig, mikor a záróvizsgálatokat megtartottuk.

Ez iskolai év eseményei közöl kiemelkedik az, hogy *Régeni Áron* tanítónk 20 évi buzgó és lelkiismeretes működés után megvált iskolánktól s a háromszék vármegyei Árkos községbe neveztetett ki állami tanítónak.

Az alig 20 éves ifjú kikerülve a székelykeresztúri áll. tanítóképzőből 1897 szept. 1-én iskolánkhoz jön tanítónak. Az akkori unitárius tanárok szeretettel fogadják, s nem sokára megismerik kiváló képességeit, sokoldalú érdeklődését, jeles nevelő tapintatát. A gyakori találkozás, az öreg tanárok sok évi tapasztalatai fogékony lelkében mély nyomokat szántanak. Szűleitől tanúlta, hogy csak jól megművelt földtől várható áldás. Hozzá is lát gyorsan a munkához. Pedagógia, történelem, földrajz, zene, kézimunka mind kedves tárgyai, s mindezekben az átlagosnál jóval nagyobb ismeretei vannak, s érdeklődik minden iránt, ami a nevelés és tanítás ügyét előmozdítja, mindig éber és fáradhatatlan.

Elemi iskolánk eddig a gimnáziumra előkészitő iskola volt. Nem részesült kellő figyelemben a vezetőség részéről. Tanítói hosszu időn keresztül végzett s állásra váró papnövendékek voltak, akik megkapván kinevezésüket évközben bármikor elhagyták az iskolát. Megfelelő módszertani előkészűltséggel sem rendelkeztek. Fizetésük annyira kevés, hogy a tanítást valóban nem tekinthették élethivatásuknak. Ilyen körülmények között nem csoda, hogyha az iskola éppen csak hogy élt, tanulói létszáma nagyon csekély volt

s csupán a 4. osztályban emelkedett kissé, mert azok keresték fel, akik a gimnázíumba akartak beiratkozni.

Mikor Régeni állását elfoglalja, első dolga, hogy a tanítás modern módszereit bevigye az iskolába. Lelkesen és fáradhatatlanul munkál ezen a célján. Az évvégi vizsgák valóságos ünnepekké és a gyönyörüség alkalmaivá lesznek évről-évre a szülőknek és a felsőbbségnek, mert mindig szebb és szebb eredményeket mutat be. Azután előterjesztéseire és sürgetéseire az iskolát felszereljük minden szükséges szemléltető eszközzel, ifjúsági könyvtárral. Kis iskolánk lassankint kinő az észrevétlenség homályából, mind többen keresik fel a taníttató szülők s lassankint oda fejlődik, hogy kicsi befogadó képessége miatt a jelentkezők közül sokat kell visszautasítani.

Működését észreveszik a tanítói körök is. Tanítóink szerephez jutnak a kolozsmegyei tanító egyesületben is. Iskolánk gyakran lett színhelye minta-tanításoknak. Gyermek színi előadások, rajzkiállítások évről-évre ismétlődnek s dr. Csernátoni Gyula akkori tanfelügyelőnk hívatalos látogatása alkalmával legnagyobb megelégedését fejezte ki. Tantervi tanulmányokkal is foglalkozott s előterjesztéseire iskolánk tantervét úgy állapítottuk meg, hogy az új állami tanterv megjelenése előtt már ugyanolyan szellemben működött. Régeni lelkes és szakavatott működését észrevette a közoktatásügyi kormány is s érdemei elismeréséül évi 200 K személyi pótlékkal tüntette ki.

Nem tartozik ugyan elemi iskolai működése körébe, de igenis a Régení működésének teljességéhez s azért röviden megemlítem, hogy hosszú éveken át tanította a gimnáziumban a szépirást, egy-két éven át az éneket és a kézimunka tanfolyam szervezése óta a kézi munkát. Egyik évben e tárgyu kiállításával a városon is méltó és megérdemelt feltünést keltett s elismerést vivott ki magának. Irodalmilag is szép elismerésre méltó működést fejtett ki, pedig terhes családja fenntartási gondjai miatt mindez az elfoglaltatás még nem volt elég, hanem esténként, mikor más ember a nap fáradalmait piheni ki, ő tanonciskolai tanulókat tanított. Tanügyi lapokba cíkkeket irt, egyházi énekeinket orgona-kiserettel látta el. E munkáját az egyházi főhatóság elfogadta és jutalommal tüntette ki. Legutóbb pedig a főhatóság megbizásából elkészítette az elemi iskolai vallástanítás vezérkönyvét, amely szintén elfogadtatott s

kinyomatása csupán a papirszükség s a nyomdai termékek drágasága miatt halasztatott el.

Mind nehezebbé váló anyagi helyzete arra kényszerítette, hogy jobb állás után nézzen. A mult iskolai év végén kineveztetett állami tanítónak. Állása az énekvezéri állással együtt biztos és nyugodt anyagi helyzetet teremt részére. Mi nagyon sajnáljuk, hogy rajtunk kivűl eső okok miatt nem biztosíthattunk részére legalább olyan helyzetet. mint aminő van az állami tanítóknak. Meg vagyunk róla győződve, hogy távozása kicsi iskolánknak határozott veszteség s részünkről nem lehet más kivánságunk, mint az, hogy iskolánkhoz egy minden tekintetben méltó és érdemes utódot kaphassunk. S midőn Régeninek itt a nyilvánosság előtt az igazgatóság és a magam nevében is kifejezem két évtizedes szakavatott, lelkes és buzgó működéseért hálás köszönetünket és elismerésünket, azt kivánom, hogy vágyai és kivánságai, melyek tőlünk elvezették, valósuljanak s lelkes népnevelő munkájához adjon az Isten neki állandó jó egészséget, családjában örömet és megelégedést.

Működését az isk. év elején Árkoson akarta megkezdeni, de az oláh betörés miatt családjával együtt menekülnie kellett s minthogy hivatali esküt még nem tett, iskolánknál tanított szept.—dec. hónapokban. Dec. végén aztán véglegesen eltávozott.

Távozása után a helyettesítést 1917. január 3-án Nagy Józsefné okl. tanítónő vette át, ki odaadó szorgalommal és buzgósággal végezte teendőjét.

Közös heelyiség használata miatt tanításunk félnapos volt. Az egyik nap délelőtt, a másik nap délután került ránk a sor. Igy a délutáni tanításra csak két órai idő jutott, ezért a törvényszabta órákból elmaradt a testgyakorlás és a kézimunka.

A madarak és fák napját leányiskolánk növendékeivel közösen a Hója erdőben tartottuk meg.

Szomoruan tapasztaltuk, hogy a gyermekek magaviselete a háború harmadik évében rosszabbodott. Ennek oka abban keresendő, hogy a legtöbb családnál az apa harctéren van. Az anya a nehéz gondok mellett nem igen tudja gyermekeit féken tartani.

A tanulók a következő háborus célokra adakoztak: katonák karácsonyfájára 31 K 84 fillért rendeltetési helyére juttattuk, a tanítók árváinak 37 K 49 f. küldtünk, mely összeg a Néptanítók Lapjában van elszámolva.

A VI. hadikölcsönre a pünkösti szünidő alatt 236 K 40 f. gyűjtöttek. Ebből 2 drb. 100—100 K kötvényre fizettünk 191 K 60 f. A tanítók árváinak elküldtünk 12 K 83 f., a megmaradt 32 K-át az Erdélyrészi Tanítók Takarékpénztárába helyeztük el. A 2 darab hadikötvényt „*1916—17. isk. évi elemi iskolások alapítványa*“ cimen felterjesztettük. Tiszta jövedelméből $^4/_5$ rész minden iskolai év végén a legjobb magaviseletü el. isk. unitárius tanulónak adandó ki. Az $^1/_5$ rész tőkésítendő.

A szokásos iskolai ünnepeket megtartottuk. Karácsonykor és husvétkor a szülőket értesítettük a növendékek szorgalmáról, magaviseletéről és előmeneteléről.

A tanítást az igazgató évfolyamán ismételten meghallgatta, a növendékek dolgozatait átvizsgálta s megtette tapasztalt észrevételeit.

A s. Szentiványi Jenő-féle alapítvány kamataiból tanszerekre kaptak: Iszlai Ferenc, Kriza Sándor 1. o., Varga Gergely, Budai Árpád, Bázsa Zoltán 2. o., Árkosi János, Bázsa József 3. oszt., Kriza János, Benedek János, Gönczi Miklós 4. oszt. tanulók 25 K értékben.

A tanítási terv áttekintése.

Sorsz.	Tantárgy	A tanórák száma				
		1. o.	2. o.	3. o.	4. o.	Együtt
1	Hit és erkölcstan	1	1	2	2	6
2	Beszéd és értelemgyakorlat	2	2	—	—	4
3	Olvasás-irás	8	6	4	4	22
4	Szépirási gyakorlatok [1]	2	2	2	2	8
5	Nyelvtan	—	2	2	2	6
6	Fogalmazás	—	—	1	1	2
7	Számtan	5	5	5	5	20
8	Földrajz	—	—	2	2	4
9	Rajzolás	1	1	1	1	4
10	Éneklés	1	1	1	1	4
11	Tanulmányi séta [2]	—	—	4	4	8
	Együtt	20	20	24	24	88

[1] Szépirási gyakorlatok, mint magánfoglalkozás volt felvéve.
[2] Szerdán délelőtt, csak szép idő esetén.

ELSŐ OSZTÁLY.

Tanítónő: *Nagy Józsefné.*

	A tanuló neve és vallása	Magviselet	Szorgalom	Hit- és erkölcst.	Olvasás	Írás	Számtan	Besz. és ért. gy.	Rajzolás	Éneklés
	Baga István ref.	1	3	4	5	5	4	5	4	3
	Blau Ármin izr.	1	1	2	2	2	2	2	3	2
	Borbély Zoltán ref.	1	2	2	4	4	4	1	4	1
	Braun Sándor izr	1	1	3	3	3	1	1	2	2
5	Butyka Sándor r. kath.	1	1	3	2	1	1	2	2	1
	Csorba Béla ref.	1	1	2	3	3	2	2	2	3
	Fülöp Béla	1	1	1	2	4	1	1	3	1
	Gál Ernő ref.	1	2	1	3	3	2	2	3	1
	Iszlai Ferenc	1	3	4	5	5	5	4	3	2
10	Jakab Sándor izr.	1	2	1	1	3	2	3	3	2
	Kiss Vilmos ref.	1	2	2	2	4	3	3	3	2
	Kriza Sándor	1	2	2	4	2	3	4	1	4
	Moldován József g. kel.	1	1	1	2	1	1	1	1	2
	Nanovszki Károly	1	1	2	2	3	2	2	3	2
15	Péter László	1	1	1	1	1	1	1	1	2
	Polcz Iván	1	1	2	2	2	3	2	3	1
	Puskáriu Emil g. kel.	1	1	1	1	2	1	2	1	2
	Robáczky Tibor r. kath.	1	1	2	2	1	2	1	1	2
	Rosenberger Zoltán izr.	1	1	4	2	1	3	2	3	3
20	Senkálszky László r. kath.	1	1		2	3	3	2	3	2
	Ullmannn József	1	1	2	3	4	2	3	3	4
	Magántanulók:									
	Mikó Imre	—	—	1	1	1	2	1	1	—
	Gyalui Rosenberger Béla izr.	—	—		1	1	2	1	1	—

Kimaradtak:

Bogdán István }
Farkas Aladár } menekültek Háromszékmegyéből.
Sikó Endre }
Rosenberger János
Székely Dénes

MÁSODIK OSZTÁLY.

Tnítónő: *Nagy Józsefné.*

	A tanuló neve és vallása	Magaviselet	Szorgalom	Hit- és erkölcst.	Olvasás	Irás	Nyelvtan	Számtan	Besz. ért. gy.	Rajz	Ének
	Balázs Ferenc ref.	1	1	2	3	1	2	3	2	1	1
	Barabás László	1	1	1	2	3	1	2	1	1	1
	Bázsa Zoltán	1	1	1	2	3	1	2	2	3	2
	Bálint Ferenc ref.	1	1	1	1	2	3	3	2	3	3
5	L. Berde Gábor	1	1	1	3	3	2	3	1	1	1
	Budai Árpád	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
	Fekete László	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1
	Istvánfi Sándor	1	2	3	3	3	3	4	3	3	2
	Jánki Sándor	1	1	1	3	1	2	1	1	2	1
10	Iszlai István	1	2	3	3	3	4	4	2	2	1
	Kovács Gyula	1	2	2	2	3	4	4	1	3	1
	Kiss Rezső ref.	1	2	2	1	2	2	3	1	3	2
	Kiss Géza ref.	1	2	3	3	4	4	4	3	4	3
	Miklós Ferenc	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1
15	Puskári Leontin g. kel.	1	1	1	3	1	1	1	1	1	2
	Rázsó Szabolcs ref.	1	2	3	3	3	3	4	2	3	3
	Sala Árpád ref.	1	2	3	4	4	4	4	3	3	3
	Simon János	1	3	4	4	4	5	5	4	4	2
	Szathmári János	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2
20	Szász Béni	1	3	4	3	4	4	4	3	3	2
	Székely János	1	3	4	4	4	3	4	3	3	1
	Varga Gergely	1	3	4	5	2	4	4	3	2	3
	Várterész Aladár r. kath.	1	1	1	2	3	1	2	2	3	2
	Vékás Lajos ref.	1	1	1	3	2	1	2	1	2	1
25	Weisz Gyula izr.	1	1	1	1	3	1	1	1	3	1
	Kimaradt:										
	Goldberger István										

HARMADIK OSZTÁLY.

Tanító: *Nagy József.*

	A tanuló neve és vallása	Magaviselet	Szorgalom	Hit- és erkölcst.	Olvasás	Szépírás	Nyelvtan	Fogalmazás	Számtan	Földrajz	Rajz	Ének
	Árkosi János	2	3	3	4	3	4	4	4	4	3	2
	Baconi Ernő r. kath	1	2	2	3	2	2	2	3	2	3	2
	Balázs Béla	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1
	Bázsa József	1	2	1	2	2	3	1	3	2	3	2
5	Biró Pál	1	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2
	Burkhardt Károly r kath.	1	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2
	Csegezy Andor	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1
	Csorba László ref.	1	2	2	3	3	2	2	3	3	3	2
	Dóczy Endre ref.	1	2	2	4	2	2	2	2	3	2	3
10	Gál Endre	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Lővi Jenő izr.	1	2	2	1	2	2	2	1	2	3	1
	Máthé Dénes	1	2	2	3	2	2	3	2	3	3	1
	Nagy Sándor	1	2	2	3	3	2	3	2	3	2	1
	Puja Sándor g. kath	1	2	2	3	3	3	3	2	2	3	2
15	Rosenberg Ernő izr.	1	3	4	4	4	4	4	3	3	4	3
	Rosenberg Károly izr.	1	3	4	4	4	3	4	4	4	3	2
	Szabó B. Károly ref.	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2
	Ürmösi Károly	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Vagner János r. kath.	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2
20	Vargyas András	1	2	2	3	4	3	4	4	4	3	2

NEGYEDIK OSSZÁLY.

Tanító: *Nagy József.*

	A tanuló neve és vallása	Magaviselet	Szorgalom	Hit- és erkölcst.	Olvasás	Szépírás	Nyelvtan	Fogalmazás	Számtan	Földrajz	Rajz	Ének
	Benedek János bl.	1	2	2	2	3	3	3	3	3	2	2
	Braun László izr.	1	1	3	1	1	1	1	2	2	2	2
	Csegezy József	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1
	Cseh Sándor ref.	1	2	2	2	3	3	2	2	2	3	2
5	Daly Lajos r. kath.	1	2	1	3	3	3	2	3	3	3	1
	Dimény István ref.	2	2	3	3	4	4	4	4	4	4	2
	Fekete Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Gál Zoltán	1	1	2	2	2	2	2	3	2	2	1
	Gálfi Lőrinc	1	2	2	3	3	3	3	3	3	1	1
10	Gönczi Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1
	Hidegh László	1	1	1	2	2	1	2	1	1	2	1
	Iszlai Albert	1	3	4	4	4	4	4	4	4	4	1
	Jakab Pál ref.	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2
	Kádár János	1	2	3	2	3	3	3	4	4	3	3
15	Káhán Arnold izr.	1	2	2	2	2	3	3	3	3	3	2
	Knizs Gyula r. kath.	1	2	4	2	2	2	2	3	3	2	2
	Kriza János	1	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2
	Lőrinc Zoltán r. kath.	1	1	3	3	2	3	3	3	3	2	2
	Rónai Miklós izr.	1	2	2	1	4	2	1	3	3	3	2
20	Székely István izr	1	2	2	1	4	3	3	2	2	4	2
	Székely László	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Török János r. kath.	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	1
	Vass Béla ref.	1	1	2	2	2	2	2	3	3	2	2
	Vitecs Ottó r. kath.	1	2	3	2	3	3	2	2	2	2	1
	Magántanuló:											
	Devecseri László	—	—	1	1	2	3	2	3	3	2	—

Dicséretet érdemeltek:

1. osztályból: Péter László, Puskáriu Emil, Moldován József, Robáczky Tibor.

2. osztályból: Fekete László, Szathmári János, Miklós Ferenc Budai Árpád.

3 osztályból: Balázs Béla, Csegezy Andor, Gál Endre, Ürmösi Károly.

4. osztályból: Csegezy József, Fekete Miklós, Gönczi Miklós, Hidegh László, Székely László, Török János.

Konviktusi ösztöndíjat kapott: Benedek János 4. el. o. t. 105 K.

Berde-családi ösztöndíjat: L. Berde Gábor 2. el. o. t. 200 K értékben.

A tanulók statisztikája.

1. A nyilvános és magántanulók száma az iskolai év végén: 94.

2. A tanulók száma az iskolai év végén, a szülők lakóhelye szerint:

a) Helybeli: 90.

a) Budapest: 1, Tordaaranyosmegye: 1, Háromszékmegye: 1, Kolozsvármegye: 1.

3. Tanévvégi létszám osztályok szerint: 1. oszt.: 24, 2 oszt.: 25, 3. oszt.: 20, 4. oszt: 25.

4. Tanév végén létszám osztályonként részletezve:

1. oszt.	unitárius: 9,	ref.: 5,	r. kath.: 3,	izr.: 5,	gör. k. 2.
2. oszt.	„ 14,	„ 8,	„ 1,	„ 1,	„ 1.
3. oszt.	„ 9,	„ 4,	„ 3,	„ 3,	„ 1.
4. oszt.	„ 12,	„ 3,	„ 5,	„ 5,	„ —

5. A tanulók anyanyelve szerint magyar: 92, oláh: 2.

6. Az iskolába beírt nyilvános és magántanulók számának alakulása az év folyamán:

a) Nyilvános tanulónak iskolai év elején beiratkozott: 95, iskolai év közben: 1, magántanulónak: 3, összesen: 99.

b) Az iskolai év folyamán más iskolába ment át, vagy magántanuló lett: 5.

c) Az év végéig ebbe az iskolába járt: 94.

d) Az összes szükséges taneszközökkel birt: 94.

Az igazoltan mulasztott órák száma: 3266.

7. Ifjúsági könyvtár:

a) Az ifjúsági könyvtárban a könyvek száma a mult iskolai év végén 356 drb. Értéke 412 K.

b) A könyvek magyar nyelvüek.

c) A könyvtárt, mivel a kollégium épületében volt elhelyezve, mely hadi kórház, nem használhattuk.

Az 1917—18. tanévben használandó kézikönyvek jegyzéke.

I. osztály.

1. *Dr. Boros György* : Jó gyermek könyve . . . . 50 fill.
2. *Czukrász Róza* : ABC . . . . 40 „
3. *Dr. Mocnik - Orbók* : Számoló-könyv I. füzet . . . . 40 „

II. osztály.

1. *Dr. Boros György* : Jó gyermek könyve II. r. . . . . 50 fill.
2. *Havas - Peres — Pósa* : Olvasókönyv . . . . 68 „
3. *Czukrász Róza* : Magyar nyelvgyakorlatok . . . . 60 „
4. *Dr. Mocnik — Orbók* : Számoló-könyv II. füzet . . . . 40 „

III. osztály.

1. *Tarcsafalvi Albert* : Bibliai történetek . . . . 80 fill.
2. *Havas — Peres — Pósa* : Magyar Olvasókönyv . . . . 76 „
3. *Nagy László — Kőrösi Sándor* : Nyelvtani gyakorlókön, a III. és IV. oszt. számára . . . . 42 „
4. *Sziklás — Walter* : Számtan, III. oszt. . . . . 40 „
5. *Régeni Á.* : Kolozsvár sz. kir. város és Kolozsmegye . . . . 70 „
5. *Zsigmond F.* : Daloskönyv . , ... 68 „

IV. osztály.

1. *Tarcsafalvi Albert* : Bibliai történetek . . . . 80 fill.
2. *Havas—Peres — Pósa* : Magyar Olvasókönyv . . . . 90 „
3. *Nagy László — Kőrösi Sándor* : Nyelvtani gyakorlókönyv a III. és IV. oszt. számára. . . . . , ... , ... 42 „
4. *Sziklás — Walter* : Számtan, IV. oszt. . . . . 50 „
5. *Asztalos - Mártonffy — Elek — Tóth J.* : Földrajz, IV. oszt. . . 60 „
6. *Zsigmond* : Daloskönyv . . . . , ... , ... 68 „
7. *Kogutowitz* : Földrajzi atlasz I. . . . . 2.— „

Megjegyzés: Minden tankönyvnek a legújabb kiadását kell használni

---

Tartalom.